

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

IMPACT STRATEGIC

Nr. 2[59]/2016

Revistă științifică trimestrială, cu acces liber
și prestigiu recunoscut de CNATDCU, indexată în baze de date
internaționale (BDI): CEEOL, EBSCO, ProQuest, IndexCopernicus,
WorldCat, ROAD ISSN

**EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
BUCUREȘTI**

CONSILIUL EDITORIAL

Prof. univ. dr. Gheorghe CALOPĂREANU, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”,
președintele Consiliului editorial
Prof. univ. dr. Daniel DUMITRU, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Prof. univ. dr. Valentin DRAGOMIRESCU, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Prof. univ. dr. Marian STANCU, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Prof. univ. dr. Vasile BUCINSCHI, Academia Forțelor Aeriene „Henri Coandă”
Prof. univ. dr. Florian RĂPAN, Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”
Conf. univ. dr. Florin DIACONU, Universitatea din București
Lect. univ. dr. Stan ANTON, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Prof. univ. dr. Dariusz KOZERAWSKI, Universitatea Națională de Apărare, Polonia
Prof. univ. dr. Bohuslav PRIKRYL, Universitatea Națională de Apărare, Cehia
Prof. univ. dr. ing. Pavel NECAS, Universitatea de Management al Securității, Slovacia
Prof. univ. dr. John L. CLARKE, Centrul European pentru Studii de Securitate „George C.
Marshall”, Germania
Prof. univ. dr. Ilias ILIOPOULOS, Colegiul de Război al Forțelor Navale, Republica Elenă
Prof. univ. dr. ing. Adrian GHEORGHE, Universitatea „Old Dominion”, SUA
Conf. univ. dr. Georgi DIMOV, Academia Națională de Apărare, Bulgaria
Lect. dr. Dana PERKINS, Universitatea de Științe ale Sănătății, SUA
Dr. Gábor BOLDIZSÁR, Universitatea Națională pentru Servicii Publice, Ungaria
Dr. Peter TÁLAS, Universitatea Națională pentru Servicii Publice, Ungaria
Dr. Mircea TĂNASE, Statul Major General, Ministerul Apărării Naționale
Dr. Igor SOFRONESCU, Academia Militară „Alexandru cel Bun”, Republica Moldova

REFERENȚI ȘTIINȚIFICI

CS III dr. Mirela ATANASIU
CS II dr. Cristian BĂHNĂREANU
CS III dr. Cristina BOGZEANU
CS I dr. Constantin MOȘTOFLEI

Prof. univ. dr. Visarion NEAGOE
CS II dr. Alexandra SARCINSCHI
Lect. univ. dr. Eduard VITALIS
CS dr. Mihai ZODIAN

COLEGIUL DE REDACȚIE

Redactor-șef: dr. Stan ANTON
Redactor-șef adjunct: Daniela RĂPAN
Redactor „Colocviu strategic”: dr. Mihai ZODIAN
E-mail: impactstrategic@unap.ro

ADRESĂ

Șos. Panduri, nr. 68-72, sector 5, București,
România
Telefon: (021) 319.56.49; (021) 319.57.80
Website: <http://cssas.unap.ro>

Responsabilitatea privind conținutul articolelor publicate revine în totalitate autorilor, respectând prevederile Legii nr. 206 din 27 mai 2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare. Sunt autorizate orice reproduceri, fără perceperea taxelor aferente, cu condiția precizării exacte a sursei.

Opiniile exprimate în materialele publicate aparțin strict autorilor și nu reprezintă poziția CSSAS/UNAp.

ISSN 1842-810X(on-line); ISSN-L 1582-6511

CUPRINS

CUVÂNTUL EDITORULUI

Dr. Stan ANTON 5

NATO ȘI UE: POLITICI, STRATEGII, ACȚIUNI

Provocarea noii strategii a UE privind Politica Externă și de Securitate

Dr. Cristina BOGZEANU 7

GEOPOLITICI ȘI GEOSTRATEGII – TENDINȚE ȘI PERSPECTIVE

Criza europeană a refugiaților. Dincolo de prejudecăți

Dr. Alexandra SARCINSCHI..... 17

Geografie, apărare și securitate în regiunea Mării Egee

Dr. Florin DIACONU..... 25

Problema kurdă – cauza unui conflict major în Orientul Mijlociu

Dr. Olivian STĂNICĂ..... 36

SECURITATE ȘI STRATEGIE MILITARĂ

Adaptarea politicii de apărare a Cehiei la dinamica mediului său de securitate

Dr. Josef PROCHÁZKA

Lukáš DYČKA..... 47

Sistemul de planificare, programare, bugetare și evaluare ca sistem de sprijin decizional în managementul resurselor pentru apărare

Dr. Maria CONSTANTINESCU..... 53

ANALIZE, SINTEZE, EVALUĂRI

Drogurile – factor de risc în conflictele moderne

Dr. Sorin OPREA 61

DIALOG STRATEGIC

Migrația și criza refugiaților

Gabriela LEU 73

NOTE DE LECTURĂ

Între geopolitică și experiențe formatoare: Robert D. Kaplan și prudența în strategie
Robert D. KAPLAN: *Răzbunarea geografiei (2014)* și *În umbra geografiei (2016)*
Dr. Mihai ZODIAN 80

EVENIMENT ȘTIINȚIFIC

Simpozionul „Provocări majore pentru securitatea spațiului euroatlantic”
Dr. Irina TĂTARU
Raluca STAN..... 83

AGENDA CSSAS

Activități ale Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate,
aprilie-iunie 2016 85
Raluca STAN

GHID PENTRU AUTORI 87
Dr. Daniela RĂPAN

Campania #AlăturideRefugiați – 20 iunie 2016 – Ziua Mondială a Refugiatului..... 89

CUVÂNTUL EDITORULUI

Ediția a doua din anul 2016, cu numărul 59, cuprinde o colecție de șase lucrări susținute la manifestări științifice organizate de CSSAS în perioada decembrie 2015 - mai 2016, grupate însă pe criteriul tematic, la care se adaugă și alte materiale de interes care vin să întregască prezentul cuprins.

Revista este deschisă cu rubrica **NATO și UE: politici, strategii, acțiuni**, la care CS III dr. Cristina Bogzeanu din CSSAS expune provocarea reprezentată de elaborarea unei noi strategii a UE privind Politica Externă și de Securitate, lucrare pe care a prezentat-o în cadrul Simpozionului din mai, anul acesta, care a avut ca temă *provocările majore pentru securitatea spațiului euroatlantic*.

Îi urmează, la rubrica **Geopolitici și geostrategii – tendințe și perspective**, tot un material susținut la recentul Simpozion, în care CS II dr. Alexandra Sarcinschi dezbate problema fierbinte a crizei europene a refugiaților, dincolo de prejudecăți.

Domnul conferențiar dr. Florin Diaconu a trimis pentru ediția aceasta contribuția domniei sale de la Atelierul de lucru, din luna martie, cu tema *Corelația geografie militară - geostrategie - geopolitică în studiile de securitate*, materialul prezentând aspecte de *geografie, apărare și securitate în Marea Egee și spații maritime conexe*.

Colonel dr. Olivian Stănică, în urma participării la simpozionul din decembrie, anul trecut, vă aduce în atenție *problema kurdă*, lansând întrebarea dacă aceasta poate fi *cauza unui conflict major în Orientul Mijlociu*.

Rubrica **Securitate și strategie militară** cuprinde două articole, primul fiind prezentat la Simpozionul din mai 2016 de către domnul dr. ing. dipl. Josef Procházka și dl. Lukáš Dyčka de la Centrul de Studii Strategice Militare și de Securitate al Universității de Apărare din Brno, Republica Cehă, făcând referire la adaptarea politicii de apărare a Cehiei la dinamica mediului de securitate.

Cel de-al doilea articol al rubricii aparține colegei noastre de la DRESMARA, Brașov, doamna conferențiar dr. Maria Constantinescu, care aduce în prim-plan *Sistemul de planificare, programare, bugetare și evaluare ca sistem de sprijin decizional în managementul resurselor pentru apărare*.

Ultimul articol, însă nu cel din urmă, este al domnului chestor dr. Sorin Oprea, directorul Agenției Naționale Antidrog, care prezintă problema *drogurilor ca factor de risc în conflictele moderne*, în urma participării domniei sale la simpozionul din decembrie 2015.

Ediția continuă cu câteva materiale de interes și de actualitate. O îndelungă corespondență cu Reprezentanța UNHCR în România s-a concretizat într-un **Dialog strategic** despre migrație și criza refugiaților, cu doamna Gabriela Leu, responsabil comunicare și informare publică.

La rubrica **Note de lectură**, domnul CS Mihai Zodian a recenzat două lucrări best seller ale cunoscutului jurnalist și analist Robert Kaplan – este vorba despre *Răzbumarea geografiei* (2014) și *În umbra geografiei* (2016), grupate sub titlul *Între geopolitică și experiențe formatoare: Robert D. Kaplan și prudența în strategie*.

Evenimentul științific – cu referire la recentul simpozion din luna mai – ca și **Agenda CSSAS** pentru perioada aprilie-iunie 2016, sunt semnate, de această dată, de doamna dr. Irina Tătaru și de noua noastră colegă Raluca Stan.

În încheierea ediției, doamna dr. Daniela Răpan vă semnaleză *Ghidul pentru autori*, în formă actualizată, el fiind o lectură obligatorie pentru cei care doresc să disemineze rezultatele cercetării în revista noastră.

Pentru cei care descoperă pentru prima dată *Impact strategic*, publicația editată de Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, cu sprijinul Editurii Universității Naționale de Apărare „Carol I”, este *revistă științifică cu prestigiu recunoscut din domeniul științe militare, informații și ordine publică*, conform Consiliului Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (CNATDCU).

Publicația apare de șaisprezece ani în limba română și de doisprezece ani în limba engleză și abordează o arie tematică complexă – actualitatea politico-militară, strategii de securitate, strategie militară, politici, strategii și acțiuni NATO și UE, problematica păcii și a războiului viitorului, societatea informațională, elemente și aspecte privind comunitatea de informații.

Cititorii găsesc în paginile publicației analize, sinteze și evaluări de nivel strategic, puncte de vedere în care se studiază impactul dinamicii acțiunilor pe plan național, regional și global.

În ceea ce privește vizibilitatea pe plan internațional – obiectiv primordial al publicației – recunoașterea calității științifice a revistei este confirmată prin indexarea în bazele de date internaționale CEEOL (Central and Eastern European Online Library, Germania), EBSCO (SUA), ProQuest (SUA) și Index Copernicus International (Polonia), la acestea adăugându-se, recent, WorldCat și ROAD ISSN, dar și prin prezența în cataloagele virtuale ale bibliotecilor din instituții prestigioase de peste hotare, precum NATO și ale unor universități cu profil militar din Bulgaria, Polonia, Republica Cehă, Ungaria, Estonia etc.

Impact strategic se tipărește trimestrial, în două ediții distincte: una în limba română și alta în limba engleză. Revista este difuzată gratuit în principalele instituții din sfera securității și apărării, în mediul științific și în cel academic din țară și din străinătate – în Europa, Asia, America.

În încheiere, îi încurajăm în continuare pe cei interesați să publice în paginile revistei în anul 2016 să prospecteze și să evalueze cu rigoare dinamica mediului de securitate și, totodată, lansăm invitația către studenții, masteranzii și doctoranzii interesați să trimită articole spre publicare în suplimentul lunar al revistei, *Colocviu strategic*, disponibil pe internet la <http://cssas.unap.ro/ro/cs.htm> și aflat sub coordonarea CS dr. Mihai Zodian.

Redactor-șef, colonel dr. Stan ANTON
Directorul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate

PROVOCAREA NOII STRATEGII A UE PRIVIND POLITICA EXTERNĂ ȘI DE SECURITATE

Dr. Cristina BOGZEANU*

În iunie 2016, Înaltul Reprezentant pentru Afaceri Externe și Politică de Securitate ale UE este așteptat să facă publică o nouă viziune strategică a UE. Articolul de față constituie o analiză a contextului în care Strategia globală a UE urmează să fie prezentată și implementată, argumentând că demersul elaborării unei astfel de viziuni constituie o provocare în sine. Materialul nu este menit să constituie o argumentare în favoarea sau contra necesității acestui proiect și nici un set de recomandări în această privință. Principalul obiectiv al demersului este de a evidenția multiplele provocări atașate proiectului unei noi strategii europene de securitate.

Pentru a atinge acest obiectiv, articolul cuprinde o parte introductivă destinată ilustrării unui scurt istoric al proiectului unei noi strategii europene de securitate. Aceasta este urmată de un capitol al cărui scop este de a stabili repere teoretice în planul studiului strategiei, după care urmează două părți centrale, dedicate provocărilor externe și, respectiv, celor interne. Concluziile ilustrează existența unui risc considerabil ca strategia europeană să aibă un impact mai mic în planul politicii externe și de securitate.

***Cuvinte-cheie:** strategie, parteneriate strategice, vecinătate apropiată, autonomie strategică, criză, conflict, Brexit, capabilități.*

1. Considerații preliminare¹

Elaborarea unei noi viziuni strategice a UE în planul politicii externe și de securitate se află de mult timp în centrul atenției celor cu preocupări în planul securității europene. Pe cât de amplă a fost conștientizarea acestei necesități, pe atât de numeroase sunt provocările pe care le presupune procesul de elaborare a unei viziuni strategice a UE, care să constituie un cadru de orientare a acțiunilor Uniunii în plan extern. Creșterea numărului de state membre, adoptarea și ratificarea unui nou Tratat asupra funcționării Uniunii (Tratatul de la Lisabona), criza economico-financiară și repercusiunile acesteia constituie doar o parte din argumentele invocate pentru a justifica necesitatea unui nou document strategic la nivelul Uniunii.

Această stare a lucrurilor a dus la situația actuală în care, în cadrul Politicii externe și de securitate a Uniunii Europene, există un singur document cu valoare de strategie, elaborat în 2003 – *Strategia Europeană de Securitate. O Europă mai sigură într-o lume mai bună*, urmat de *Raportul privind punerea în aplicare a Strategiei europene de securitate. Asigurarea securității într-o lume în schimbare*, făcut public la finele anului 2008, documentul constituind o

¹ Prezentul material a fost susținut în cadrul Simpozionului cu participare internațională „Provocări majore pentru securitatea spațiului euroatlantic” din 26.05.2016, organizat de CSSAS/UNAp.

* Dr. Cristina BOGZEANU este cercetător gradul III în cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate (CSSAS) din Universitatea Națională de Apărare „Carol I” (UNAp), București. E-mail: bogzeanu.cristina@unap.ro

evaluare asupra stadiului implementării strategiei din 2003.

Cel mai puternic semnal de alarmă cu privire la necesitatea unei noi viziuni în domeniul politicii externe și de securitate a venit în contextul creat la nivel internațional după criza economică și financiară. Atunci, cel mai important partener strategic al Uniunii – SUA – anunța pivotarea intereselor strategice spre regiunea Asia-Pacific. În subsidiar, era transmis mesajul că, având în vedere relativa stabilitate a Europei, Washington aștepta o redefinire a parteneriatului euroatlantic pe bază de egalitate, în special în ceea ce privește asumarea responsabilității pentru garantarea securității acestuia. SUA aștepta ca partenerii europeni să investească mai mult în capacități de apărare, astfel încât să își poată asuma garantarea propriei securități și a celei din vecinătatea apropiată fără a se sprijini major pe contribuția Washingtonului. Inițiativele „smart defence” și „pooling and sharing” (2012) veneau să întărească această idee și să ofere, în același timp, cadrul necesar atingerii acestui obiectiv.

Consiliul European din decembrie 2013 aborda *in extenso* provocările aferente Politicii de Securitate și Apărare Comună și lansa invitația pentru Înalțul Reprezentant să elaboreze un raport cu privire la schimbările din mediul internațional și la provocările și oportunitățile generate pentru Europa². Această parte a concluziilor Consiliului European a fost interpretată ca o solicitare de a elabora o nouă strategie, adaptată modificărilor din mediul regional și internațional de securitate. În iunie 2015, după ce Europa cunoscuse o altă serie de provocări (criza ucraineană, criza europeană a refugiaților), Înalțul Reprezentant al UE a prezentat un astfel de raport – *Uniunea Europeană într-un mediu global în schimbare. O lume mai conectată, mai contestată și mai complexă*³.

² ***, European Council, 19-20 December 2013, Part I paragraphs 1-22 of the European Council conclusions, URL: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/140214.pdf, p. 5, accesat la 10 aprilie 2016.

³ ***, The European Union in a changing global environment. A more connected, contested and complex world, 30 June 2015, URL: http://www.eas.europa.eu/docs/strategic_review/eu-strategic-review_strategic_review_en.pdf, accesat la 10 aprilie 2016.

Documentul concluzionează că UE are nevoie de o strategie globală comună, cuprinzătoare și consistentă. Prin urmare, Consiliul European din iunie 2015 a mandatat Înalțul Reprezentant „să continue procesul reflecției strategice pentru a pregăti o strategie globală a UE privind politica externă și de securitate în strânsă cooperare cu statele membre, care să fie propusă Consiliului până în iunie 2016”⁴.

Momentul este însă unul care abundă în provocări, deopotrivă pe plan extern și pe plan intern, care fac însuși procesul elaborării strategiei europene o provocare în sine.

2. Repere teoretice

Termenul „strategie” își are originea în domeniul științelor militare, referindu-se inițial la strategia militară a unui stat în caz de război sau la modul în care liderii militari foloseau resursele pentru a câștiga războaie.

Strategia constă într-o viziune globală care face referire, conține și reflectă patru aspecte majore: caracteristicile mediului internațional de securitate, interesele respectivului actor, resursele disponibile și modul în care respectivele resurse urmează să fie apărute și promovate. Strategia se referă la modul în care liderii vor folosi resursele de putere ale actorului internațional pentru a-și exercita controlul asupra unui anumit set de circumstanțe, astfel încât să atingă obiectivele care susțin interesele respectivului actor⁵.

Arthur F. Lykke, Jr. a conceput un model teoretic al strategiei militare, fundamentat pe trei piloni majori: a) *obiectivele* (ce trebuie să fie obținut); b) *conceptele strategice* (cum anume vor fi obținute obiectivele prin utilizarea resurselor); c) *resursele* (ce resurse urmează să fie utilizate în aplicarea conceptelor pentru a

⁴ European Council Meeting (25-26 June 2015) – Conclusions, URL: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-22-2015-INIT/en/pdf>, accesat la 10 aprilie 2016.

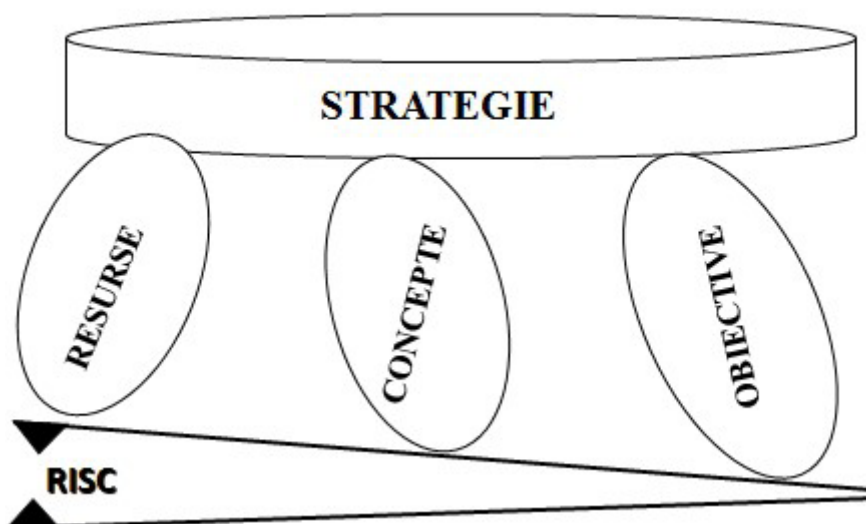
⁵ H. Richard Yarger, „Toward a Theory of Strategy: Art Lykke and the U.S. Army War College Strategy Model”, în *US Army War College Guide to National Security Issues. Vol I: Theory of War and Strategy*, J. Boon Bartholomees (coordonator), Jr., Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, 2010, pp. 45-46.

atinge obiectivele). *Riscul* exprimă distanța dintre ce anume se urmărește a fi atins prin respectiva strategie și conceptele și resursele disponibile pentru atingerea obiectivului (a se vedea Figura nr. 1)⁶. Conform teoriei lui Lykke, pentru a putea micșora riscurile pe cât de mult posibil, este necesar ca cei trei piloni să fie în echilibru.

a obiectivelor pe termen lung, concomitent cu abilitatea de a se adapta continuu dificultăților din prezent. De aceea, cele mai importante calități ale unei mari strategii sunt flexibilitatea, realismul și faptul că leagă mijloacele de obiective⁸.

Relevanța UE ca mare putere pe arena internațională a fost adesea subiect al

Figura nr. 1: Modelul teoretic al strategiei elaborat de Arthur F. Lykke, Jr.⁷

Misiunea asumată de Înalțul Reprezentant pentru Afaceri Externe și Politică de Securitate constă însă în elaborarea echivalentului, la nivelul Uniunii Europene, al unei mari strategii. Marea strategie este considerată, în genere, apanajul statelor mari, a căror caracteristică fundamentală este supraextinderea și care are o gamă largă de interese vitale în plan economic, politic și militar, tuturor acestor interese fiindu-le atașate amenințări fie în prezentul imediat, fie pe termen lung.

Marea strategie nu presupune atât abilitatea de a se adapta la condițiile în schimbare ale realității, cât la a aborda eventualul dezechilibru între resurse, voință și interese în acele domenii care prezintă o importanță majoră. A avea o mare strategie presupune păstrarea constantă

dezbaterilor, din pricina naturii sale evolutive, al caracterului continuu al integrării, fiind considerată o asociere a unor actori statali, care urmăreau, astfel, propriile interese naționale.

Teoria nu este lipsită de substanță, dacă luăm în considerare, spre exemplu, menținerea caracterului interguvernamental al deciziei în domeniul Politicii Externe și de Securitate Comună (PESC)/Politicii de Securitate și Apărare Comună (PSAC), plan în care statele membre își păstrează suveranitatea. Totuși, UE s-a dezvoltat ca un actor notabil al arenei internaționale, influența sa în acest plan putând fi demonstrată nu doar în plan economic, ci și politic, și chiar militar.

Unul dintre cele mai relevante aspecte în acest sens este constituit chiar de criza ucraineană, la ale cărei origini poate fi găsită și încercarea Bruxelles-ului de a atrage Kievul către un grad mai mare de integrare, prin semnarea Acordului

⁶ Arthur F. Lykke, Jr., „Toward an Understanding of Military Strategy”, în *Military Strategy: Theory and Application*, Carlisle Barracks, PA: U.S. Army War College, 1989 apud J. Boon Bartholomees (ed.), Jr., *US Army War College Guide to National Security Issues. Vol I: Theory of War and Strategy*, Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, 2010, pp. 48-50.

⁷ Ibidem, p. 48.

⁸ Williamson Murray, Richard Hart Sinnreich, James Lacey (eds.), *The Shaping of Grand Strategy. Policy, Diplomacy, and War*, Cambridge University Press, New York, 2011, pp. 1-7.

de Asociere (la finele anului 2013). Amplele proteste de stradă și fuga președintelui ucrainean au fost urmate de un act de anexare teritorială (peninsula Crimeea) și nașterea unui război separatist pe teritoriul Ucrainei, evenimente cu valențe geopolitice.

Supraextinderea intereselor UE este vizibilă încă din titlul strategiei din 2003 – „O Europă sigură într-o lume mai bună”. Retorica specifică respectivului document este una de tip idealist, putând fi rezumată la „cea mai bună protecție pentru securitatea noastră este o lume a statelor democratice bine guvernate”⁹. UE s-a dezvoltat având la bază un discurs idealist, concentrat asupra valorilor universale (drepturile fundamentale ale omului, statul de drept, democrația etc.), precum și asupra intereselor comune. Acesta a fundamentat, a marcat și continuă să marcheze destinul construcției europene.

Strategia europeană de securitate (2003) a fost fundamentată pe credința că securitatea statelor europene depinde de existența unor state democratice și bine guvernate. Principalele instrumente/resurse pentru atingerea acestui obiectiv au fost considerate cele de natură economică, politică și diplomatică, adică pârgھیile prin care s-a construit și dezvoltat și UE, pârgھیile prin care aceasta și-a exercitat puterea *soft* asupra actorilor din jurul său și care au permis extinderea treptată a organizației.

Însă principalul neajuns al documentului strategic menționat a constat în faptul că nu a intuit că, într-o lume a competiției geopolitice, sprijinul și recompensele de factură economică nu sunt suficiente pentru dezvoltarea unor state democratice și bine guvernate¹⁰. Bruxelles, ca majoritatea actorilor occidentali, de altfel, s-a comportat pe arena internațională ca și cum „geopolitica și politica de putere nu ar mai exista”¹¹, încercând să abordeze relațiile internaționale dincolo de problema geopolitică a teritoriului și de

puterea militară, concentrându-se asupra unor aspecte precum ordinea mondială, liberalizarea comerțului, neproliferare, drepturile omului, statul de drept, schimbările climatice etc.¹².

Walter Russell Mead susține că, până la momentul crizei ucrainene, UE a „trăit” într-un moment post-istoric, comportându-se pe arena internațională plecând de la teza lui F. Fukuyama, descrisă în celebrul volum „Sfârșitul istoriei și ultimul om”. Însă statele din estul granițelor sale, fostele state sovietice, și-au derulat existența într-un context diferit, marcat de rațiuni geopolitice, într-un set de condiții în care criza ucraineană, anexarea ilegală a Peninsulei Crimeea și războiul separatist din estul țării sunt doar ultimele evenimente ce pot fi citate într-o listă a argumentelor ce ar putea include prezervarea conflictelor înghețate, războiul ruso-georgian (2008) etc.

Prin urmare, *o primă provocare atașată procesului de elaborare a unei strategii de securitate europene este adaptarea discursului tipic european, de factură idealistă, la dinamica mediului internațional și regional de securitate care relevă, din ce în ce mai clar, mecanisme tipic realiste.*

3. Provocări externe

Evoluțiile în planul mediului regional și internațional de securitate impun reconsiderarea modului de interacțiune a UE cu două tipuri de actori – marile puteri și actorii din vecinătatea apropiată. Pivotarea intereselor strategice ale SUA către Asia-Pacific, criza ucraineană și deteriorarea majoră a relațiilor cu Federația Rusă constituie puncte de presiune în acest sens.

În ceea ce privește relația cu marile puteri ale arenei internaționale, principala provocare a noii strategii europene de securitate este conturarea unor direcții de acțiune pe termen lung, în contextul unor crize aflate în plină desfășurare.

Un prim indiciu al necesității reconsiderării coordonatelor parteneriatului transatlantic a fost constituit de decizia Washingtonului de a anunța, în contextul crizei economice și

⁹***, A Secure Europe in a Better World. European Security Strategy, Brussels, 12 December 2003, p. 10, URL: <https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78367.pdf>, accesat la 10 mai 2016.

¹⁰Sven Biscop, *Geopolitics with European Characteristics. An Essay on Pragmatic Idealism, Equality and Strategy*, Egmont Paper 82, Egmont Royal Institute for International Relations, Brussels, March 2016, p. 2.

¹¹*Ibidem*, p. 3.

¹²Walter Russell Mead, „The Return of Geopolitics. The Revenge of Revisionist Powers”, în *Foreign Policy*, May/June 2014.

financiare, schimbarea priorităților strategice. În subsidiar, exista ideea că era necesar ca aliații europeni să devină capabili să acționeze ca furnizori de securitate atât pentru spațiul propriu, cât și pentru cel din imediata vecinătate. Cu alte cuvinte, SUA urmăreau dezvoltarea unei „autonomii strategice”¹³ la nivel european, prin aceasta înțelegând capacitatea de a iniția acțiuni, de a prelua inițiativa, cel puțin în plan regional, cu sprijinul SUA, dar fără contribuția majoră a acesteia.

Chiar și în acest context, una dintre principalele caracteristici ale parteneriatului transatlantic este semnificația majoră a acestuia atașată de ambele părți. Prin urmare, stabilitatea și securitatea Europei constituie, cu certitudine, unul dintre interesele fundamentale ale Washingtonului, fapt vizibil în măsurile de reasigurare întreprinse la nivelul NATO în contextul crizei ucrainene.¹⁴ În acest caz, este vorba despre o situație a cărei escaladare risca să pună în pericol securitatea statelor membre NATO. Glisarea intereselor SUA către Asia-Pacific devine relevantă în legătură cu necesitatea unei noi strategii europene atunci când se ridică problema securității și stabilității vecinătății statelor europene membre NATO și UE. Cu alte cuvinte, „dacă teritoriul Europei ar fi amenințat direct, [SUA] și-ar asuma rolul de salvator, pentru că aceasta i-ar viza direct interesele fundamentale. Dar, în absența unei astfel de amenințări, principala prioritate a strategiei SUA este concentrată în regiunea Asia-Pacific”¹⁵.

O a doua componentă a provocării este constituită de definirea raporturilor cu Federația Rusă, în contextul degradării relațiilor dintre aceasta și actorii occidentali, al unei veritabile crize politice la acest nivel și în care UE

continuă să mențină sancțiunile economice impuse Moscovei pe fondul crizei ucrainene. Renunțarea la aceste sancțiuni este condiționată de implementarea completă a Acordului Minsk II. Prin Decizia Consiliului UE din 21 decembrie 2015, perioada de implementare a acestor sancțiuni a fost prelungită până la 31 iulie 2016¹⁶. Dincolo de aceasta, găsirea unei căi de mijloc, fundamentate pe o abordare de tip *win-win* va fi cu atât mai greu de realizat cu cât viziunea Moscovei asupra politicilor occidentale, inclusiv ale UE, în vecinătatea comună este marcată de o atitudine de tip competitiv.

În ceea ce privește vecinătatea apropiată, abordarea UE este fundamentată preponderent pe dimensiunile economică, politică și socială, orientată către dezvoltarea capacității de autoguvernare a statelor, către stabilizarea acestora. Strategia europeană este incompatibilă cu interesele și strategiile Federației Ruse în regiune, fapt vizibil și numai dacă am lua în considerare rolul Moscovei în menținerea conflictelor înghețate din acest spațiu. Întreținerea instabilității și chiar destabilizarea politică, economică, socială, militară a statelor care sunt scena unor astfel de conflicte constituie una dintre pârgurile Rusiei pentru a-și păstra influența în regiune¹⁷.

Acțiunile UE în acest spațiu au fost fundamentate pe puterea normativă, pe capacitatea de a genera stabilitate, securitate și dezvoltare prin exportul normelor, valorilor și principiilor care au stat la bazele creării sale. În acest sens, la Bruxelles au fost demarate o serie de inițiative, precum Politica Europeană de Vecinătate (2004), care include și componenta Parteneriatului Estic (2009), și Sinergia Mării Negre (2007), toate menite să contribuie la consolidarea relațiilor dintre aceste state și UE și la apropierea acestora de standardele europene în domeniile politic, economic și de securitate. După criza ucraineană, este de așteptat ca abordarea acestei

¹³ Sven Biscop, *Peace without Money, War without Americans. Can European Strategy Cope?*, Ashgate Publishing, UK, 2015, p. 73.

¹⁴ Pentru detalii privind măsurile de reasigurare întreprinse la nivelul NATO în contextul crizei ucrainene, a se vedea: NATO Assurance Missions Fact Sheet, URL: <https://www.shape.nato.int/land>, accesat la 10 mai 2016; NATO's Readiness Action Plan, May 2015, URL: https://www.shape.nato.int/resources/3/images/2015/misc/20150508_factsheet-rap-en.pdf, accesat la 10 mai 2016.

¹⁵ Sven Biscop, *op. cit.*, p. 6.

¹⁶ ***, Russia: EU prolongs economic sanctions by six months, Press release, 21 decembrie 2015, URL: <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2015/12/21-russia-sanctions/>, accesat la 15 mai 2016.

¹⁷ Pentru detalii, a se vedea Cristina Bogzeanu, *Rolul Uniunii Europene în gestionarea conflictelor înghețate din vecinătatea granițelor sale*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2015, pp. 7-20.

zone în cadrul politic specific UE să cunoască modificări substanțiale, dat fiind că evenimentele din estul Ucrainei se constituie într-o dovadă a eșecului Uniunii. Mai mult, revoltele populare din nordul Africii și Orientul Mijlociu, începute la finele anului 2010 și cunoscute sub numele de „primăvara arabă”, ce au culminat cu criza din Libia, criza din Mali sau din Siria, sunt, în egală măsură, demonstrații ale lipsei de eficiență ale strategiei europene în a stabili statele din vecinătatea sa.

Capacitatea Uniunii de a genera stabilitate, dezvoltare și securitate prin integrare a fost probată prin succesul obținut pe plan european prin politica de extindere, prin consecințele pozitive determinate astfel la nivelul statelor care i-au devenit, rând pe rând, membre. Aceeași viziune a stat și la baza politicii de vecinătate, menită să permită „exportul” valorilor și principiilor europene, fără a promite însă acestor state și un viitor ca state membre ale UE. Abordarea a fost considerată însă și principala lacună a politicii de vecinătate a UE, aceasta fiind criticată pentru faptul de a se fi axat preponderent asupra aspectelor tehnice, în detrimentul aspectelor politice majore, de a fi fost centrată pe „politici de nivel mic” („low politics”) în detrimentul „politicilor de nivel înalt” („high politics”) ¹⁸. În vecinătatea estică, realizarea și implementarea unei strategii a fost dificilă din pricina dificultății de a gestiona relația cu Federația Rusă, dar și din pricina diferențelor dintre politicile externe ale statelor membre în ceea ce privește Moscova.

Mai mult, presiunea clarificării strategice, a dezvoltării autonomiei strategice, a adaptării discursului în materie de politică externă în contextul în care criza ucraineană nu a luat încă sfârșit se petrece pe fondul manifestării menținerii riscului de reaprindere a conflictelor înghețate din acest spațiu, istoricul acestor conflicte relevând existența unei tendințe de „dezghețare” periodică.

Unul dintre cele mai relevante exemple în acest sens este constituit de reluarea activităților militare între forțele armene și cele azere în Nagorno-Karabach, la 1 aprilie 2016.

---

¹⁸ Sven Biscop, *Game of Zones – The quest for influence in Europe's neighborhood*, Egmont Paper 67, Egmont Royal Institute for International Relations, Academia Press, June 2014, p. 7.

Evenimentele de la începutul lunii aprilie au atras din partea comunității internaționale apeluri de încetare a focului, acestea fiind caracterizate drept cea mai dură luptă pe Linia de Contact, din 1994 până în prezent. Reapriinderea conflictului din Nagorno-Karabach contribuie la destabilizarea regională și are implicații strategice majore.

Ucraina poate deveni, de asemenea, scena unui conflict înghețat în regiunea Donbass. Aceasta cu atât mai mult cu cât, dincolo de componenta etnică și separatistă, de implicarea Rusiei în escaladarea crizei, implementarea Acordului Minsk II este tergiversată. Conflictele înghețate au fost definite ca fiind acelea care au atins o stare fragilă de echilibru de tipul „nici pace, nici război” (*no-peace-no-war*), în urma victoriei militare a comunităților minoritare (cu sprijin extern) ¹⁹. Independența acestora nu este însă recunoscută la nivel internațional, rămân subiect al încălcării normelor dreptului internațional ²⁰. Acest mod de a defini conflictele înghețate relevă una dintre caracteristicile lor fundamentale – nu constau doar în „înghețarea” unei stări de conflict, ci, mai ales, a proceselor de pace.

De la semnarea Acordului Minsk II (11 februarie 2015), prevederile acestuia au fost încălcate de numeroase ori, existând surse că, în ciuda acestuia, peste 400 de persoane au fost ucise de la semnarea sa în februarie 2015 ²¹. Unul dintre cele mai recente incidente a avut loc la finele lunii aprilie 2016, când cinci civili au fost uciși și alți zece răniți în confruntările din estul Ucrainei ²².

Conflictele separatiste din Republica Moldova și Georgia continuă să constituie, de asemenea, o potențială sursă de destabilizare regională.

---

¹⁹ Natalie Tocci, *The EU and conflict resolution. Promoting peace in the backyard*, Routledge Publishing, New York, 2007, pp. 2-3.

²⁰ Ibidem.

²¹ Carla Babb, „Pentagon: Despite Minsk II, More Than 400 Ukraine Troops Killed”, 2 March 2016, *VOA News*, URL: <http://www.voanews.com/content/pentagon-ukraine-russia-minsk/3217502.html>, accesat la 15 mai 2016.

²² Cătălin Marchievici, „Ucraina: Unul dintre cele mai grave incidente din ultimele luni”, în *Cotidianul*, 27 aprilie 2016, URL: <http://www.cotidianul.ro/ucraina-unul-dintre-cele-mai-grave-incidente-din-ultimele-luni-280304/>, accesat la 15 mai 2016.

Vecinătatea, cea estică și cea sudică, deopotrivă, este spațiul în care autonomia strategică a UE ar trebui să se materializeze în primul rând. Este concluzia Întalnitului Reprezentant pentru Afaceri Externe și Politică de Securitate, încă de la finele anului 2013: „UE are nevoie să își protejeze interesele și să își promoveze valorile și trebuie să devină capabilă să acționeze ca furnizor de securitate atât în vecinătatea sa, cât și la nivel internațional”²³. Prin urmare, *provocarea strategiei europene în ceea ce privește vecinătatea ar putea fi descrisă drept necesitatea de a dezvolta autonomie strategică în spațiul învecinat* (asumarea calității de furnizor de securitate, a leadershipului în menținerea păcii și securității), în condițiile în care nivelul de securitate și stabilitate al acestuia se află, în prezent, în cea mai precară stare de la finalul Războiului Rece.

4. Provocări interne

Evoluțiile recente petrecute în plan de securitate regional și internațional nu sunt însă singurul motiv pentru care realizarea unei strategii europene de securitate constituie o provocare în sine. Dinamica securității pe plan european, relațiile dintre statele membre ale UE construiesc un context dificil pentru conturarea unui document strategic și pot constitui germeni ai unor schimbări la nivelul caracteristicilor fundamentale ale construcției europene.

Unul dintre cele mai elocvente exemple, în acest sens, este constituit de referendumul cu privire la retragerea Marii Britanii din UE, ce urmează a avea loc la 23 iunie 2016 – moment ce coincide cu termenul limită stabilit pentru prezentarea strategiei europene globale. *Brexit*, cum este cunoscut acest eveniment, comportă relevanță pentru securitatea europeană din mai multe perspective. „Incertitudinea referitoare la viitorul Marii Britanii în UE este un factor destabilizator pentru UE”²⁴. Dincolo de faptul că

retragerea Marii Britanii din Uniune ar demonstra că UE este o construcție liberală, care recunoaște și funcționează conform principiilor democratice, același eveniment ar ilustra și atingerea unui punct culminant al crizei instituționale, a pierderii capitalului de încredere al instituțiilor europene. Mai mult, revirimentul naționalismului poate fi identificat și în alte cazuri, existând o serie mai amplă de state membre ale UE care manifestă tendințe centrifuge.

În cazul în care, la referendumul din iunie 2016, cetățenii britanici optează pentru ieșirea Marii Britanii din cadrul instituțional al Uniunii Europene, contextul și parcursul strategic al UE va cunoaște modificări substanțiale. Statutul de stat membru al Consiliului Permanent al ONU, puterea economică, precum și cea militară ale Marii Britanii fac ca situația în care Londra va decide un parcurs în afara UE să contribuie la diminuarea impactului pe care Uniunea îl are ca actor de securitate. Mai mult, conform unei analize a Institutului Clingendael, „după Brexit, UE ar trebui să facă modificări și să se adapteze unei noi realități geostrategice”²⁵. Cu alte cuvinte, Bruxelles ar fi în situația în care ar trebui să-și amendeze strategia de securitate înainte chiar de a începe să o pună în aplicare.

În același timp, Brexit poate fi considerat și un semnal de alarmă asupra unei gestionări defectuoase de către Bruxelles a fenomenului revirimentului naționalismului. Manifestări ale acestuia au putut fi identificate încă din primii ani de criză economică și financiară, când gestionarea la nivel intern a efectelor crizei economice părea a fi devenit prioritară atât pentru statele bine dezvoltate din punct de vedere economic, cât și pentru cele marcate de vulnerabilități interne și care au făcut față mai greu acestui fenomen. Relația dintre Germania, principalul motor economic al

on the issue of a UK in/out referendum, 7 December 2015, URL: <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2015/12/07-tusk-letter-to-28ms-on-uk/>, accesat la 10 mai 2016.

²⁵ Peter van Ham, *Brexit: Strategic Consequences for Europe. A Scenario Study. Clingendael Report*, Clingendael Netherlands Institute of International Relations, Hague, February 2016, p. 25, URL: <http://www.clingendael.nl/sites/default/files/Brexit%20Report%20February%202016.pdf>, accesat la 9 mai 2016.

²³ ***, Statement by EU High Representative Catherine Ashton on her Final Report on CDSF, 15 October 2013, Brussels, URL: http://eeas.europa.eu/statements/docs/2013/131015_01_en.pdf, accesat la 16 mai 2016.

²⁴ Letter by President Donald Tusk to the European Council

UE, și Grecia, unul dintre cel mai grav afectate state de criza economică și financiară, constituie un exemplu elocvent în acest sens. La aceasta putem adăuga și polarizarea statelor europene în contextul crizei europene a refugiaților în state care susțineau primirea acestora și cele care își asumau limitele în a primi un număr mare de refugiați.

Totuși, nu trebuie subestimat potențialul statelor europene de a demonstra coeziune, solidaritate în anumite situații de criză. Reacția acestora în fața crizei ucrainene reprezintă un alt exemplu elocvent. După anexarea ilegală a peninsulei Crimeea de către Federația Rusă și escaladarea conflictelor în estul Ucrainei, statele membre ale UE au impus sancțiuni economice și diplomatice Rusiei, indiferent de gradul de dependență față de resursele energetice de proveniență rusă sau de tipul de relații dintre capitalele lor și Moscova²⁶.

O altă instanță a provocărilor interne în ceea ce privește proiectul noii strategii europene de securitate este cantonată în planul resurselor. După cum am menționat, contextul actual necesită ca statele europene să își dezvolte autonomia strategică în ceea ce privește spațiul învecinat, ceea ce presupune capacitatea de a acționa în mod decisiv ca furnizori de securitate, în mod autonom, acolo unde este necesar, pentru protejarea intereselor, inclusiv prin proiectarea forței²⁷. Opiniile specialiștilor converg²⁸, de regulă, către ideea că nu este relevant atât cadrul

²⁶ Relațiile dintre statele membre ale UE cu Federația Rusă nu au un caracter uniform, acestea mergând de la relații de strânsă cooperare la relații glaciale, ce tind chiar spre ostilitate. Pentru detalii, a se vedea Mirela Atanasiu, Cristina Bogzeanu, *Relația Occidentului cu Federația Rusă*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2015, pp. 24-25.

²⁷ ***, Preparing the December 2013 European Council on Security and Defence. Final Report by the High Representative/ Head of the EDA on the Common Security and Defence Policy, Brussels, 15 octombrie 2013, URL: http://eeas.europa.eu/statements/docs/2013/131015_02_en.pdf, accesat la 18 mai 2016.

²⁸ Pentru detalii, a se vedea ***, „Dialog Strategic cu Daniel Fiott privind Strategia Globală Europeană 2016”, în *Impact Strategic*, nr. 4 [57]/2015; Sven Biscop, *Peace without Money, War without Americans. Can European Strategy Cope?*, Ashgate Publishing, UK, 2015.

pe care statele europene îl aleg pentru a răspunde acestei necesități – NATO sau UE – cât faptul de a răspunde, de a se adapta acestei cerințe impuse de caracteristicile actuale ale mediului internațional și regional de securitate. În plus, dezvoltarea dimensiunii de apărare a UE trebuie să se facă în condiții de austeritate bugetară, în contextul în care statele europene au manifestat și continuă să manifeste (cu excepția celor din estul continentului, după criza ucraineană) tendința de a investi din ce în ce mai puțin în apărare.

Mai mult, în situația în care, după referendumul din iunie 2016, cetățenii britanici și-ar exprima opțiunea ca Marea Britanie să se retragă din UE, acest obiectiv ar fi cu atât mai dificil de realizat, cu cât aceasta este una dintre cele mai mari puteri militare europene²⁹. Prin urmare, o retragere a Marii Britanii din UE ar reduce considerabil credibilitatea PSAC, creându-se chiar tendința ca PSAC să devină mai puțin ambițioasă, chiar „sub-strategică”³⁰.

Până în prezent, UE și-a dezvoltat un mod propriu de a acționa și interveni în relațiile internaționale, unul fundamentat pe puterea *soft*, iar în situații de criză, pe abordarea cuprinzătoare, unde foarte bine dezvoltată este componenta preventivă, fapt justificabil, de altfel, în contextul în care UE posedă o gamă mult mai largă de instrumente de acțiune în plan diplomatic, dar și pe dimensiunea civilă a gestionării crizelor. Este o viziune complementară discursului idealist care a marcat modul de a concepe relațiile internaționale la nivel european. Așadar, în situația în care UE trebuie să-și contureze o retorică a strategiei adaptată tendințelor din mediul regional și internațional de securitate, *o altă provocare va consta în dezvoltarea unui mod de a acționa și interveni în relațiile internaționale în consecință, inclusiv în plan militar.*

În acest sens, este necesar să fie luat în calcul inclusiv faptul că Tratatul de la Lisabona a adus o serie de modificări considerabile în politica externă și de securitate a UE, eficiența lor nefiind încă demonstrată.

²⁹ ***, *The Military Balance*, Routledge, London, 2014, p. 71.

³⁰ Peter van Ham, *op. cit.*, p. 5.

Concluzii

Argumentarea din paginile precedente ar putea fi rezumată astfel: UE se află în plin proces de elaborare a unei noi strategii, în contextul în care există o presiune crescândă către dezvoltarea autonomiei strategice (ceea ce presupune, de asemenea, dezvoltarea dimensiunii militare), abordarea dinamicii securității în vecinătatea sa s-a dovedit a fi inefficientă, iar la granițele sale încă se derulează o criză politico-militară cu implicații majore în plan geostrategic. La toate acestea se adaugă degradarea semnificativă a relațiilor politice, diplomatice și economice cu una dintre puterile regionale majore – Federația Rusă. Concomitent, UE se confruntă cu provocări și în interiorul granițelor proprii – solidaritatea statelor sale membre este adesea pusă sub semnul întrebării, în timp ce putem vorbi despre o criză a credibilității în ceea ce privește eficiența și capacitatea instituțională de acțiune ca furnizor de securitate sau chiar ca actor relevant de securitate pe arena internațională.

Toate acestea fac dificil de imaginat un context mai plin de provocări pentru elaborarea unei noi strategii europene de securitate. Totuși, mediul internațional de securitate nu a fost nicicând caracterizat de stagnare, simplitate și absență a provocărilor. Caracterul dinamic, în continuă schimbare, nu a încetat niciodată să caracterizeze relațiile internaționale.

Analizând cauzele provocărilor externe și interne cu care UE se confruntă în prezent, poate fi concluzionat cu ușurință că acestea sunt mai degrabă rezultatul unor strategii inefficiente sau chiar absente, al evitării sau incapacității de a acționa la momentul oportun și, într-o mai mică măsură, al evoluțiilor recente la nivel internațional.

Plecând de la premisa că documentul pe care Înalțul Reprezentant al UE este mandatat să îl elaboreze până în iunie 2016, este echivalentul la nivelul Uniunii a unei mari strategii, acest proiect nu se poate contura decât a fi o provocare în sine. Adaptarea viziunii strategice la noile caracteristici ale mediului internațional și regional de securitate constituie doar o parte a acestei provocări, marea

dificultate fiind constituită de necesitatea de a aborda eventualele dezechilibre între resurse, interese, moduri de acțiune în condițiile în care UE deja traversează o etapă în care acest dezechilibru a atins un punct critic.

Flexibilitatea, capacitatea de adaptare a Uniunii la schimbările din mediul internațional, capacitatea statelor membre de a demonstra un comportament solidar în fața unor provocări comune, precum și faptul că UE constituie una dintre puținele căi, dacă nu chiar singura, ca actorii europeni să acționeze pe arena internațională ca mari puteri – toate acestea constituie atuurile UE, punctele sale forte care pot preveni căderea în lipsa de semnificație pe arena internațională.

BIBLIOGRAFIE:

1. ***, „Dialog Strategic cu Daniel Fiott privind Strategia Globală Europeană 2016”, în *Impact Strategic*, nr. 4 [57]/2015, CSSAS, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București.
2. ***, *The Military Balance*, Routledge, London, 2014.
3. BARTHOLOMEES, J. Boon (coordonator), Jr., *US Army War College Guide to National Security Issues*, Vol I: *Theory of War and Strategy*, Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, 2010.
4. BISCOP, Sven, *Game of Zones – The quest for influence in Europe’s neighborhood*, Egmont Paper 67, Egmont Royal Institute for International Relations, Academia Press, June 2014.
5. BISCOP, Sven, *Geopolitics with European Characteristics. An Essay on Pragmatic Idealism, Equality and Strategy*, Egmont Paper 82, Egmont Royal Institute for International Relations, Brussels, March 2016.
6. BISCOP, Sven, *Peace without Money, War without Americans. Can European Strategy Cope?*, Ashgate Publishing, UK, 2015.
7. MARCHIEVICI, Cătălin, „Ucraina: Unul dintre cele mai grave incidente din ultimele luni”, în *Cotidianul*, 27 aprilie 2016, URL: <http://www.cotidianul.ro/ucraina-unul-dintre-cele-mai-grave-incidente-din-ultimele-luni-280304>.

8. MEAD, Walter Russell, „The Return of Geopolitics. The Revenge of Revisionist Powers”, în *Foreign Policy*, May/June 2014.

9. MURRAY, Williamson; SINNREICH, Richard Hart; LACEY, James (coordonatori), *The Shaping of Grand Strategy. Policy, Diplomacy, and War*, Cambridge University Press, New York, 2011.

10. TOCCI, Natalie, *The EU and conflict resolution. Promoting peace in the backyard*, Routledge Publishing, New York, 2007.

11. Van HAM, Peter, *Brexit: Strategic Consequences for Europe. A Scenario Study.*

Clingendael Report, Clingendael Netherlands Institute of International Relations, Hague, February 2016, URL: <http://www.clingendael.nl/sites/default/files/Brexit%20Report%20February%202016.pdf>

12. Pagina oficială a Consiliului European, URL: <http://www.consilium.europa.eu/en/home/>

13. Pagina oficială a Serviciului European pentru Acțiune Externă, URL: <http://www.eas.europa.eu/>

14. Pagina oficială Supreme Headquarters Allied Powers Europe (SHAPE)/NATO, URL: <https://www.shape.nato.int/>

CRIZA EUROPEANĂ A REFUGIAȚILOR. DINCOLO DE PREJUDECĂȚI

Dr. Alexandra SARCINSCHI*

Europa, în special țările membre ale Uniunii Europene, se confruntă în prezent cu o problemă pentru care nu era/erau pregătită/pregătite: un val masiv de refugiați din țările asiatice aflate în conflict. În fața acestei crize, atât Uniunea, cât și membrii săi au conștientizat că instrumentele administrative, chiar dacă ar fi existat și ar fi fost complet funcționale, nu sunt suficiente pentru a gestiona reprezentarea psihosocială a cetățenilor săi asupra problemei refugiaților/imigranților. Lipsa gestionării acestor aspecte poate da naștere și exacerba atitudinile extremiste și xenofobe, în prezent stereotipizarea problematicii generale a imigrației devenind subiect al agendelor naționaliste și separatiste. În acest context, scopul articolului este de a clarifica o parte a celor mai răspândite prejudecăți formulate la nivelul simțului comun față de presupusa amenințare pentru Europa, reprezentată de valul de refugiați, prin confruntarea cu datele statistice publicate de organizațiile internaționale specializate, pentru a evita alunecarea în capcana urii și discriminării.

Cuvinte-cheie: migrație, refugiați, stereotipuri, prejudecăți, terorism, xenofobie.

Considerații introductive¹

Problematika valurilor masive de refugiați din calea războiului care își caută adăpost în

¹ Prezentul material a fost susținut în cadrul Simpozionului cu participare internațională „Provocări majore pentru securitatea spațiului euroatlantic” din 26.05.2016, organizat de CSSAS/UNAp.

statele vecine, dar și în alte părți ale lumii, nu este nouă. Istoria consemnează faptul că, în multe cazuri, schimbarea socială – nu doar cantitativă, ci și calitativă – a fost determinată de mobilitatea teritorială a populației. De asemenea, nu este nouă nici amploarea cu care se desfășoară asemenea mișcări de populație. La nivel mondial, statisticile anului 2015 arată că numărul total de refugiați, azilanți și alte categorii de interes pentru UNHCR este, după criteriul destinație, de 14.441.674 persoane, dintre care aproximativ jumătate în Asia, 30% în Africa, 12% în America Latină și Caraibe și doar 8% în Europa².

Ceea ce este nou, în special pentru perioada contemporană, este însă creșterea masivă a numărului de refugiați în țările europene, din ultimii doi ani. EUROSTAT consemnează sporirea numărului de cereri de azil formulate de cetățeni din afara spațiului comunitar în anul 2015, în cele 28 de țări membre ale UE, de la 234.675 persoane în 2005 la 1.321.560 persoane zece ani mai târziu³. Între anul 2013 și anul 2015, această cifră s-a triplat, iar între anul 2014 și anul 2015, cifra s-a dublat. Țările de origine

² UNHCR, *Mid-Year Trends 2015. Table 1. Refugees, asylum-seekers, internally displaced persons (IDPs), returnees (refugees and IDPs), stateless persons, and others of concern to UNHCR by country/territory of asylum, mid-2015 (or latest available)*, URL: <http://popstats.unhcr.org/en/overview>, accesat la 13.05.2016.

³ EUROSTAT, *Asylum Statistics. Data extracted on 2 March 2016 and on 20 April 2016*, URL: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_statistics#Source_data_for_tables_and_figures_.28MS_Excel.29, accesat la 13.05.2016.

* Dr. Alexandra SARCINSCHI este cercetător științific gradul II în cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București. E-mail: sarcinschi.alexandra@unap.ro

declarate de solicitantii de azil în cazul cărora a fost înregistrată cea mai mare creștere sunt Siria (de la 119.000 solicitanți de azil în anul 2014 la 362.000 în anul 2015), Afganistan (de la 37.900 solicitanți de azil în anul 2014 la 178.200 în anul 2015) și Irak (de la 14.800 solicitanți de azil în anul 2014 la 121.500 în anul 2015)⁴.

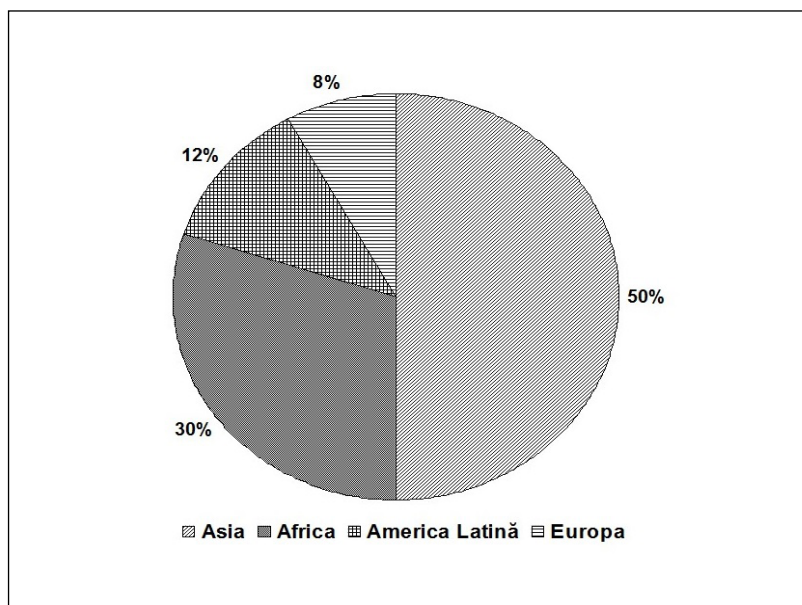
Din această introducere, putem extrage o serie de idei.

- În primul rând, nu țările Europei constituie cele mai vizate țări de destinație pentru refugiați, azilanți și alte categorii de interes pentru UNHCR, ci țările continentului asiatic, în special țările vecine celor în care se desfășoară conflicte armate sau în care s-au produs dezastre naturale, după cum rezultă din Figura nr. 1.

domeniul migrației, multiculturalismului și drepturilor omului, dar, în același timp, i-a fost afectată imaginea ca nefiind capabilă să se ridice la propriile standarde (Figura nr. 2).

- În al treilea rând, trebuie subliniat faptul că, între anul 2014 și anul 2015, nu numărul refugiaților sirieni a cunoscut cea mai impresionantă creștere, ci cel al refugiaților afgani și irakieni, deși, ca cifre absolute, sunt mai mici decât al sirienilor (Figura nr. 3).

În acest context, în articolul de față, ne propunem o succintă analiză a principalelor coordonate ale prezentului val de imigrație în țările Europei, atât pe dimensiunea cantitativă, cât și pe cea a reprezentării psihosociale ale refugiaților în populația țărilor de destinație.

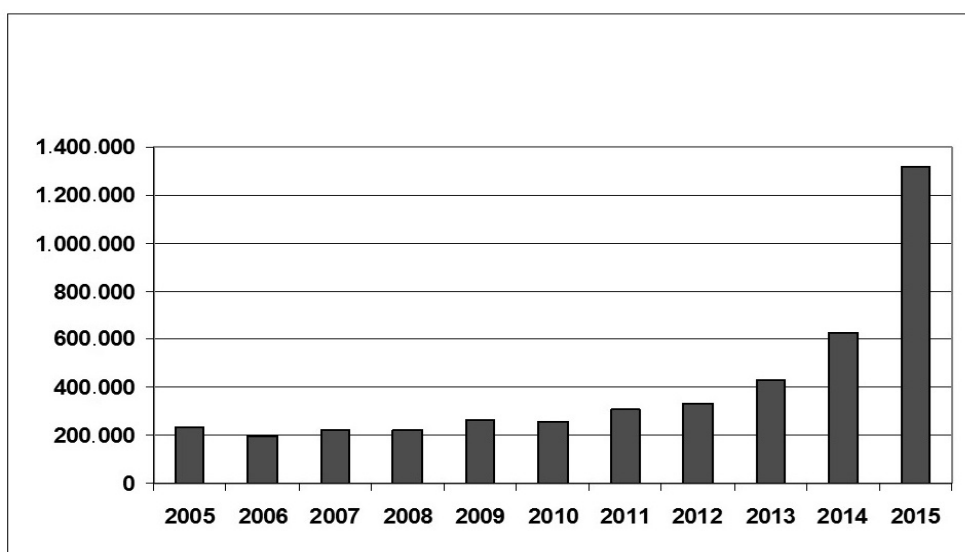
Figura nr. 1: Refugiați, azilanți, persoane dislocate intern și returnări în anul 2015 în lume⁵

- În al doilea rând, și derivată din prima, principala problemă a Europei nu este atragerea celui mai mare număr de refugiați și azilanți dintre toate continentele, ci creșterea dramatică din ultimii doi ani a numărului acestora. Mai mult, actuala criză a sporit vizibilitatea UE în

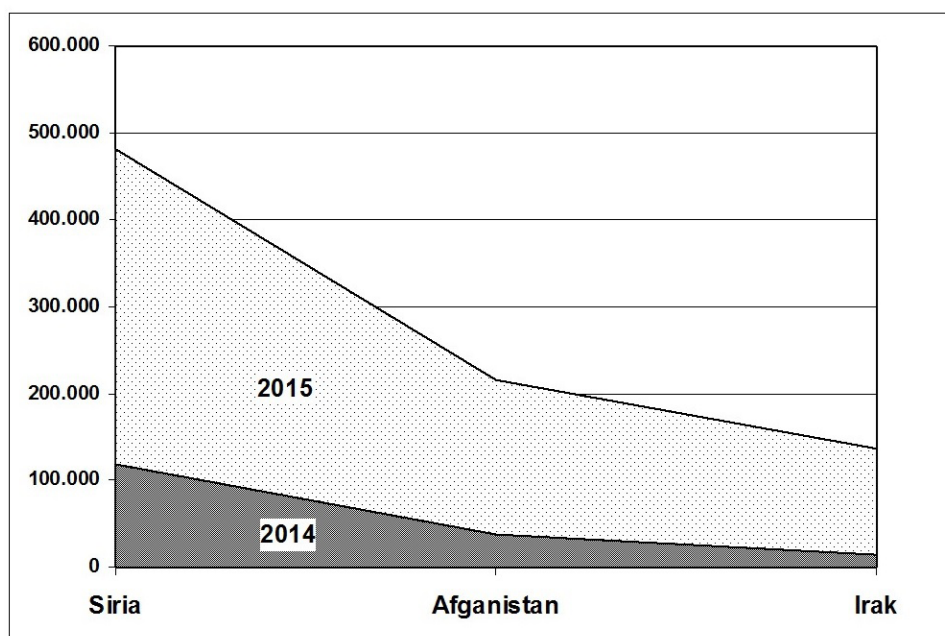
⁴ Ibidem.

⁵ UNHCR, *Mid-Year Trends 2015. Table 1. Refugees, asylum-seekers, internally displaced persons (IDPs), returnees (refugees and IDPs), stateless persons, and others of concern to UNHCR by country/territory of asylum, mid-2015 (or latest available)*, URL: <http://popstats.unhcr.org/en/overview>, accesat la 13.05.2016.

Scopul acestei analize este de a clarifica o parte a prejudecăților formulate la nivelul simțului comun față de presupusa amenințare pentru Europa reprezentată de valul de migrație. Este important de precizat că populația-țintă a analizei, în multe dintre enunțurile formulate și statistici, cuprinde, pe de o parte, atât migrația forței de muncă, a membrilor familiei, cât și migrația forțată, iar pe de altă parte, atât migrația legală, cât și migrația ilegală.

Figura nr. 2: Cereri de azil formulate de cetățeni non-UE în statele UE-28, 2005-2015⁶

Figura nr. 3: Numărul cererilor de azil primite în Europa după criteriul „țări de origine” (primele trei țări ca număr de cereri), 2014-2015⁷

1. Statistici și țări de destinație

Analiza dimensiunii cantitative a actualului val de imigrație în Europa ia în calcul datele prezentate anterior, dar și elemente referitoare la rutele de migrație, țările de destinație preferate

⁶ EUROSTAT, *Asylum Statistics. Data extracted on 2 March 2016 and on 20 April 2016*, URL: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_statistics#Source_data_for_tables_and_figures_.28MS_Excel.29, accesat la 13.05.2016.

⁷ Ibidem.

și implementarea cotelor de refugiați.

Migrația ilegală către Europa, în special țările Uniunii Europene, conform FRONTEX, se desfășoară pe opt rute principale (estică, vest-balcanică, est-mediteraneană, circulară Albania-Grecia, Apulia și Calabria, central-mediteraneană, vest-mediteraneană, vest-africană), dintre care cea mai populată este cea est-mediteraneană pe care, în anul 2015, au fost înregistrați 885.386 imigranți, de peste 17 ori mai mulți decât în anul anterior, provenind în special din Siria (586.405 persoane) și Afganistan

(266.872 persoane)⁸. Următoarea rută, ca volum de imigranți, este cea vest-balcanică, în cadrul căreia, în anul 2015, au fost înregistrați 764.038 refugiați, față de 43.357 refugiați înregistrați în anul 2014⁹. Pentru primul trimestru al anului 2016, statisticile indică o creștere de aproximativ cinci ori față de perioada similară a anului anterior. Cea mai mare creștere este înregistrată pe ruta est-mediteraneană, de 11 ori mai mulți imigranți în primul trimestru al anului 2016 față de primul trimestru al lui 2015¹⁰. Totuși, față de ultimele luni ale lui 2015, lunile februarie și martie 2016 sunt marcate de o scădere dramatică a numărului imigranților¹¹, cu o accentuare a scăderii numărului de cereri de azil în a doua parte a lunii martie, ca urmare a semnării de către UE și Turcia a unui acord destinat reducerii numărului de imigranți ilegali (semnat la 18.03.2016, în vigoare din 20.03.2016).

Primul trimestru al anului curent debutează cu o modificare, în unele cazuri substanțială, a poziției statelor membre ale UE față de problematica azilului. Astfel, notabilă este modificarea adusă de Parlamentul german în luna februarie 2016¹², prin care legislația în domeniu este înăspriată, cu scopul de a grăbi procedurile de azil și de a ușura modalitatea de deportare a migranților a căror cerere nu a fost recunoscută de statul german, Germania fiind principala țară

de destinație pentru aceștia¹³ (2015: 1.000.000 cereri de azil, majoritatea din Siria).

Consecințele acestor evenimente sunt variate: de la stabilirea unui sistem de cote de refugiați pentru țările UE (care nu a fost acceptat de toate statele membre) la introducerea temporară a controlului la granițele naționale (Austria, Belgia, Danemarca, Franța, Germania, Norvegia, Suedia etc.), de la securizarea frontierelor UE și monitorizarea NATO (linia de coastă grecească și turcească) la ridicarea de garduri de sârmă ghimpată de-a lungul granițelor naționale.

Aceste evenimente au creat mediul oportun pentru aducerea în discuție a potențialității renunțării la spațiul Schengen, însă analizele au demonstrat că o asemenea decizie ar determina costuri economice și financiare mult mai mari decât cele corelate gestionării crizei refugiaților.

2. Dincolo de statistici: oameni și opinii

În ceea ce privește dimensiunea psihosocială a actualului val de migrație în Europa, ne vom opri asupra reprezentării psihosociale a migranților, în special refugiaților, în populația țărilor de destinație. Monitorizând presa online românească și de limbă engleză în cadrul analizei inițiate la Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, în luna octombrie 2015, și mediatizată în periodicul *Dinamica mediului de securitate*¹⁴, am identificat o serie de judecăți referitoare la refugiați, formulate în special de către populația țărilor de destinație, care, puse față în față cu datele statistice în analiză, pot fi considerate prejudecăți. Din păcate, termenul *prejudecată* conține o puternică semnificație negativă, desemnând, în general, atitudinile nefavorabile față de anumite categorii etnice sau rasiale¹⁵.

---

⁸ FRONTEX, *Risk Analysis for 2016*, Warsaw, March 2016, p. 6, URL: http://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annula_Risk_Analysis_2016.pdf, accesat la 14.05.2016.

⁹ Ibidem.

¹⁰ FRONTEX, *FRAN Quarterly. Quarter 1. January-March 2015*, Warsaw, June 2015, URL: http://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/FRAN_Q1_2015.pdf, accesat la 14.05.2016.

¹¹ Baza de date statistice a Înalțului Comisariat al ONU pentru Refugiați, URL: <http://www.unhcr.org/pages/49c3646c4d6.html>, accesat la 14.05.2016.

¹² DW, *German cabinet approves asylum legislation package*, URL: <http://www.dw.com/en/german-cabinet-approves-asylum-legislation-package/a-19021974>, 03.02.2016 și DW, *German Parliament approves stricter asylum regulations*, URL: <http://www.dw.com/en/german-parliament-approves-stricter-asylum-regulations/a-19072311>, 25.02.2016.

---

¹³ International Organization for Migration, *Migration, Asylum and Refugees in Germany: Understanding the Data*, 22.01.2016, URL: <https://www.iom.int/news/migration-asylum-and-refugees-germany-understanding-data>, accesat la 14.05.2016.

¹⁴ CSSAS, *Dinamica mediului de securitate*, URL: <http://cssas.unap.ro/ro/dms.htm>, accesat la 14.05.2016.

¹⁵ Gheorghe Nicolae, „Stereotip” în *Dicționar de sociologie*, coord.: Cătălin Zamfir și Lazăr Vlăsceanu, Editura Babel, București, 1998, p. 603.

Aceste prejudecăți constituie rezultatul unui proces de etichetare socială ce presupune că „o acțiune umană este deviantă nu atât datorită caracteristicilor sale intrinseci, ci ca urmare a reacției sociale pe care ea o trezește”¹⁶. Mai mult, în acest proces poate interveni și etnocentrismul, ce presupune emiterea de judecăți de valoare asupra altor grupuri, prin raportarea exclusivă la normele și valorile grupului propriu, rezultând de aici definirea culturilor diferite de cea proprie ca fiind inferioare sau mai puțin importante.

Dintre prejudecățile identificate, cele mai importante sunt cele referitoare la tipul migrației și riscurile la adresa securității europene pe care acest val le implică. *Este foarte important să subliniem faptul că prejudecățile identificate se înscriu într-un context mai larg, ce include și considerații despre o posibilă „sursă” și, implicit, o posibilă „dirijare” și „concertare” a valului de refugiați, însă, în absența unor date concrete care să confirme sau să infirme aceste afirmații, vom păstra în analiză doar premisa că, dincolo de potențialitatea de a constitui „instrumente” pentru implementarea unui „plan destinat destabilizării Europei”, refugiații sunt ființe umane care încearcă să își construiască o viață mai bună, departe de ororile războiului.* Celelalte aspecte cad sub incidența legilor de tipul celei a siguranței naționale și nu constituie subiectul analizei de față.

Prima dintre prejudecățile identificate se referă la natura economică a actualului val de migrație în Europa. Despre migrația economică în Europa ca formă preponderentă de migrație se putea vorbi până în anul 2014, când numărul cererilor pentru azil în țările UE a crescut dramatic, menținându-se până în prezent pe această pantă crescătoare. În anii anteriori declanșării fluxului de refugiați, migrația economică se manifesta atât între țările Uniunii, cât și între țările nemembre, europene sau nu, și cele membre ale UE. De exemplu, în anul 2013, a fost estimat un număr de 3,4 milioane imigranți în țările membre UE, dintre care 1,4 milioane cetățeni ai unor țări nemembre, 1,2 milioane

cetățeni ai unei țări membre, aproximativ 830.000 de cazuri de migrație de întoarcere și aproximativ 6.100 persoane apatride¹⁷. În anul 2015, FRONTEX a înregistrat 1.820.000 de intrări ilegale de-a lungul frontierelor externe ale Uniunii, majoritatea migranților fiind din Siria, Afganistan și Irak¹⁸ - unele dintre principalele zone de conflict din lume. Alături de imigranții din aceste țări, care totalizează peste 50% din populația migrantă, se află cetățeni ai Kosovo (5,32%), Albania (5,25%), Pakistan (3,69%), Eritreea (2,63%), Nigeria (2,38), Iran (2%) etc. Se observă, așadar, că nu toți imigranții din acest val pot fi încadrați în categoriile refugiați sau azilanți, însă numărul lor predomină. Astfel, putem afirma că *natura actualului val de migrație în Europa este mixtă, predominând componenta de refugiați și azilanți.*

Așadar, sintagma ce caracterizează acest flux nu este „follow the money”, ci „run from conflict”.

O altă prejudecată identificată pe timpul analizei este aceea că existența acestui val de imigranți *sporește riscul de acțiuni teroriste pe teritoriul țărilor de destinație.*

O asemenea judecată este ilustrată și de seria Eurobarometru, elaborată de Comisia Europeană, ce măsoară opinia publică în UE cu privire la diverse aspecte. Evoluția opiniei publice în ceea ce privește reprezentarea psihosocială a amenințărilor la adresa țării în care respondenții locuiesc și la adresa UE evidențiază nu doar creșterea importanței imigrației și terorismului ca risc de securitate în viziunea cetățenilor europeni, ci și o posibilă corelare a acestora.

În primăvara anului 2013, la întrebarea „Care credeți că sunt cele mai importante două probleme cu care se confruntă țara noastră în acest moment?”, primii doi itemi cel mai frecvent menționați dintr-o listă de 13 astfel de probleme

¹⁷ EUROSTAT, *Migration and migrant population statistics*, URL: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics#Migration_flows, accesat la 13.05.2016.

¹⁸ FRONTEX, *Risk Analysis for 2016*, Warsaw, March 2016, p. 6, URL: http://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annula_Risk_Analysis_2016.pdf, accesat la 13.05.2016.

¹⁶ Ion Ungureanu, „Etichetare socială” în *Dicționar de sociologie*, coord.: Cătălin Zamfir și Lazăr Vlăsceanu, Editura Babel, București, 1998, p. 218.

(șomaj, situație economică, creșterea prețurilor/inflație, datoria guvernamentală, criminalitate, sănătate și securitate socială, imigrație, sarcini fiscale, pensii, sistemul educațional, locuire, mediu/climă și energie, terorism), au fost șomajul și situația economică, imigrația aflându-se pe locul 7 ca frecvență de răspuns, iar terorismul pe locul 13, în condițiile în care Europa fusese deja victima a patru atacuri teroriste de amploare ce au urmat celui de la 11 septembrie 2001¹⁹.

În același sondaj, problemele importante cu care se confruntă UE sunt considerate, în ordine: situația economică (48%), șomajul (38%), finanțele publice ale statelor membre (30%), creșterea prețurilor/inflație (13%), imigrația (10%), terorismul (7%), influența UE în lume (7%), criminalitatea (7%), sarcinile fiscale (6%), schimbarea climei (3%), furnizarea de energie (3%), mediul (3%) și pensiile (3%)²⁰.

Începând cu toamna lui 2014, însemnătatea acestor probleme a fost reevaluată, imigrația urcând în topul problemelor naționale pe locul 3, iar în cel al problemelor UE pe locul 4, în timp ce terorismul rămâne pe ultimul loc ca importanță la nivel național și urcă pe locul 5 ca importanță la nivelul UE²¹.

La distanță de un an și cu trei sferturi dintre interviuri realizate înainte de atacurile teroriste din Paris, din noiembrie 2015, opinia publică europeană este structurată complet diferit: la nivel național, primele două probleme reprezentate ca fiind importante pentru respectiva țară în acel moment sunt imigrația (36%) și șomajul (36%), în timp ce terorismul urcă 7 poziții, pe locul 6, cu 11% dintre răspunsuri; la nivel european, imigrația și terorismul ocupă primele două poziții ale clasamentului cu 58%, respectiv 25% dintre răspunsuri²².

Este evidentă, astfel, corelarea celor doi itemi la nivelul reprezentării psihosociale a problemelor importante pentru țările respective și pentru UE. Evidența este și mai puternică, mai ales în cazul țărilor care au fost confruntate în trecutul apropiat cu atentate teroriste islamiste, precum Belgia (imigrație 61% și terorism 25%), Marea Britanie (imigrație 61% și terorism 34%), Franța (imigrație 49% și terorism 27%) și Spania (imigrație 39% și terorism 24%), dar și în țări care nu au avut asemenea evenimente nefericite, precum Ungaria (imigrație 68% și terorism 34%), Bulgaria (imigrație 61% și terorism 38%) și România (imigrație 47% și terorism 43%)²³.

Un alt argument folosit de mass-media în justificarea acestui tip de raționament este cel al compoziției demografice a populației de refugiați, chiar statisticile ONU arătând că, cel puțin în ceea ce privește cea mai populată rută (ruta mediteraneană), populația de gen masculin reprezintă 49% din total, iar grupa de vârstă 18-34 ani predomină²⁴. Considerăm că o parte dintre cele mai importante motive ale înregistrării acestei situații rezidă în faptul că, pe de o parte, în Siria este în vigoare sistemul conscripției, ceea ce obligă implicarea tinerilor într-un război complicat cu o grupare teroristă, iar pe de altă parte, tinerii de gen masculin sunt cei mai în măsură să facă față unei călătorii extrem de dificile pentru a deschide drumul întregii familii. Mai mult, într-un studiu realizat de Organizația Internațională pentru Migrație, în eșantionul ales, peste 50% din populația-țintă (sirieni și irakieni) a declarat că au rude în țara aleasă ca destinație (în cele mai multe cazuri, Germania)²⁵.

Această problemă a corelării directe a valului de refugiați cu sporirea riscului de atentat terorist pe teritoriul țărilor de destinație devine cu atât mai complicată, cu cât anchetele oficiale au demonstrat că atacurile teroriste, care au modificat, în mare parte, reprezentarea psihosocială asupra problemelor cu care se

¹⁹ European Commission, *Standard Eurobarometer 79. Spring 2013*, 2013, URL: <http://ec.europa.eu/COMM-FrontOffice/PublicOpinion/>, accesat la 14.05.2016.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ European Commission, *Standard Eurobarometer 82. Autumn 2014*, 2014, URL: <http://ec.europa.eu/COMM-FrontOffice/PublicOpinion/>, accesat la 14.05.2016.

²² European Commission, *Standard Eurobarometer 84. Autumn 2015*, 2016, URL: <http://ec.europa.eu/COMM-FrontOffice/PublicOpinion/>, accesat la 14.05.2016.

²³ *Ibidem*.

²⁴ UNHCR, *Refugees/Migrants Emergency Response – Mediterranean*, 2016, URL: <http://data.unhcr.org/mediterranean/regional.php>, accesat la 14.05.2016.

²⁵ IOM, *Mixed Migration Flows in the Mediterranean and Beyond. Analysis: Flow Monitoring Surveys*, 2016, URL: <https://www.iom.int/>, accesat la 14.05.2016.

confruntă țările Uniunii și UE în sine, au fost realizate de cetățeni francezi, belgieni sau danezi aflați la a doua generație în acele țări, care au fost beneficiari ai sistemului educațional occidental și se presupune că s-au integrat în societățile respective. În acest context, este importantă analiza posibilității ca rețelele teroriste deja existente pe teritoriul statelor UE să racoleze membri din cadrul populației de refugiați permeabilă la mesajele radicaliste din cauza nemulțumirii profunde resimțite și cauzate de discrepanța dintre așteptări și condițiile reale de trai în taberele în care sunt constrânși să locuiască.

Așadar, pe termen scurt, corelarea valului de imigranți cu riscul de acțiuni teroriste pe teritoriul țărilor de destinație nu este susținută de datele statistice, constituind, până la proba contrarie, o prejudecată.

Concluzii

Problematica actualului val de imigranți către țările Uniunii Europene este complexă, vizând nu doar țările de destinație, ci și pe cele de tranzit și chiar pe cele de origine. Efectele sunt atât oportunități, cât și provocări la adresa resurselor umane, economiei, mediului, societății etc. De asemenea, există și problemele enunțate anterior, precum cea a posibilei „direcționări” a fluxului de refugiați către țările Uniunii Europene din motive ce țin de lupta pentru putere pe scena internațională, a „infiltrării” teroriștilor islamiști în grupurile de refugiați sau a racolării de viitori teroriști de către rețelele deja existente din cadrul populației de refugiați, însă acestea nu fac obiectul analizei de față, deoarece intră în sfera intelligence.

Cele două prejudecăți identificate nu sunt susținute prin datele statistice, însă afirmarea lor le-ar putea transforma, din păcate, în realitate, devenind concrete prin consecințele lor. Unul dintre cele mai importante pericole în acest context constă în posibilitatea de escaladare a atitudinilor individuale și colective de la componenta emoțională – stereotipiile, la cea cognitivă – prejudecățile, la cea acțională

– discriminarea, conducând la reafirmarea xenofobiei, etnocentrismului și naționalismului extremist. Din păcate, odată declanșate aceste comportamente la nivel colectiv, victime ale extremismului și xenofobiei vor putea deveni și imigranții din țările europene, deja integrați pe piața muncii, care au ales traiul în alte state membre ale UE.

Într-una din declarațiile sale de presă de la sfârșitul lunii mai 2016, Jean-Claude Juncker a precizat că numărul maxim de refugiați pe care UE îi poate integra este de aproximativ 2 milioane, în ciuda tensiunilor în această privință între statele membre. Din păcate, prognoza Fondului Monetar Internațional arată că, până la sfârșitul anului, încă 4 milioane de refugiați vor ajunge în UE, fiind deosebit de dificilă integrarea acestora în societate și, în special, pe piața muncii.

Această capacitate redusă de integrare socială este motivul principal pentru o nouă abordare la nivelul clasei politice din țările vizate de valurile de migranți, de a încerca atât o clarificare a statutului respectivilor migranți (refugiați sau migranți din motive economice) pentru a furniza ajutor umanitar doar celor care au nevoie, cât și stabilirea unor condiții clare de reîntoarcere a refugiaților în țările de origine după încheierea respectivului război.

BIBLIOGRAFIE:

1. ***, *Dinamica mediului de securitate*, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate (CSSAS), URL: <http://cssas.unap.ro/ro/dms.htm>
2. European Commission, *Standard Eurobarometer 79. Spring 2013*, 2013, URL: <http://ec.europa.eu/COMFrontOffice/PublicOpinion/>.
3. European Commission, *Standard Eurobarometer 82. Autumn 2014*, 2014, URL: <http://ec.europa.eu/COMFrontOffice/PublicOpinion/>.
4. European Commission, *Standard Eurobarometer 84. Autumn 2015*, 2016, URL: <http://ec.europa.eu/COMFrontOffice/PublicOpinion/>.

5. EUROSTAT, *Asylum Statistics. Data extracted on 2 March 2016 and on 20 April 2016*, URL: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_statistics#Source_data_for_tables_and_figures_.28MS_Excel.29.
6. EUROSTAT, *Migration and migrant population statistics*, URL: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics#Migration_flows.
7. FRONTEX, *FRAN Quarterly. Quarter 1. January-March 2015*, Warsaw, June 2015, URL: http://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/FRAN_Q1_2015.pdf.
8. FRONTEX, *Risk Analysis for 2016*, Warsaw, March 2016, URL: http://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annua_Risk_Analysis_2016.pdf.
9. International Organization for Migration, *Migration, Asylum and Refugees in Germany: Understanding the Data*, 22.01.2016, URL: <https://www.iom.int/news/migration-asylum-and-refugees-germany-understanding-data>.
10. International Organization for Migration, *Mixed Migration Flows in the Mediterranean and Beyond. Analysis: Flow Monitoring Surveys*, 2016, URL: <https://www.iom.int/>.
11. UNHCR, *Mid-Year Trends 2015. Table 1. Refugees, asylum-seekers, internally displaced persons (IDPs), returnees (refugees and IDPs), stateless persons, and others of concern to UNHCR by country/territory of asylum, mid-2015 (or latest available)*, URL: <http://popstats.unhcr.org/en/overview>.
12. UNHCR, *Mid-Year Trends 2015. Table 1. Refugees, asylum-seekers, internally displaced persons (IDPs), returnees (refugees and IDPs), stateless persons, and others of concern to UNHCR by country/territory of asylum, mid-2015 (or latest available)*, URL: <http://popstats.unhcr.org/en/overview>.
13. UNHCR, *Refugees/Migrants Emergency Response – Mediterranean*, 2016, URL: <http://data.unhcr.org/mediterranean/regional.php>.
14. ZAMFIR Cătălin; VLĂȘCEANU, Lazăr (coordonatori), *Dicționar de sociologie*, Editura Babel, București, 1998.

GEOGRAFIE, APĂRARE ȘI SECURITATE ÎN REGIUNEA MĂRII EGEE

Dr. Florin DIACONU*

În zona extinsă a Mării Egee, care înglobează strâmtorile Bosfor și Dardanele, ca și Marea Neagră, funcționează, de-a lungul mai multor milenii de istorie, trei axe geografice mari: cea Est-Vest, cea Nord-Sud, ca și cea care leagă, pe direcția generală ce duce de la Sud-Vest spre Nord-Est (legând Marea Egee și Marea Neagră). Studiul prezintă, pe scurt, câteva episoade istorice relevante pentru o mai bună înțelegere a manierei în care funcționează respectivele axe geografice (ca suport pentru exercitarea voinței politice și a preocupărilor pentru apărare și securitate a unor entități statale din cele mai diverse), subliniind, astfel, perenitatea relevanței factorului geografic în relațiile internaționale și marea strategie, ca și în studiile de securitate și apărare.

Cuvinte-cheie: Marea Egee, Marea Neagră, axe, direcții, strâmtori, relevanță geostrategică, rol peren, repetabilitate istorică.

Introducere¹

În termeni strict geografici, Mediterana de Est se întinde între coastele Siciliei (la vest) și coastele Siriei și Israelului (sau, conform lucrării citate²,

¹ Materialul de față a fost prezentat în cadrul Atelierului de lucru cu tema „Corelația geografie militară – geostrategie - geopolitică în studiile de securitate”, organizat de CSSAS în data de 25 martie 2016.

² Cf. ediției a treia a lucrării *Limits of Oceans and Seas*, publicată în 1953 de Organizația Hidrografică

ale Palestinei istorice) la est, iar Marea Egee, care este privită ca fiind doar unul dintre elementele constitutive ale Mediteranei Orientale, se întinde de la Dardanele, în nord-est, la o linie imaginară, care unește, în sud, Capul Aspro, Rodosul, Creta și sudul extrem al Greciei, iar pe axa Est-Vest, se întinde între Grecia continentală (extremitatea de sud a Peninsulei Balcanice) și Asia Mică (Turcia de astăzi)³.

Mediterana de Est, și în special Marea Egee se află în legătură directă, prin intermediul strâmtorilor Dardanele și Bosfor, ca și prin intermediul Mării Marmara, cu Marea Neagră, împreună cu care formează, în *suficient de multe ocazii* de-a lungul istoriei universale, o *unitate funcțională* (nu neapărat în termeni geografici, ci mai ales în termeni politico-militari și chiar de securitate, în sensul larg al cuvântului) *cu relevanță geostrategică consistentă* (iar uneori chiar realmente majoră).

Miza *centrală* a acestui studiu este aceea de a investiga, chiar dacă doar cu mijloace limitate (și într-un text de dimensiuni mai degrabă modeste), felul în care interferează, de-a lungul mai multor segmente ale istoriei universale, chestiunile legate de *apărare*, în sensul larg al cuvântului, cu cele

Internațională, care rezumă concluziile Conferinței Hidrografice Internaționale din 1952.

³ International Hydrographic Organization, *Limits of Oceans and Seas (Special Publication no. 23)*, third edition, Monte-Carlo, 1953, pp. 15, 18.

* Dr. Florin DIACONU este conferențiar la Facultatea de Științe Politice a Universității din București (FSPUB) și diector al Centrului Hans J. Morgenthau. E-mail florin.diaconu@fspub.unibuc.ro

de *securitate*⁴ (tot în sensul larg al cuvântului), în Mediterana de Est, în Marea Egee și în Marea Neagră, pe care o socotim aici o prelungire geografică, geopolitică și geostrategică a spațiului maritim mediteranean. Am insistat în mod special asupra unor direcții de acțiune prioritare și perene, cu rol important în conjuncturi politico-militare repetate pe parcursul unui interval de aproape trei milenii.

O parte *importantă* din episoadele rezumate și discutate în textul de față au centrul de greutate geografic *exclusiv* în Egeea, iar altele leagă (repet, în termeni relevanți pentru chestiuni de apărare și/sau de securitate) Mediterana Orientală de Marea Neagră. Într-un fel, cu toate *limitele și precauțiile* necesare, vorbim despre o serie de momente din istoria universală care proiectează o lumină extrem de puternică asupra unui tip de realitate cu relevanță geostrategică pe care o putem numi, fără nici o rezervă, *repetabilitate istorică*. Și anume, o repetabilitate în care amănunțele (sau elementele vădit secundare, dacă preferați alt termen) sunt substanțial diferite, în timp ce masa *principală* a asemănărilor e alcătuită din elemente de geografie, ca și din elemente de decizie politico-strategică, determinate, de asemenea, de o geografie, în sensul larg al cuvântului (cu mențiunea specială că *unele* aspectele geografice sunt extrem de puțin supuse schimbării, chiar pe parcursul unor intervale lungi de timp⁵).

⁴ Pentru a defini securitatea, am ales, deloc întâmplător, formularea deja clasică, propusă cu destui ani în urmă de Buzan, Wæver și de Wilde: „identificarea elementelor care determină caracterul de problemă de securitate internațională poate fi realizată prin utilizarea accepțiunii tradiționale militar-politice a securității. Atunci când o problemă este prezentată ca o amenințare la adresa obiectului de referință... natura specială a amenințărilor la adresa securității justifică utilizarea de măsuri extreme pentru a le face față” – Barry Buzan, Ole Wæver, Jaap de Wilde, *Securitatea: un nou cadru de analiză*, CA Publishing, Cluj-Napoca, 2011, pp. 41-42.

⁵ Știm, de fapt, dintr-o seamă de lucrări *fundamentale* de Relații Internaționale cât de perene (respectiv neschimbate și neschimbătoare) pot fi constrângerile, ca și oportunitățile de natură geografică. Așa de exemplu, Hans J. Morgenthau, părintele variantei moderne (sau, mai precis, a celei contemporane) a Școlii Realiste, afirma că „în mod evident, cel mai stabil factor de care depinde puterea unei națiuni este geografia” – vezi Hans J. Morgenthau, *Politica între națiuni: Lupta pentru putere și lupta pentru pace*, Editura Polirom, Iași, 2007, p. 151; același autor îl citează (vezi

1. Axele Nord-Sud și Est-Vest

În Egeea avem de-a face, în linii mari, cu repetarea, în *multe* ocazii, a unor episoade (sau chiar trenduri) care se derulează pe două axe geografice mari: Est-Vest și Nord-Sud (cu precizarea că sensul geografic al acțiunilor poate fi în ambele direcții – respectiv și de la vest la est, și de la est la vest, precum și de la nord la sud sau de la sud la nord).

Dintre episoadele de acest tip, confirmate cel puțin parțial de istorie, *primul* cu adevărat relevant este cel al constituirii și funcționării tipului de realitate cu semnificație geostrategică pe care o numim *talassocrația minoică*. Tucidide ne spune, foarte clar, în impecabila sa lucrare de istorie politico-militară, că „Minos, cel mai vechi dintre aceia despre care știm [câte ceva], din auzite, și-a pregătit o flotă, a pus stăpânire pe o foarte mare întindere din marea numită acum, Elenică’, a exercitat domnia asupra Cycladelor și a fost cel dintâi întemeietor al celor mai multe cetăți de acolo, după ce a izgonit pe carieni, punând apoi pe fii săi conducători. Și, cum era și firesc, Minos curăța marea de pirați pe cât putea, pentru ca veniturile să îi crească și mai mult”⁶.

Precizăm aici următoarele: Cycladele sunt, *toate*, la nord de Creta, deci expansiunea puterii cretane se face – pe o durată și cu o intensitate care nu sunt prea clare, dar cu consecințe care *nu* pot fi puse sub semnul întrebării⁷ – pe axa Nord-Sud, pe direcția Sud-Nord. Ea intră în coliziune cu o acțiune de colonizare precedentă,

---

Ibidem, p. 153) pe Vișinski, demnitarul sovietic care afirma, acuzat fiind că a dus o politică țaristă în zona Strâmtorilor, că „dacă o navă de luptă trebuie să navigheze dinspre Mediterana către Marea Neagră, ea trebuie să treacă prin Dardanele, indiferent dacă guvernul din Moscova este țarist sau comunist”.

⁶ Tucidide, *Războiul peloponesiac*, Editura Științifică, București, 1966, I, 4.

⁷ În mod clar, Creta și „unele dintre” Cycladele dominate de Creta minoică sunt, în Helladicul Mijlociu (2.000-1.550 înainte de Hristos) cu mult mai dezvoltate – și mai bogate – decât așezările din Grecia continentală, zonă care „poate fi considerată aproape înapoiată” – vezi J. B. Bury, Russell Meiggs, *Istoria Greciei până la moartea lui Alexandru cel Mare*, Editura Bic All, 2006, p. 7.

cea a carienilor⁸, care are loc pe axa Est-Vest, dinspre est (Asia) spre vest (insulele din Egeea). Potrivit tradiției istorice, influența lui Minos (e puțin important dacă vorbim despre un rege real sau despre unul, mai degrabă, imaginar) se întinde până la Atena, ai cărei locuitori „trebuiau să trimită în Creta șapte tineri și șapte fecioare”, și aceasta la „fiecare nouă ani”⁹. De asemenea, știm – chiar dacă indirect – că expansiunea cretană spre nord a fost una deosebit de eficientă, dovadă stând *inclusiv* faptul că mari edificii palatiale din Creta (respectiv cele din Cnossos și Phaistos) nu au fost niciodată fortificate, dar erau în schimb extrem de bogate¹⁰. În consecință, cel puțin în acest caz, *expansiunea de tip proto-imperial (spre nord, prin și peste Egeea) este condiție a securității societale, ca și condiție a unei abundențe și bogății evidente în raport cu societățile din Grecia Continentală.*

La mare distanță în timp de episodul thalassocrației minoice, axa egeeană Nord-Sud e din nou activă, în mai multe ocazii, pe direcția Nord-Sud. Aceasta se întâmplă, de exemplu, în cazul *primelor mari expediții navale ale Atenei împotriva Spartei, la începutul Războiului Peloponesiac*. Mai precis, ne spune Tucidide, în timp ce spartanii invadează cu forțe terestre masive Attica, producând pagube consistente – dar limitate – în districtele cu terenuri cultivabile, atenienii pleacă spre sud, în raiduri strategice masive, efectuate cu 100 de triere ateniene, cu 50 de triere puse la dispoziție de doi dintre partenerii strategici cu regim privilegiat, Chios și Lesbos, precum și cu un număr de nave ce transportau 300 de cai. Forța terestră lansată, pe axa Nord-Sud, împotriva Peloponesului era de „patru mii de hopliți atenieni și trei sute de călăreți”. Cu astfel de forțe masive (cam jumătate din efectivele mobilizabile la vremea bătăliei de la Marathon, din 490), atenienii atacă și pustiesc ținuturi întinse din

⁸ Caria era, în antichitate, regiunea plasată în extremitatea sud-vestică a Asiei Mici, chiar la nord de Rhodos – vezi, de exemplu, harta disponibilă la adresa <http://www.counter-currents.com/wp-content/uploads/2014/08/Ancient-Greece-the-Aegean-e1408142803949.jpg>.

⁹ „Călătoria lui Theseu în Creta”, în N. A. Kun, *Legendele și miturile Greciei Antice*, Editura Științifică, București, 1958, p. 184.

¹⁰ J. B. Bury, Russell Meiggs, *op. cit.*, pp. 9-10.

Pelopones: Epidauros, apoi „ținutul Troizenei, al Heliadei și al Hermionidei”, toate aceste localități fiind situate „pe litoral”. Apoi atenienii au atacat Prasii, o cetate aflată pe litoralul Laconiei, „au devastat pământul din jurul ei, au cucerit cetatea și au jefuit-o”¹¹. Faptul că *marea strategie*¹² care stă la baza acestor raiduri majore a fost abandonată nu înseamnă în nici un fel că ele nu au fost eficiente. Dimpotrivă, în timp ce armata spartană stătea blocată sub zidurile inexpugnabile ale Atenei, forțe ateniene cu mobilitate strategică și tactică înaltă întreprindeau acțiuni care loveau zdravăn prestigiul Spartei, dar și securitatea – în sensul cel mai larg al cuvântului – de care ar fi fost normal să dispună aliații Spartei.

După multă vreme – cam la două milenii distanță – spațiul egeean este, *tot* pe axa Nord-Sud (și în special pe direcția dinspre nord spre sud, dar în unele situații și pe direcția opusă), spațiu *major* de confruntare între lumea creștină și cea otomană. Creta este, din nou, un element geografic *central*, dar nu în calitate de actor în expansiune, ci ca *țintă a expansiunii*. Puterea otomană, ieșită în forță în Egeea, coboară spre sud și încearcă să cucerească insula Creta, posesiune venețiană. În mai multe ocazii, contraofensiva navală venețiană – condusă cu pricepere și curaj, dar în condiții de inferioritate clară a resurselor de putere ale Veneției în raport cu acelea ale Imperiului Otoman, aflat la apogeul condiției sale de mare putere – ajunge inclusiv până în nordul extrem al Mării Egee, în zona Dardanelelor (unde au loc mai multe bătălii navale mari – în 1656 și 1657, de exemplu). După o campanie ce durează între 1645 (atunci când turcii debarcă în Creta) și 1669, Kandia, ultimul bastion creștin de pe insulă, cade, Veneția fiind forțată, în finalul unui război istovitor, să încheie pace cu Poarta¹³, iar Egeea

¹¹ Tucidide, *op. cit.*, II, 58 (1-6).

¹² Acest concept e folosit aici în sensul pe care îl propune B. H. Liddell Hart, *Strategia: Acțiunile indirecte*, Editura Militară, București, 1973, p. 334 (marea strategie, ne spune în termeni lipsiți de orice echivoc Liddell Hart, „trebuie nu numai să îmbine diferitele instrumente ale războiului, dar și să reglementeze utilizarea acestora, încât să evite eventualele prejudicii pentru pacea viitoare, să asigure securitatea și prosperitatea”).

¹³ Helmut Pemsel, *Von Salamis bis Okinawa: Eine Chronik zur Seekriegsgeschichte*, J. F. Lehmanns Verlag, München, 1975, p. 64.

devine, pentru mai multe secole, *lac turcesc*.

Și mult mai aproape de zilele noastre, spațiul Egeei este din nou unul în care se exercită o presiune enormă, venită dinspre nord și care are drept obiectiv Creta. Este vorba, în primăvara lui 1941 (în mai, mai precis), despre operațiunea soldată, după cucerirea foarte rapidă a Greciei continentale, cu alungarea trupelor britanice din Creta, cu cucerirea insulei de către germani și cu transformarea jumătății de nord a Mediteranei de Est, pentru câțiva ani, în ceea ce consider că am putea numi, *lac german*¹⁴ (chiar dacă nu în chip integral, fiindcă țărmlul de est rămâne în posesia Turciei, putere neutră în anii aceia). Faptul că operațiunea de desantare a unităților de parașutiști germane a fost una *extrem* de costisitoare nu prezintă, însă, prea multă importanță pentru tema centrală a discuției de față.

Pe *axa Est-Vest* are loc, în Egeea, în prima parte a secolului al V-lea înainte de Hristos, conflictul de mare intensitate și amploare pe care îl numim *Războaiele Medice* (sau războaiele grecilor cu perșii). În jurul anului 499, atenienii trimit 20 de triere în sprijinul revoltei cetățitorilor din Asia Mică, conduse de Milet¹⁵. La această formă de presiune (una de dimensiuni *modeste*, de altfel), întreprinsă dinspre Vest spre Est, persanii replică dur, organizând, în 490, expediția ce debarcă și luptă la Marathon. Expediția persană ce are porunca „să subjuge Atena și Eretria” începe prin concentrarea unei forțe terestre numeroasă, care începe să se deplaseze spre Vest, peste Egeea, la bordul unei flote alcătuite din „600 de triere”, plus numeroase „corăbii de transportat cai”¹⁶. Mai multe orașe din insulele Egeei sunt cucerite pe drum, iar după debarcarea pe plaja

de la Marathon perșii, care dispun inclusiv de cavalerie, se angajează într-o bătălie dură contra atenienilor și plateenilor. Atenienii pierd 192 de oameni, inclusiv pe polemarhul Callimachos și pe strategul Stesileos, iar persanii pierd în jur de 6.400 de oameni, plus șapte nave capturate de greci, ne spune Herodot¹⁷.

Imediat după această victorie, Atena încearcă să exercite presiuni spre est, peste Egeea, Miltiades dorind să cucerească Parosul, spre care pleacă cu o flotă de 70 de triere (după un asediu de 26 de zile, Miltiades se retrage fără succes)¹⁸. După 10 ani, în 480, Imperiul Persan revine în forță, traversând din nou Egeea, spre vest (chiar dacă pe o rută ocolitoare, prin nord, aleasă *exclusiv* din rațiuni logistice). Sursele antice spun, exagerând, probabil, că perșii conduși de împăratul Xerxes aruncă în luptă circa 1,7 milioane („170 de miriade”) de oameni în armata terestră¹⁹ (dintre care aproximativ 80.000 de cavaleriști, plus un număr neprecizat de cămile și care de luptă²⁰), plus 1.207 triere (cele mai mari contingente fiind cel fenician și cel cipriot, de 300, respectiv 150 bastimente)²¹. Alte 674 de nave sunt folosite pentru construirea a două poduri peste Hellespont (Dardanele)²². Totalul general al forței de invazie persane (inclusiv efectivele necombatante) este estimat – vădit exagerat – de Herodot la 5.283.220 de oameni²³. Împotriva acestei forțe uriașe, grecii aliniază inițial 271 de triere la Artemision (dintre care 127 sunt ateniene, cu echipaje ateniene, iar alte 20 sunt tot ateniene, dar cu vâslași calcidieni)²⁴.

Pentru episodul central al defensivei antipersane, bătălia navală de la Salamina, numărul total al navelor grecești crește substanțial, ajungând la 376 de triere (dintre care 180 sunt ateniene cu echipaje ateniene, iar 20 sunt ateniene,

---

¹⁴ Pentru detalii legate de bătălia pentru Creta vezi, între altele, Winston Churchill, *Al Doilea Război Mondial*, Editura Saeculum I.O., București, 1996, vol. 1, pp. 415-422 (întregul capitol XX, intitulat *Creta*); ca și B. H. Liddell Hart, *Istoria celui de-al Doilea Război Mondial*, Editura Orizonturi, Editura Lider, București, 1997, vol. 1, pp. 186-192.

¹⁵ J.F.C. Fuller, *Military History of the Western World*, volume I: *From the earliest times to the battle of Lepanto*, Da Capo Press, 1987, pp. 18-19, ca și Herodot, *Istoriei*, vol. II, Editura Științifică, București, 1964, V, XCIV și XCIX (aici contingentul atenian de 20 de triere apare alături de 5 triere eretriene).

¹⁶ Herodot, *op. cit.*, VI, XCIV-XCV.

¹⁷ *Ibidem*, VI, CXIV, CXVII.

¹⁸ Pentru expediția contra Parosului, vezi Herodot, *op. cit.*, VI, CXXXII-CXXXV.

¹⁹ Herodot, *op. cit.*, VI, LX

²⁰ *Ibidem*, VII, LXXXVII

²¹ *Ibidem*, VII, LXXXIX-XC.

²² *Ibidem*, VII, XXXVI.

²³ *Ibidem*, VII, CLXXXVI.

²⁴ *Ibidem*, VIII, I-II.

dar cu echipaje alcătuite din calcidieni)²⁵.

În anul imediat următor, ariergarda forțelor persane e bătută detașat la Plateea, unde grecii aliniază, ne spune Herodot, 110.000 de oameni (dintre care 38.700 de hopliți, 10.000 de spartani și 8.000 de atenieni), iar persanii aliniază (cifra este, iar, exagerată) cam 350.000 de oameni, din care cam 50.000 sunt militari din cetățile grecești supuse lui Xerxes²⁶. Imediat după alungarea perșilor din Grecia, elenii trec la contraofensivă strategică, înaintând, la rândul lor, peste Egeea, dar spre est, și îi înfrâng pe perși la Mycale²⁷.

Imediat după aceea, spartanii s-au retras în țara lor, iar atenienii au rămas să asedieze Sestosul, în zona din apropierea Hellespontului. Iar „căderea cetății Sestos reprezintă începutul aceluiași imperiu atenian, spre care Pisistrate și bătrânul Miltiade arătaseră drumul”²⁸. În plus, competiția greco-persană pentru hegemonie în Egeea se sfârșește, după multe episoade extrem de dificile, cu împingerea sferei de influență și control a marilor polisuri din Grecia continentală *mult spre est*, până pe malurile Asiei Mici. Egeea devenea astfel, de facto, pentru o vreme, *lac grecesc*.

Mai aproape de zilele noastre (mai precis în a doua parte a secolului al XIX-lea, ca și în mai multe ocazii în secolul al XX-lea), pe axa Est-Vest se face simțită, cu rezultate schimbătoare, prezența unei *competiții strategice intense între ideea politică greacă (întrupată în statul elen) și ideea politică otomană (ulterior turcă)*. Ambele state au pretenții și interese majore în Egeea și, pe rând, încearcă, chiar dacă doar cu succese modeste (aceasta din cauza faptului că voința politică a ambelor țări nu a fost susținută de resurse economice și alocări bugetare realmente suficiente, de natură să conducă la rezultate cu adevărat decisive).

Fără a intra în prea multe detalii legate de această chestiune, amintim aici câteva momente legate de intensă competiție navală între cele două state. În 1867, de exemplu, *Thames Ironworks*

²⁵ *Ibidem*, VIII, XLIII, XLVII, XLVIII.

²⁶ Pentru efectivele de la Plateea, vezi Herodot, op. cit., IX, XXVIII-XXXII.

²⁷ Herodot, op. cit., IX, XCVI-CVII.

²⁸ J. B. Bury, Russell Meiggs, op. cit., p. 185.

lansează la apă, pentru Grecia, nava *Basileus Georgios*, cu un deplasament de aproape 1.800 de tone (cu mențiunea că doar cuirasa care protejează bastimentul avea circa 330 de tone), cu propulsie mixtă (vele, plus motor cu aburi ce dezvoltă 2.400 de cai-putere), cu o viteză de 13 noduri și având ca armament principal două tunuri de 9 țoli (229 mm), dispuse într-o baterie centrală de formă hexagonală. Lucrări de specialitate indică faptul că „pentru mărimea sa”, această navă „avea o putere ofensivă și defensivă mai mare decât orice altă navă cuirasată” din epocă²⁹.

Exact un an mai târziu, Imperiul Otoman replică: șantierul naval din La Seyne (Franța) lansează la apă nava de luptă *Assari Tewfik*, cu un deplasament de 4.687 tone, propulsie mixtă, viteză de 13 noduri și un armament principal compus din 8 tunuri de nouă țoli³⁰.

Cursa înarmărilor (care ilustrează în chip lesne de înțeles *intensa competiție strategică* din Egeea, pe axa Est-Vest) continuă în ritm susținut, marina greacă primind, peste un an, în 1869, o nouă navă cuirasată, *Basilissa Olga*, un bastiment cu artileria principală dispusă în borduri și cu un deplasament total de 2.060 tone³¹.

Competiția continuă și ulterior. Înainte de Războaiele Balcanice, Grecia cumpără – cu banii jos, grație patriotismului și averii unui negustor foarte bogat – un crucișător cuirasat din clasa *Pisa*, construit în Italia: *Averoff* avea un deplasament de aproape 10.000 de tone, o viteză maximă de 23 de noduri, precum și un armament principal alcătuit din patru tunuri de 10 țoli (și un armament secundar alcătuit din 8 tunuri de 7,5 țoli și 16 tunuri de 3 țoli)³². Această achiziție era menită să echilibreze cumpărarea de către Turcia, din Germania, în anul 1910, a navelor *Turgut Reis*

²⁹ Tony Gibbons (coordonator), *The encyclopedia of ships*, Silverdale Books, U.K., 2001, p. 230.

³⁰ *Ibidem*, p. 228.

³¹ *Ibidem*, p. 230.

³² Pentru aceste date vezi textul *Pisa class (G.Averoff)*, datele și planurile tehnice de la adresa de internet <http://forum.worldofwarships.eu/index.php/?topic/547-pisa-cillasgaveroff/>, ca și *Jane's Fighting Ships of World War I*, Jane's Publishing Company, 1919, reprinted 1990, 1997 (Random House, U.K.), p. 292 (aici calibrul gurilor de foc principale este prezentat ca fiind nu de 10 țoli, ci de doar 9,2 țoli, cu mențiunea că țeștile sunt lungi de 45 de calibre).

și *Haireddin Barbarossa* (ele serviseră înainte în marina germană sub numele *Weissenburg* și respectiv *Kurfürst Friedrich Wilhelm* și aveau, fiecare, un deplasament de 9.901 tone, o viteză ceva mai mică de 17 noduri, precum și un armament principal alcătuit din 6 tunuri de 11 țoli – 4 dintre ele cu țeava lungă de 40 de calibre, și două cu țeava de doar 35 de calibre)³³.

Turcia reușește, în 1914, să recâștige superioritatea în Egeea (ca și în Marea Neagră) atunci când Germania imperială îi transferă, chiar la începutul ostilităților, crucișătorul de bătlie *Goeben* (devenit *Sultan Selim*), cu un deplasament de 22.640 de tone, o viteză maximă de 27 de noduri și un armament principal alcătuit din 10 tunuri navale de 11,5 țoli, cu o lungime a țevii de 50 de calibre)³⁴.

Și mai aproape de zilele noastre, aceeași axă e din nou activată, cu efecte notabile asupra securității părții central-vestice a Europei geografice (adică, altfel spus, a UE), de *fluxurile de migrație care, doar anul trecut, au „pompat” spre Europa cam un milion de oameni veniți din Orientul Mijlociu Extins*. În termeni mult mai pașnici și fără vreo premeditare statală clară, acest trend seamănă, izbitor de mult, de fapt (chiar dacă diferențele nu lipsesc), la două milenii și jumătate distanță, cu o altă presiune demografică majoră venită dinspre regiunile Asiei (aceea a Imperiului Persan din vremea Războaielor Medice), care a fost oprită (chiar dacă doar cu mari eforturi, ceea ce nu-i deloc dificil de înțeles dacă îl citim foarte atent pe Herodot) înainte de a reuși să dobândească un nou spațiu de acțiune și de expansiune în Europa.

UNHCR, Înalțul Comisariat pentru Refugiați al Națiunilor Unite, înființat pe 14 decembrie 1950 de către Adunarea Generală a Națiunilor

Unite, relatează la 20 martie 2016 că „un număr crescând de refugiați și migranți încearcă cu disperare, la bordul unor ambarcațiuni care nu sunt realmente potrivite pentru navigația pe mare, să ajungă în Europa”³⁵. Rutele principale din Egeea pe care se deplasează migranții sunt, conform acestei surse oficiale, trei: una de sud, care duce din zona Bodrum, peste mare, direct către Atena; și două mai la nord, care duc tot de pe coastele Turciei spre Chios și Lesbos (anticul Lesbos) sau, eventual, direct către Kavala, la est de Salonic.

Numărul celor ce se încumetă să traverseze porțiuni din Egeea a fost, în ultimii ani, în rapidă creștere. Anul trecut, de exemplu, au traversat Mediterana, pe toate rutele posibile (cele mai intens utilizate fiind cele din Egeea), 1.694 de persoane. Anul acesta, tot în ianuarie, numărul migranților ce au folosit aceleași rute a fost de 67.415. Pentru februarie, situația e la fel de îngrijorătoare, cu 2.873 de migranți în 2015 și 57.066 anul acesta. Cifrele existente pentru prima parte a lunii martie sunt la fel de dramatice: 7.874 migranți anul trecut, și aproape 23.000 în 2016. De la începutul anului în curs, doar în Lesbos (anticul Lesbos) au sosit, dinspre Turcia (mai precis din zone aflate cu prioritate la nord de Izmir), 85.515 migranți; în Chios au ajuns 33.912 migranți; în Samos – peste 10.000; în Leros – 8.545 de migranți³⁶.

Ulterior, situația s-a îmbunătățit întrucâtva. În mai 2016, de exemplu, un text oficial al NATO preciza că „ministrii Apărării din țările Alianței au luat decizii rapide la 11 februarie 2016, trimițând nave în Egeea pentru a sprijini Grecia și Turcia... în efortul lor de a face față crizei refugiaților și migranților”. În acest context, susțin autorii textului în cauză, „numărul migranților ce traversează Marea Egee a scăzut semnificativ”³⁷ în raport cu perioada anterioară.

³³ Pentru aceste nave turcești, ex-germane, vezi, între altele, *Jane's Fighting Ships of World War I*, Jane's Publishing Company, 1919, reprinted 1990, 1997 (Random House, U.K.), p. 253.

³⁴ *Jane's Fighting Ships of World War I*, Jane's Publishing Company, 1919, reprinted 1990, 1997 (Random House, U.K.), p. 253, ca și Peter Hore, *The World Encyclopedia of Battleships: an illustrated history of battleships and their evolution*, Hermes House, London, 2014, p. 168, dar și 22-23 (această lucrare afirmă că artileria principală are calibrul 11 țoli).

³⁵ Vezi textul UNCHR, *Refugees/Migrants Emergency Response – Mediterranean*, actualizat la 20 martie 2016, accesibil la adresa de internet <http://data.unhcr.org/mediterranean/country.php?id=83>, accesat la 23 martie 2016.

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ Vezi NATO's Deployment in the Aegean Sea, Mai 2016, la adresa de internet http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_05/20160519_1605-factsheet-aegean-sea.pdf.

2. Axa geostrategică de la sud-vest spre nord-est, către Marea Neagră, prin Strâmtoarele Dardanele și Bosfor

În unele ocazii, de asemenea relevante, avem de-a face cu episoade (sau cu trenduri ce acoperă intervale mai îndelungate) ce se derulează pe *axa generală care duce dinspre sud-vest* (Grecia de astăzi, în linii mari, și sau vestul Mării Egee) *înspre nord-est, spre Strâmtoare* (Dardanele și Bosfor) *și, prin acestea, spre Marea Neagră și teritoriile de pe malurile acesteia.*

Un prim episod de acest tip este prezent în legendele istorice ale Greciei Antice – vorbim despre relatările (e puțin important dacă sunt pe de-a-ntregul reale, imagine sau combină realitatea cu fantezia) referitoare la *Expediția Argonauților* (sau, altfel spus, la *Căutarea Lânii de Aur*). Conform legendei, călătoria întreprinsă de Iason și ceilalți membri ai echipajului micii sale nave (o galeră relativ mică, cu 25 de vâslași în fiecare bord) până „pe malurile râului Fasis din Colhida cea îndepărtată”³⁸ își are punctul de plecare în orașul tesalian Iolcos, „pe țărmul unui golf al mării albastre ca cerul”. Legenda ne spune, între altele, că dimensiunile și prosperitatea orașului în cauză depindeau de „rodnicia ogoarelor”, dar mai ales de „negoțul și navigația pe mare”, sectoare ale activității economice care îi aduseră cetății „bogății însemnate”³⁹. Lungimea și dificultatea extremă a rutei care trebuie parcursă explică, între altele, de ce Iason invită alături de el ceea ce textele antice descriu astfel: „Niciodată n-a văzut Grecia o asemenea adunare de eroi” (între care, să nu uităm, se aflau inclusiv câțiva semizeii, inclusiv Heracle, Castor și Pollux, ca și Calais și Zethes, ce sunt fii ai zeului Boreas)⁴⁰. Ei ajung, în final, după multe peripeții și confruntându-se cu multe greutăți, până în Georgia de astăzi, traversând Egeea, trecând prin Dardanele și Bosfor și traversând apoi și Marea Neagră.

Ajungând aici, ne povestește în chip lămuritor Tim Severin, un cercetător și scriitor extrem de interesat de istoria navigației. El a reconstituit,

folosind inclusiv o galeră cu 50 de vâslași, construită respectând cu strictețe scrierile și reprezentările din Antichitate, călătoria lui Iason), chiar și azi putem constata, în regiunea de munte numită Svaneția, cum aurul aluvionar este recuperat din apa râurilor de munte prin așezarea în apă a unor piei „de oaie cu lâna în sus”; pielea aceasta este „întinsă și fixată pe niște palete de lemn... cufundate în albia pârâului și fixate în așa fel încât șuvoiul de apă să curgă în trepte peste ele”. Autorul în cauză ne mai spune că atunci „când apa trecea prin lâna, firicelele de aur, fiind mai grele decât nisipul și mărul, se prindeau în părul de oaie”, iar „uneori, în zonele cele mai bogate, prima lâna, care se afla în partea cea mai de sus a albiei pârâului, era atât de impregnată cu praf de aur încât era de fapt ca o lâna de aur”⁴¹. În mod clar, episodul în cauză, chiar dacă imaginar, ne spune ceva despre realitatea preocupărilor lumii grecești timpurii de a agonisi un plus semnificativ de bogăție (ceea ce înseamnă prestigiu, dar și securitate) dintr-o relație politică și comercială la foarte mare distanță, la capătul de nord-est al mării axe ce duce din Egeea până în zona de nord-est a Mării Negre.

Un al doilea episod de același tip, chiar dacă de derulează pe o distanță mai scurtă (respectiv doar până în proximitatea Dardanelor) are loc în timpul conflictului pe care noi îl numim *Războiul Troian*. Povestea acestui episod debutează cu călătoria lui Paris, de-a curmezișul Mării Egee, de la Troia (relativ aproape de Dardanele), înspre sud-vest, „pe lângă Salamina și Micene”, până ce „în sfârșit ajunse la țărmurile Laconiei”, unde prințul troian își „opri corabia la vărsarea râului Eurotas”⁴².

Atunci când grecii au decis să pornească la război (inițial doar ca să „să se răzbune pe Paris pentru fapta-i mișelească”⁴³), ei își concentrează forțele terestre și navale în Aulida. Traversarea Egeei, tot pe diagonală, dar în direcția ce duce de la sud-vest la nord-est se face la bordul unei flote-mamut, prezentată ca având „1.186 de

---

³⁸ N.A. Kun, *op. cit.*, p. 210.

³⁹ *Ibidem*, p. 211.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 212.

⁴¹ Tim Severin, *Expediția Iason: în căutarea lânii de aur*, Editura Meridiane, București, 1989, p. 293.

⁴² N. A. Kun, *op. cit.*, p. 244.

⁴³ *Ibidem*, p. 245.

corăbii”⁴⁴. În mod limpede, nu avem de-a face cu un episod legat doar de faptul că lui Menelaos i-a fost răpită frumoasa Elena. Tema centrală *reală* a marelui conflict internațional istorisit de Homer (indiferent dacă acesta a fost un autor individual sau unul colectiv) nu e o telenovelă ce conține o poveste de amor și multă violență, ci o trimitere directă la interese majore – poate chiar vitale – ale orașelor-stat ale Greciei, pe direcția ce duce din Egeea, prin Strâmători, spre Pontul Euxin.

Așa cum știm încă din episoade istorice anterioare (vezi cel al expediției Argonauților), regiunea din jurul Mării Negre e foarte importantă pentru lumea greacă, ea fiind furnizoare de cereale, cherestea, metale, probabil miere și sclavi, precum și piață de desfacere pentru produse manufacturate, de lux (la mare modă printre șefii de diverse ranguri ai lumii barbare) și, eventual, pentru vin și ulei. Dar, ne spune N. G. L. Hammond, ruta vitală ce duce din Grecia, prin Egee și Strâmători, spre Pont este controlată în mod natural – și probabil deranjant pentru greci – de Troia. „Orașul era bine plasat pentru a controla trecerea prin Hellespont” și, în plus, controla, se pare, și zona Bosforului, unde „trecerea spre Marea Neagră era îngreunată, pentru navigatorii din Epoca Bronzului, de un curent cu viteza de patru noduri, ca și de vânturi ce băteau dinspre Nord în lunile de vară”⁴⁵. Am putea avea de-a face, prin urmare, cu un război purtat *nu doar* din motive de prestigiu⁴⁶, ci cu unul *menit să înlăture un concurent deranjant de pe o rută comercială vitală* pentru prosperitatea și, într-o anumită măsură, pentru securitatea multor grupuri socio-profesionale din orașele-state ale lumii grecești arhaice.

Al treilea episod relevant este, pe aceeași direcție (cea care duce de la sud-vest spre nord-est, din Egeea spre Marea Neagră), constituit de unul din segmentele importante ale procesului de mare amploare și de lungă durată numit *Marea colonizare greacă*. În legătură cu colonizarea

⁴⁴ *Ibidem*, p. 249.

⁴⁵ N. G. L. Hammond, *A History of Greece to 322 b.c.*, Oxford at the Clarendon Press, 1967, p. 53.

⁴⁶ Deși politica *de prestigiu* chiar există, adesea, în relațiile internaționale – vezi, de exemplu, Hans J. Morgenthau, *op. cit.*, pp. 116-128.

Pontului, o lucrare de specialitate ne spune că „nu există... motive că marinari și negustori din Grecia au făcut... călătorii... în Marea Neagră” încă înainte de anii 700 î.Hr.⁴⁷. Extinderea colonizării în această zonă a lumii e legată de „foamea de pământ” (respectiv de produse alimentare, mai ales din categorii pe care lumea greacă le produce în cantități insuficiente pentru a susține creșterea demografică și dinamica explozivă a unor așezări urbane mari), ca și de necesitatea de a „încuraja comerțul cu metal din minele bogate din nordul Asiei Mici, Armenia și Caucaz”⁴⁸.

În final, colonizarea Pontului implică mai multe polisuri importante din lumea greacă: Miletul, Focea, Samosul, Megara, Teos, Chiosul (cu populație prezentă în cetăți întemeiate de milesieni)⁴⁹. Exact din perioada colonizării timpurii a Pontului, constatăm, încă din secolul al VI-lea î.Hr., o *creștere progresivă a prezenței produselor ateniene, în special ceramică*⁵⁰. În același secol, „Atena s-a hotărât să pătrundă în Hellespont și chiar să pună stăpânire pe el”, aceasta pentru a avea garanția strategică oferită de „puncte de control de-a lungul unei artere a cărei importanță comercială pentru ea era în creștere”⁵¹.

Al patrulea episod ce probează cât de importantă este, în termeni *strategici și de securitate* (în sensul larg al cuvântului), ruta ce duce din Egeea spre nord-est, prin Strâmători, spre Marea Neagră, *înglobarea și menținerea cetăților de pe țărmurile Pontului Euxin în zona de influență imperială a Atenei*, acțiune geostrategică puternic consolidată de expediția navală condusă de însuși Pericles în Marea Neagră. Episodul este relatat într-o formă compactă, dar lămuritoare de către Plutarh, care ne spune că Pericles, „plutind în Pont cu o mare flotă și minunat echipată, a adus la îndeplinire

⁴⁷ John Boardman, *Grecii de peste mări: colonizarea greacă și comerțul timpuriu*, Ed. Meridiane, București, 1988, pp. 309-310.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 310.

⁴⁹ Pentru etapele colonizării Pontului și lista cetăților întemeiate aici vezi *Ibidem*, pp. 310-315, ca și 318-337.

⁵⁰ *Ibidem*, p. 315.

⁵¹ *Ibidem*, p. 348.

toate cele de care aveau nevoie și-l rugau cetățile elenice de acolo, și s-a purtat cu ele cu multă omenie, iar popoarelor străine și regilor și stăpânilor lor le-a arătat mărimea puterii, lipsa de frică și curajul atenienilor, plutind încotro voiau și aducând sub stăpânirea lor toată marea, iar cetății Sinope i-a lăsat 13 corăbii conduse de Lamahos, și cu soldați, împotriva tiranului Timesilaos. Iar după ce Timesilaos și prietenii lui au căzut de la putere, Pericles a statornicit să plece în Sinope șase sute de voluntari și să locuiască cetatea împreună cu sinopienii, împărțindu-și între ei casele și pământul pe care-l aveau mai înainte tiranii⁵². Această uriașă *demonstrație de forță* (acompaniată de începutul unui *proces de colonizare întreprins de către stat și din rațiuni de stat*) stabilizează *pe termen lung* întreg Pontul și toată zona Strâmtoarelor în zona de influență ateniană, ceea ce e *vital* pentru interesele *strategice* ale Atenei, ca și pentru *securitatea* în sens larg a cetății (inclusiv pentru securitatea economică și alimentară, ceea ce este o realizare absolut remarcabilă). Menționăm aici și faptul că asigurarea controlului asupra acestei direcții geostrategice vitale este realizată și consolidată, în contextul marelui raid strategic în Pont, petrecut în jurul anului 436, și prin „ocuparea unor puncte puternice și favorabile”, inclusiv „posesiunea cetății Chersones, pe care Pericle o consolidase”, ca și prin „controlul cetăților Byzantion și Calcedon, membre ale confederației ateniene⁵³”.

Episodul numărul cinci, ilustrativ pentru relevanța axei geografice și geostrategice ce duce din Egeea în Marea Neagră este constituit de chiar *felul în care ia sfârșit, după decenii întregi de confruntări indecise, Războiul Peloponesiac*. Xenofon, care continuă în *Hellenicele* istoria Războiului Peloponesiac istorisită și analizată de Tucidide, ne spune foarte clar că, la Aigos Potamoi, unde atenienii aveau în jur de 180 de triere, iar lacedemonienii, în mod clar, mai multe (perșii îl sfătuiseră pe amiralul spartan Lysandros să nu „pornească contra atenienilor până când nu va avea corăbii mult mai numeroase⁵⁴”), miza

centrală a confruntării era, de fapt, controlul asupra rutei pe care veneau, din bazinul Mării Negre, grâne vitale pentru supraviețuirea Atenei.

Victoria complet neașteptată a spartanilor, care capturează toate navele atenienilor (cu excepția unui număr de 9 triere, între care și nava oficială *Paralos*), în timp ce echipajele se aflau la țarm pentru a se aproviziona cu alimente⁵⁵, a fost imediat completată de faptul că spartanii și aliații lor au ocupat și orașele Bizanț și Calcedon⁵⁶. Mai mult, ne spune textul, „pe ostașii din garnizoana atenienilor, ca pe orice alt ateniian pe care îl descoperea, Lysandros îi trimitea la Atena, dându-le liberă trecere de navigație numai în această direcție, știind că cu cât se vor aduna mai mulți în cetate și în Pireu, cu atât mai grabnic va veni foametea⁵⁷”. În sfârșit, pentru a reteza orice altă posibilitate a Atenei de a se aproviziona, Lysandros, „prădând Salamina, a ancorat aproape de Pireu cu 150 de corăbii, ca să oprească intrarea vaselor de aprovizionare⁵⁸”. În aceste condiții, atenienii nu mai „aveau nici corăbii, nici aliați și nici grâu”, iar „în oraș mureau mulți de foame⁵⁹”. După „mai bine de trei luni⁶⁰ de blocadă completă – ceea ce în mod limpede constituia nu numai o problemă militară, ci una mult mai gravă, care pune sub semnul întrebării securitatea alimentară și chiar supraviețuirea întregii populații – Atena a fost obligată să încheie pace, renunțând la fortificații, la flotă, la politica externă autonomă: toate acestea fiindcă, ne mai spune Xenofon, „nu mai era cu putință nici o întârziere din cauza mulțimii celor care piereau de foame⁶¹”.

Mult mai aproape de zilele noastre, aceeași axă este din nou extrem de activă, în *două* ocazii distincte. Cea dintâi dintre ele se derulează *în vremea Primului Război Mondial*, de exemplu atunci când forțe navale ale Antantei încearcă, cu mari eforturi și serioase pierderi, să forțeze Dardanelele, pentru a ajunge la Constantinopol

⁵⁵ *Ibidem*, II, 1(27-28).

⁵⁶ *Ibidem*, II, 2 (1).

⁵⁷ *Ibidem*, II, 2 (2).

⁵⁸ *Ibidem*, II, 2 (9).

⁵⁹ *Ibidem*, II, 2 (10-11).

⁶⁰ *Ibidem*, II, 2 (16).

⁶¹ *Ibidem*, II, 2 (21).

⁵² „Pericles”, în Plutarh, *Vieți paralele*, Editura Științifică, București, 1960, vol. 1, XX.

⁵³ J. B. Bury, Russell Meiggs, *op. cit.*, p. 239.

⁵⁴ Xenofon, *Hellenicele*, Editura Științifică, București, 1965, II, 1 (14).

și, prin Bosfor, spre Marea Neagră⁶². Chiar în zilele noastre, *aceeași axă ce duce din Egeea în Marea Neagră e din nou hiperactivă, în condițiile în care competiția geostrategică dintre neoimperialismul Federației Ruse și NATO e tot mai acută*. Axa geografică despre care vorbim este activă în *ambele* sensuri, cu nave ale NATO (în special ale SUA, dar nu doar americane) rotindu-se cu relativă regularitate în Marea Neagră (în condiții juridic compatibile cu logica textului Convenției de la Montreux), atât pentru a oferi un sprijin deschis țărilor NATO din zona Mării Negre care se simt amenințate de resurgența expansionismului rus, cât și pentru a funcționa, la nevoie, ca *descurajare strategică* menită să tempereze entuziasmul belicos al Kremlinului; dar și cu nave ale Federației Ruse care transportă trupe și tehnică militară spre Siria sau care, dacă vorbim despre bastimente de luptă, dau un plus semnificativ de substanță unor pretenții cu certă relevanță geostrategică ale Moscovei asupra Mediteranei de Est și asupra Mării Egee.

Aceste pretenții, subliniem, sunt unele care erau cât se poate de vizibile și în secolele XVIII și XIX, dar și în scrierile de acum câteva decenii ale amiralului Gorshkov. Acesta, de exemplu, scria într-un articol publicat la 25 februarie 1972, în principala revistă a Marinei sovietice (*Morskoï Sbornik*), următoarele: „Strămoșii poporului rus au apărut pentru prima dată, la bordul navelor lor, în Mediterana încă din secolele VI și VII. În mai multe ocazii ei au participat alături de flota bizantină la operațiuni de luptă în largul coastelor Italiei, Siciliei, Cretei și Ciprului. În secolele următoare, călătoriile navelor rusești către Marea Egee și țărmurile Asiei Mici au continuat. Datorită acestor călătorii, legături politice, culturale și comerciale au fost menținute cu popoarele din țărilor mediteraneene”⁶³.

⁶² Pentru detalii legate de aceste operațiuni întreprinse în martie-mai 1915 vezi, de exemplu, Helmut Pemsel, *op. cit.*, pp 202-203, dar și E. B. Potter (editor), *Sea Power: a naval history*, U.S. Naval Institute Press, Annapolis, second edition, pp. 212-218 (pentru încercarea de a rupe, cu forțe strict navale, apărarea otomană în zona Dardanelor) și 218-221 (pentru debarcarea în peninsula Gallipoli).

⁶³ „Russia’s Road to the Sea: Peter I to Napoleon”, în Sergei G. Gorshkov (Admiral of the Fleet of the Soviet Union), *Red Star Rising at Sea*, U.S. Naval Institute, Annapolis, 1974, p. 17.

Scurte concluzii

De-a lungul mai multor milenii – practic începând din epoca minoică și până în zilele noastre – axele descrise aici (nord-sud, est-vest și cea dinspre sud-vest spre nord-est, prin Strâmători) constituie, în Marea Egee, Strâmători și Marea Neagră, contextul geografic imediat în care funcționează preocupări de apărare și securitate ale unor entități politice dintre cele mai diferite ca mărime, rang al puterii și formă de organizare. Regularitatea cu care axele în cauză devin active în zona extinsă a Mării Egee, în împrejurări din cele mai diverse, subliniază foarte clar *perenitatea relevanței geografiei, a geopoliticii și a geostrategiei pentru marea strategie, ca și pentru studiile de apărare și de securitate*.

BIBLIOGRAFIE:

1. ***, International Hydrographic Organization, *Limits of Ocean and Seas (Special Publication no. 23)*, third edition, Monte-Carlo, 1953.
2. ***, NATO, *NATO’s Deployment in the Aegean Sea*, Mai 2016, la adresa de internet http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_05/20160519_1605-factsheet-aegean-sea.pdf
3. ***, UNCHR, *Refugees/Migrants Emergency Response – Mediterranean*, updatat la 20 martie 2016, <http://data.unhcr.org/mediterranean/country.php?id=83>,
4. ***, *Von Salamis bis Okinawa: Eine Chronik zur Seekriegsgeschichte*, J. F. Lehmanns Verlag, München, 1975.
5. AVEROF, G., *Pisa class*, <http://forum.worldofwarships.eu/index.php?/topic/547-pisaclassgaverof/>
6. BOARDMAN, John, *Grecii de peste mări: colonizarea greacă și comerțul timpuriu*, Editura Meridiane, București, 1988.
7. BURY, J. B.; MEIGGS, Russell Meiggs, *Istoria Greciei până la moartea lui Alexandru cel Mare*, Editura Bic All, 2006.

8. BUZAN, Barry; WÆVER, Ole; de WILDE Jaap, *Securitatea: un nou cadru de analiză*, CA Publishing, Cluj-Napoca, 2011.
9. CHURCHILL, Winston, *Al Doilea Război Mondial*, Editura Saeculum I.O., București, 1996, vol. 1.
10. FULLER, J.F.C., *Military History of the Western World*, volume I: *From the earliest times to the battle of Lepanto*, Da Capo Press, 1987.
11. GIBBONS, Tony (general editor), *The encyclopedia of ships*, Silverdale Books, U.K., 2001.
12. GORSHKOV, Sergei G., *Red Star Rising at Sea*, U.S. Naval Institute, Annapolis, 1974.
13. HAMMOND, N. G. L., *A History of Greece to 322 b.C.*, Oxford at the Clarendon Press, 1967.
14. HART, B. H. Liddell, *Strategia: Acțiunile indirecte*, Editura Militară, București, 1973.
15. HART, B. H. Liddell, *Istoria celui de-al Doilea Război Mondial*, vol. 1, Editura Orizonturi, Editura Lider, București, 1997.
16. HERODOT, *Istoriei*, vol. II, Editura Științifică, București, 1964.
17. HORE, Peter, *The World Encyclopedia of Battleships: an illustrated history of battleships and their evolution*, Hermes House, London, 2014.
18. *Jane's Fighting Ships of World War I*, Jane's Publishing Company, 1919, reprinted 1990, 1997 (Random House, U.K.).
19. KUN, N. A., *Legende și miturile Greciei Antice*, Editura Științifică, București, 1958.
20. MORGENTHAU, Hans J., *Politica între națiuni: Lupta pentru putere și lupta pentru pace*, Editura Polirom, Iași, 2007.
21. PLUTARH, „Pericles”, în *Vieți paralele*, Editura Științifică, București, 1960, vol. 1.
22. POTTER, E. B. (coordonator), *Sea Power: a naval history*, U.S. Naval Institute Press, Annapolis, second edition.
23. SEVERIN, Tim, *Expediția Iason: în căutarea lânii de aur*, Editura Meridiane, București, 1989.
24. TUCIDIDE, *Războiul peloponesiac*, Editura Științifică, București, 1966.
25. XENOFON, *Hellenicele*, Editura Științifică, București, 1965.

PROBLEMA KURDĂ – CAUZA UNUI CONFLICT MAJOR ÎN ORIENTUL MIJLOCIU

Dr. Olivian STĂNICĂ*

Criza siriană se pare că va dezgheța un conflict vechi și va crea premisele trezirii minorităților kurde în regiunile sensibile din Orientul Mijlociu. Prin materialul de față, se încearcă o analiză a scenariului unei revolte kurde care ar putea redesena granițele din Orientul Mijlociu odată cu crearea „Kurdistanului Mare”. Înțelegerea problemei „Kurdistanului Mare” este abordată prin trei parametri semnificativi care se referă la politicile și relațiile reciproce regionale. Primul parametru este problema kurdă din Turcia și rolul organizației separatiste denumită „Partidul Muncitoresc din Kurdistan” (PKK), al doilea este Kurdistanul de Nord din Irak, o regiune semiautonomă care poate fi folosită ca precursor al „Kurdistanului Mare”, iar al treilea este legat de posibilitatea ca minoritatea kurdă să creeze o enclavă kurdă autonomă în Siria.

Cuvinte-cheie: geopolitică, minorități kurde, Partidul Muncitoresc din Kurdistan (PKK), Guvernul Regional Kurd (KRG), revolta kurdă.

Introducere¹

Primăvara arabă a afectat dramatic echilibrul de putere în Orientul Mijlociu. Revoluția din lumea arabă a avut un mare impact asupra

¹ Lucrarea de față a fost prezentată în cadrul Simpozionului cu tema: Conflictul atipic al secolului XXI, organizat de CSSAS în data de 08.12.2015.

politicilor duse de puterile regionale pentru controlul întregii regiuni. Câștigătorii siguri sunt castele musulmanilor suniți (variații ale mișcărilor islamiștilor conservatori) care au fost oprimate de către dictatori timp de zeci de ani, iar marii învinși sunt regimurile totalitare (din Egipt, Libia și Tunisia) care au căzut din cauza revoluțiilor violente ale Primăverii arabe. Totuși, puzzle-ul acestor revolte are piese lipsă, deoarece rebelii sirieni continuă să se lupte cu forțele președintelui Bashar Al-Assad. Prin urmare, criza din Siria ar putea „dezgheța” un vechi conflict regional prin trezirea kurzilor², cel mai mare grup etnic fără țară din Orientul Mijlociu, care trăiește cu statut de minoritate în Turcia, Iran, Siria și Irak.

În primul rând, minoritatea kurdă din Siria a creat un front unit prin care a reușit să-și protejeze regiunea de luptele dintre rebeli și forțele proguvernamentale ale lui Bashar Al-Assad. În al doilea rând, kurzii păstrează caracteristici religioase și etnice care îi separă de rebelii din Armata Siriană Liberă – Free Syrian Army; de fapt, ei nu au participat la revoluție, dar au dovedit rețineri, de-a lungul timpului, față de statul sirian și, începând cu anul 2014, chiar luptă împotriva rebelilor islamiști pentru a-și proteja regiunile alături de Forțele Democratice Siriene (FDS)³.

² Revoluția minorităților kurde poate duce la crearea unui „Kurdistan Mare” care să includă teritoriile din Turcia, Iran, Siria, Irak.

³ Valentin Vidu, *Principalele forțe care luptă împotriva*

* Colonel dr. Olivian STĂNICĂ este Șef serviciu în cadrul Direcției instrucție și doctrină/ Statul Major General/ MAPN, București. E-mail: ostanica@mapn.ro

Figura nr. 1: Teritorii revendicate de minoritatea kurdă în Turcia, Siria, Irak, Iran⁴

O posibilă cădere a lui Bashar Al-Assad ar putea fi un eveniment declanșator în realizarea cauzei lor, pornind chiar din Siria. În al treilea rând, o revoluție totală a kurzilor în Orientul Mijlociu poate avea un singur obiectiv comun, și anume, înființarea unui „*Kurdistan Mare*”, care va provoca redesenarea granițelor în Orientul Mijlociu. În consecință, Turcia și Iranul vor pierde părți ale teritoriilor lor în favoarea minorităților kurde⁵, care, la rândul lor, vor forma „*Kurdistanul Mare*”, ce va include și regiunea semiautonomă din nordul Irakului. Numărul populației kurde în întreaga lume este de aproximativ 30 de milioane, conform documentului CIA – *World Fact book*; mai mult decât atât, comunitățile native sunt organizate în populații dense, care sunt răspândite pe o zonă geografică mai întinsă în Asia Mică și Orientul Mijlociu, cuprinzând teritorii din Turcia, Irak, Iran, Siria și Armenia⁶.

Efectul problemei kurde în *jocul de șah* din Orientul Mijlociu va fi analizat, în cadrul lucrării, astfel:

- Turcia – rolul organizației separatiste Partidul Muncitoresc din Kurdistan (PKK)⁷ care, mai mult de 30 de ani, a dus o luptă armată împotriva guvernului de la Ankara;
- Irak – importanța Kurdistanului de Nord ca regiune semiautonomă, care ar putea fi folosită ca precursor al „Marelui Kurdistan”;
- Siria – premisele trezirii minorității kurde și strategia acesteia de a crea o enclavă autonomă kurdă;
- Perspectiva apariției unui „Kurdistan Mare”, concomitent cu dezvoltarea *naționalismului kurd*.

1. Turcia și problema complexă a kurzilor

Problema kurdă a jucat și continuă să joace un rol vital în politica internă a Turciei și a definit termenii politicii externe a Ankarei în Orientul Mijlociu (kurzii din Turcia, 18-20 milioane, reprezintă o forță politică importantă⁸). Cel mai rău scenariu posibil pentru Ankara este crearea

Statului Islamic în Irak și Siria, Mediafax, 3 dec. 2015, <http://www.mediafax.ro/externe/principalele-fortecare-lupta-impotriva-statului-islamic-in-irak-si-siria-14908225>, accesat pe 15.06.2016.

⁴ <http://www.google.ro/imagini>

⁵ Minoritățile kurde au fost oprimate de regimurile totalitare străvechi mulți ani. Există minorități kurde în Turcia, Siria, Irak și Irak.

⁶ Tratatul de la Sèvres, 1920.

⁷ Organizația kurdă principală din Turcia care duce o luptă sângeroasă împotriva statului turc. PKK are capacitatea de a influența rezultatul problemei kurde în Turcia și menține baze militare în Kurdistanul Nordic din Irak

⁸ *Kurzii, între Occident, Turcia și Statul Islamic*, 11 august 2015, disponibil online la: <http://revista22.ro/58209/70252029/58209/kurzii-%C3%AEntre-occident-turcia-%C8%99i-statul-islamic.html> accesat pe 12.06.2016.

unui stat kurd, care ar cuprinde teritoriile din Turcia, Iran și Siria. Oprimarea minorității kurde de către anunța „inițiativa kurdă” ca fiind o acțiune politică ce ar trebui să garanteze minorității kurde

- cca. 23 mil. de kurzi
- ~18 % din populația Turciei.

Figura nr. 2: Turcia-delimitare teritorială⁹

statul turc s-a bazat pe dogma „turcizării”, idee naționalistă turcă seculară, care pune accent pe identitatea turcă și nu tolera nicio altă, în afară de cea turcă. Nu este o idee nouă, deoarece a luat naștere odată cu revoluția *tinerilor turci*, care a avut ca rezultat înființarea statului turc modern. Prima mare acțiune kurdă împotriva statului autoritar a avut loc în 1925 și a fost zdrobită printr-o reacție violentă și sângeroasă. Totuși, pasiunile nu s-au domolit niciodată cu adevărat, iar în anul 1984, mișcarea separatistă kurdă a apărut din nou, sub forma Partidului Muncitoresc din Kurdistan (PKK), care a fost desemnat drept grup terorist de către Turcia, SUA și UE. Războiul sângeros dintre statul turc și PKK a provocat, până în prezent, mai mult de 40.000¹⁰ de pierderi de vieți omenești și continuă să submineze perspectivele unei soluții pașnice. PKK este cel mai notoriu inamic al guvernului de la Ankara, deoarece organizația kurdă a dus o luptă armată împotriva autorităților statului pentru un *Kurdistan autonom* și pentru promovarea drepturilor legale ale minorității kurde.

În iulie 2009, guvernul primului-ministru al Turciei la acea vreme, Recep Tayyip Erdogan,

o serie de drepturi¹¹, asigurând pace și colaborare pe termen lung.

În iulie 2011, kurzii au decis să propună un plan¹² pentru crearea „Modelului unui Kurdistan democratic autonom” – în cadrul granițelor Turciei, care să permită autogovernarea regiunilor locuite de ei în sud-estul țării. Organizațiile care au sprijinit acest plan au fost: Congresul pentru o societate democratică (DTK), Platforma pentru asociațiile și mișcările kurde, respectiv principalul partid kurd – Partidul pace și democrație (BDP) care au declarat că populația kurdă nu mai vrea să trăiască fără țară. Cei 850 de delegați ai DTK au proclamat o „autonomie democratică” pentru soluția pașnică în chestiunea kurdă.

Din punctul de vedere al guvernului turc, negocierile și dialogul dintre guvernul turc și PKK

¹¹ Inițiativa a marcat realizarea câtorva drepturi pentru kurzi: 1) a fost permisă întrebuintarea vechilor denumiri kurde pentru districte; 2) au fost eliminate barierele legale pentru vorbirea în limba kurdă pe timpul vizitelor în închisoare”; 3) au fost înființate departamente de limbă și literatură kurdă la diferite universități; 4) a fost permisă numirea copiilor kurzi cu nume kurde; a fost permisă transmisia canalelor TV în limba kurdă” (M. Gunter, „Kurdish nationalism in the aftermath of the Arab Spring”, *Foreign Policy*, 2011).

¹² <http://www.todayszaman.com/news-250503-kurdish-group-declares-democratic-autonomy-within-turkeys-borders-.html> accesat pe 25.08.2015.

⁹ <http://www.google.ro/imagini>

¹⁰ Ziarul *New York Times*, Războiul de distragere a atenției dus de Turcia, 31.08.2015.

sunt, teoretic, cea mai bună soluție. Totuși, există o nepotrivire în politica guvernului turc în ceea ce privește această chestiune, deoarece pentru populația turcă PKK reprezintă o organizație teroristă care a omorât mii de oameni. În acest sens, Orhan Miroglu, un autor kurd proeminent, argumentează: „că războiul PKK nu mai este războiul kurzilor, ci al altora. Așa că trebuie spus că PKK a devenit o mașină de război, un înlocuitor al altor războaie din regiune”¹³. În consecință, guvernul de la Ankara ezită să negocieze cu PKK, de vreme ce nu dorește să nemulțumească majoritatea cetățenilor turci. Mai mult, niciun guvern nu va supraviețui în Turcia dacă decide să discute cu PKK altceva în afară de efectele acțiunilor militare ale PKK ce au influențat, de-a lungul timpului, stabilitatea în regiunea de sud-est a Turciei. Orice acțiune militară a Turciei de a restabili securitatea, controlul și pacea în această regiune a eșuat.

Ca alternativă a soluției la această problemă care, până în prezent, s-a demonstrat că nu se poate rezolva prin forță, statul turc poate recurge la măsuri care au ca țintă încorporarea regiunilor estice izolate, urmărind principiile UE pe care trebuie să le respecte ca țară candidată la aceasta. În consecință, dorința minorității kurde pentru

libertate și protecția drepturilor lor se poate reduce odată cu implementarea investițiilor integrate, a politici de creștere și dezvoltare a provinciilor din sud-estul țării. Dacă s-ar asigura standarde de viață mai bune pentru minoritatea kurdă, acestea ar reduce influența PKK, ce exploatează sărăcia și deznădejdea populației pentru a recruta cu succes noi luptători.

Conflictul dintre Turcia și PKK cunoaște noi dimensiuni din cauza crizei siriene și a rolului pe care îl poate juca minoritatea kurdă siriană în lupta pentru o enclavă autonomă. Elita politică a Turciei este preocupată de prezența în creștere a Partidului Uniunii Democratice Siriene (PYD), care are relații strânse cu PKK, în zonele kurde din nordul Siriei¹⁴, iar prim-ministrul Turciei în 2014, Recep Tayyip Erdogan, a atras atenția, în nenumărate rânduri, că Turcia nu va ezita să intervină militar în regiunea nordică a Siriei, dacă situația o va impune.

2. Politicile Kurdistanului de Nord din Irak

Kurdistanul de Nord din Irak este primul teritoriu kurd semiautonom din Orientul Mijlociu și este guvernat de Guvernul Regional al

- 4 – 6 mil. Kurzi
- Teritoriu autonom !

Figura nr. 3: Delimitarea teritorială a Kurdistanului de Nord din Irak¹⁵

¹³ Ihsan Dagi, *What is the PKK trying to do?*, Today Zaman, 2012, disponibil online la: <http://www.todayzaman.com/columnist-290491-what-is-the-pkk-trying-to-do.html>, accesat pe 27.08.2015.

¹⁴ Daniel Dombey, „Analysis link PKK upsurge to Syrian war”, *Financial Times*, 2012.

¹⁵ <http://www.google.ro/imagini>

Kurdistanului (KRG), având ca președinte pe Massud Barzani. Barzani este implicat în politicile kurzilor sirieni și, în același timp, are mandat de a purta discuții cu Turcia în ceea ce privește „problema” PKK. Structurile politice și militare independente ale Kurdistanului de Nord din Irak, sprijinite de susținerea financiară dată de câmpurile de petrol deținute, își măresc influența și statutul printre populațiile kurde din Orientul Mijlociu. *Kurdistanul de Nord* se comportă ca un „mini-stat” care ar putea deveni punctul central al formării noului stat care ar include minoritățile kurde din Iran, Siria și Turcia.

Crearea *Kurdistanului de Nord* din Irak își are rădăcinile în Războiul din Golf (1991), când forțele coaliției, conduse de SUA și autorizate de ONU, au atacat forțele Irakului ca răspuns la invazia și anexarea Kuweitului de către Irak. După ce forțele irakiene au reprimat o primă revoltă kurdă postrăzboi, pe la mijlocul anului 1991, SUA și forțele aliate au stabilit o „zonă de interdicție aeriană” pe deasupra teritoriilor kurde, pentru protejarea acestei minorități. Atacul SUA împotriva Irakului din 2003 a contribuit, în mare măsură, la crearea *Kurdistanului de Nord* din Irak, deoarece kurzii irakieni au devenit membri egali pe scena politică, participând, astfel, la luarea deciziilor în ceea ce privește viitorul noului stat.

Noua constituție irakiană garantează drepturi politice și teritoriale considerabile pentru kurzi¹⁶, care au suferit mult sub regimul lui Sadam Hussein. Guvernul central de la Bagdad și KRG au avut o dispută de durată în ceea ce privește direcționarea veniturilor și managementul câmpurilor de petrol localizate în *Kurdistanul de Nord* irakian. Pe de altă parte, KRG provoacă unilateral autoritatea de la Bagdad, semnând acorduri cu diferite companii internaționale de petrol. Explicația de bază a semnării acestor

¹⁶ Constituția nu numai că menține o autonomie kurdă substanțială, ci și a inclus insistența kurdă pentru „federalizare”, asigurându-se un guvern regional. Constituția recunoaște cele trei provincii kurde Dohuk, Irbil și Sulaymaniyya ca fiind o „regiune” legală a KRG, cu puterea de a aduce amendamente la aplicarea legilor naționale neprecizate în sfera de activitate a guvernării naționale, de a menține forțe interne de securitate și de a stabili ambasade în străinătate. În plus, araba și kurda sunt limbi oficiale. (Unver Noi, 2012)

contracte de către KRG cu aceste companii internaționale de petrol rezultă din lipsa de transparență în efectuarea transferurilor de bani care se fac cu mare întârziere de către guvern.

Conform autoarei Denise Natali¹⁷, „una dintre consecințele neintenționate ale dezvoltării pline de zel a sectorului energetic al KRG și ale ambițiilor maxime în privința teritoriilor a fost fortificarea și manifestarea spiritului naționalist irakian. În loc să formeze o alianță regională a musulmanilor suniți, grupările arabe ale suniților din Irak au reacționat împotriva exagerărilor kurde, formând împreună cu prim-ministrul Nouri Maliki un bloc antikurd. Reconcilierea recentă dintre Maliki și liderii-cheie ai arabilor suniți, precum Salih al-Mutlak și Qutayba al-Jaburi, ca și cu triburile arabe sunitice din Kirkuk și Mosul, reflectă această tendință reacționară și constrângerile pe care le creează o autonomie kurdă mărită ”.

Liderul KRG, Massud Barzani, a fost prezentat drept un *negustor-de-putere*¹⁸ în politicile complexe regionale kurde. Pe de o parte, Barzani a criticat dur atacurile PKK și nu dorește ca acesta să-și extindă influența printre kurzii irakieni, iar pe de altă parte, KRG a tolerat folosirea teritoriului irakian de către compatrioții săi din PKK. Cu toate acestea, Irakul de Nord menține relații politico-economice cu Turcia și are acces la piețele occidentale¹⁹. Totuși, Barzani poate întrebuința PKK pe post de instrument pentru a-și exercita presiunea asupra Ankarei, de vreme ce atacurile PKK asupra țărilor turcești din provinciile de sud-est provoacă tensiuni social-politice în Turcia.

În paralel, Barzani se implică și pe scena politică a kurzilor sirieni, pentru că a izbutit să reconcilieze două grupuri kurde rivale: Consiliul Național Kurd (KNC) și Partidul Uniunii Democratice (PYD), care au relații cu PKK. Mai

¹⁷ Denise Natali, „Does Kurdish Crude Mean Kurdish Statehood?”, *Al Monitor*, disponibil online la: <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2012/al-monitor-/does-kurdish-crude-mean-kurdish.htm> accesat pe 07.10.2015.

¹⁸ În limba engleză, *power-broker*.

¹⁹ Aliza Marcus, „Kurds in the New Middle East”, *The National Interest*, 2012, disponibil online la: <http://www.nationalinterest.org/commentary/> accesat pe 22.08.2014.

mult, Barzani a declarat că KRG²⁰ îi instruește în nordul Irakului pe luptătorii kurzi sirieni, care vor fi trimiși înapoi în Siria pentru a-și apăra zonele lor teritoriale. KRG își desfășoară propriul joc politic în chestiunea kurdă și este foarte probabil că a calculat deja reacțiile puterilor regionale care sunt neliniștite de imaginea creării unui „Kurdistan Mare”.

În concluzie, se pare că un *Kurdistan Mare* nu va fi realizat în viitorul imediat, în afara cazului în care Irakul Kurd de Nord nu devine un stat independent care să funcționeze ca centru și metropolă. Irakul de Nord va deveni, fără îndoială, primul și principalul centru kurd, date fiind stabilitatea și prosperitatea sa economică care se bazează pe controlul exercitat asupra rezervelor de petrol. Evenimentul declanșator este independența Irakului Kurd de Nord fie unilateral, fie prin acord reciproc cu celelalte partide din Irak.

În final, acest lucru va încuraja ideea de autodeterminare a *Kurdistanului Mare* în cadrul comunităților kurde periferice. Totuși, ideea va continua să existe ca o „graniță soft”, legăturile economice, culturale și comerciale bazate pe cultura și naționalitatea comună sunt puternice printre comunitățile kurde din Orientul Apropiat și Orientul Mijlociu. Dacă regiunea kurdă autonomă din Irakul de Nord evoluează către un stat independent sau dacă, comunitățile periferice își păstrează autonomia și/sau devin mini-state, depinde de mai mulți factori care au fost analizați anterior.

3. Minoritatea kurdă siriană

Kurzii sirieni reprezintă 8% (în jur de 2 milioane) din populația totală a țării²¹ și consideră că rebeliunea împotriva președintelui Bashar Al-Assad poate fi unica șansă de a crea o regiune kurdă autonomă. Totuși, kurzii sirieni încearcă să nu participe la rebeliune. În același timp, de mai bine de doi ani, kurzii din Siria și-au organizat

o structură proto-statală laică, cu instituții centrale și un parlament în care sunt reprezentate și minoritățile, inclusiv creștinii. Ei reprezintă cea mai importantă forță militară din jumătatea de nord a Siriei, aspect ilustrat de înfrângerea combatanților Statului Islamic la Kobane, oraș aflat în apropiere de frontierele Turciei (iunie 2015)²².

În acest timp, chestiunea kurdă a tensionat relațiile dintre Turcia și Siria. Regimul lui Hafez al-Assad (tatăl lui Bashar) a sprijinit inițial războiul PKK dus împotriva Turciei și luptătorii săi kurzi au pornit atacurile de pe teritoriul sirian. De asemenea, Hafez al-Assad a oferit adăpost ani de-a rândul șefului PKK, Abdullah Ocalan, iar acordul de securitate din 1998 între Damasc și Ankara a forțat luptătorii din forțele PKK să-și caute adăpost și protecție în Irakul de Nord.

Primăvara Siriană a schimbat statutul minorității kurde, deoarece a izbutit să se distanțeze atât de rebelii opoziției (Consiliul Național Sirian - SNC), cât și de regimul de la Damasc. Forțele militare ale lui Assad s-au retras din zonele kurde și au luptat împotriva rebelilor arabi suniți din Damasc și Alep. În acest fel, kurzii dețin întregul control în regiunea lor.

În mod logic, kurzii ar dori să exploateze lipsa de putere din Siria ca să-și promoveze drepturile politice și teritoriale. Conform cu Joshua Landis, expert sirian de la Centrul pentru Studii pe Orientul Mijlociu din cadrul Universității Oklahoma, „părțile kurde din Siria vor deveni, fără îndoială, centre ale luptei pentru putere care apar în regiune. Arabii suniți și turcii se vor alinia împotriva lor. Forțele šiite vor tinde să încurajeze independența kurdă, dar numai ca să-i rănească pe arabii suniți, deși acest lucru pare a fi un handicap, având în vedere antipatia Bagdadului față de aspirațiile kurde”²³.

---

²⁰ Jane Arraf, „Iraqi Kurds train their Syrian brethren”, *Al Jazeera*, 2012, disponibil online la: <http://www.aljazeera.com/indepth/features/>, accesat pe 08.10.2015.

²¹ În Siria, suniții cuprind 87% din întreaga populație, šiții cuprind 13%, iar kurzii numai 9% (...), *Syria International Religious Freedom Report 2006*, US Department of State.

²² *Kurzii, între Occident, Turcia și Statul Islamic*, 11 august 2015, disponibil online la: <http://revista22.ro/58209/70252029/58209/kurzii-%C3%AEntre-occident-turcia-%C8%99i-statul-islamic.html>, accesat pe 15.06.2016.

²³ <http://www.reuters.com/article/2012/08/13/us-syria-crisis-kurds-idUSBRE87U0KV201831> accesat pe 12.08.2015.

• 1,5 – 2 mil.
kurzi

~ 8% din pop.
Siriei

Figura nr. 4: Delimitare teritorială - Siria²⁴

Două partide kurde principale rivale își exercită influența asupra politicilor minorităților: Consiliul Național al Kurzilor Sirieni (KNC), care a fost creat în octombrie 2011, și Partidul Uniunii Democratice (PYD), care controlează orașele siriene așezate de-a lungul graniței cu Turcia, precum Kobani, Derik și Efrim. Cele două entități politice kurde au convenit să lase de-o parte propriile diferențe și strategii pentru un țel comun, respectiv protecția teritoriilor kurde. Conform lui Gonul Tol, 2012, „prin KNC, Barzani dorește să își extindă influența asupra kurzilor sirieni. Dar, după degradarea legăturilor formale cu partidele kurde siriene, ca gest față de Ankara, Barzani are numai o putere limitată asupra kurzilor rurali din Siria din apropierea graniței irakiene. Poziția KNC-ului printre kurzii din Siria nu este mai bună. Este un grup de coaliție format din mai mult de o duzină de organizații, dar acestea sunt mici și divizate, cu o influență scăzută, mai ales în partea de vest a enclavei kurde siriene”²⁵.

În orice caz, partidul cel mai mare, cel mai bine organizat și înarmat – PYD are capacitatea de a mobiliza mari grupuri de etnici kurzi sirieni.

PYD, format în 2003 de către foștii luptători ai PKK și ideologia sa, se bazează pe judecata lui Abdullah Ocalan, care crede că scopul luptei este numai „autodeterminarea”²⁶.

4. Perspectiva unui „Kurdistan Mare”

Evenimentele recente din Siria se pare că schimbă echilibrul regional de putere, iar kurzii sirieni au apărut brusc în conflict, ca un factor crucial. Unii analiști susțin că Primăvara Arabă a fost transformată în Primăvara Kurdă. Schimbările dezastruoase care au derivat din Criza Siriană favorizează perspectiva creării unui „Kurdistan Mare”. Conform O’Leary Brendan, McGarry și Khaled²⁷, „[...] Un Kurdistan Mare, care ar cuprinde majoritatea acestei populații, ar putea forma un stat-națiune de mai mult de 25 de milioane de persoane. Cifrele se potrivesc unui Irak fără kurzi. Prin combinarea unor calcule elementare de demografie cu analiza elementară geografică, se observă cu ușurință că două din potențialele așezări ale kurzilor mai puțin importanți, cei din „Turcia de sud-est” și din „Irakul de Nord” dețin concentrații kurde dense și învecinate, în apropierea zonelor muntoase

²⁴ <http://www.google.ro/imagini>

²⁵ Tol Gonul, „Syria’s Kurdish challenge to Turkey”, *Foreign Policy*, disponibil online la: <http://www.mideast.foreignpolicy.com/posts/>, accesat pe 10.08.2015.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ *The future of Kurdistan in Iraq* (University of Pennsylvania Press, 2005), p. 4.

Figura nr. 5: Kurdistanul Mare – o posibilă evoluție geopolitică²⁸

și împădurite, favorabile luptelor de gherilă de lungă durată, cel puțin până la recente schimbări din tehnologiile militare”.

Conform unui jurnalist turc de primă importanță, Mehmet Ali Birand²⁹, „Kurzii nu pot găsi o oportunitate mai bună. Poate vor reuși sau poate nu, dar, cu siguranță, vor dori să folosească această oportunitate. Aceasta este cea mai mare temere a Turciei: kurzii din Irak și Siria să acționeze simultan și să se transforme treptat într-o unitate. În viitor, ei pot anexa alte ‘secțiuni’ din Turcia și Iran și pot forma un Kurdistan Mare”. Alt analist turc, Ertugrul Ozkök³⁰, susține că „este o situație ciudată atât în Irak, cât și în Siria: arabii se luptă între ei; oamenii mor. Kurzii mai fac un pas pe calea lor către un stat independent. În afară de aceste lucruri, sunt capabili să realizeze acest lucru fără a trage un singur glonț, fără să piardă vreun camarad”.

Desigur că Ankara respinge perspectiva unui „Kurdistan Mare”, de vreme ce regiunile sale de sud-est populate de kurzi ar fi parte din noul stat kurd. Cu toate acestea, în ciuda resurselor

²⁸ <http://www.google.ro/imagini>

²⁹ Mehmet Ali Birand, „Mega Kurdish state is being founded”, *Hurriyet Daily News*, ediția din 27.07.2012

³⁰ Ertugrul Ozkök, „The Arab spring has transformed into the Kurdish Spring”, *Hurriyet Daily News* ed. din 27.07.2012,

militare și politice angajate de Turcia, o revoltă generală continuă să fie o posibilă amenințare la adresa securității naționale.

Președintele turc Recep Tayyip Erdogan și-a exprimat nemulțumirea față de avansarea forțelor kurde în nordul Siriei, afirmând că Turcia nu va permite niciodată crearea unui stat kurd în Siria, chiar în apropiere de granița turcă³¹. În același timp, Erdogan a dezmințit orice susținere acordată de Ankara jihadiștilor. „Este o mare calomnie să acuzi Turcia că are legături cu vreo organizație teroristă” în Siria, a spus liderul turc. Forțele kurde din Siria (YPG) întrețin strânse relații cu Partidul Muncitoresc din Kurdistan (PKK), care a lansat în 1984 o insurecție armată în Turcia și este considerat de autoritățile de la Ankara „grup terorist”³².

Eventuala creare a unei zone autonome sub controlul PKK în nordul Siriei constituie o sursă de îngrijorare pentru Ankara, în primul rând pentru că acest lucru i-ar putea inspira pe kurzii din Turcia, apoi pentru că acest teritoriu se va juxtapune regiunii autonome a Kurdistanului de Nord. Totuși, probabil că apariția unui „Kurdistan Mare” depinde de rezultatul crizei siriene.

În esență, conform studiilor unor analiști militari, un Kurdistan liber ar transforma

³¹ http://infoint.revistap/lunacurenta/2015/201506/20150629/erdogan_agerpres.htm accesat pe 29 iunie 2015.

³² *Ibidem*.

rapid granițele artificiale ale Orientului Mijlociu dacă ar acoperi zona geografică de la Diyarbakir (Turcia) la Tabriz (Iran)³³. Conform principiilor autodeterminării, înființarea unui stat kurd necesită mai întâi o unitate puternică între jucătorii minorităților kurde și, apoi, o coordonare adecvată. Până în prezent, nu a fost cazul. Diferitele fracțiuni kurde, precum Partidul Muncitoresc din Turcia – PKK și partidele siriene (adică Consiliul Național Kurd – KNC și Partidul Uniunii Democrate - PYD) trebuie să lase deoparte diferențele ideologice și politice. Aspirațiile universale kurde pentru *autodeterminare* creează expectative pentru libertate în rândul minorității kurde iraniene. Pornind de la aceasta, Partidul Democrat al Kurdistanului din Iran – KDPI, împreună cu Societatea Revoluționară a Truditorilor Kurzi din Iran – Komala, au semnat un acord strategic ca „fundament al unei mari uniuni politice” în Kurdistanul iranian³⁴.

Estimarea analiștilor politico-militari este aceea că rolul-cheie vital în materializarea unui stat kurd, poate fi jucat probabil, de către liderul Kurdistanului Nordic din Irak, Massud Barzani. Conform lui Pepe Escobar³⁵, „Barzani vede cu certitudine un Kurdistan Mare independent față de arabi, perși și turci. Dar, pentru ca acest lucru să se întâmple la scară mare, el trebuie să se comporte ca un unificator – nu doar să împartă puterea în Kurdistanul irakian, ci și să gestioneze aspirațiile kurde din Siria, Iran și Turcia, care sunt conflictuale. Acest lucru presupune o linie vizionară și calități diplomatice excepționale”.

5. Naționalismul kurd

Kurzii au foarte bine dezvoltate sentimentele naționaliste. Schimbările socioeconomice și politice din rândul populației kurde, din anii 1950 (adică mecanizarea agriculturii, industrializarea, revoltele de durată, migrația rural-urbană, emigrația, mobilizarea politică a expansiunii învățământului public și a libertății de opinie

---

³³ Ralph Peters, 2006, „Blood Borders”, *Armed Forces Journal*, ed. June 2006.

³⁴<http://www.rudaw.net/english/news/iran/5137.html>, accesat pe 28 aug 2014.

³⁵ Pepe Escobar, „Welcome to the Kurdish Spring”, *Asia Times*, ed. July 2012.

publică), au slăbit sistemul tribal al societății kurde și au stimulat dezvoltarea unui naționalism kurd mai cuprinzător. De exemplu, în Turcia, mai mult de 35% din totalul populației kurde trăiește în Istanbul, Ankara, Izmir și în alte mari orașe importante din Turcia, fără kurzii care s-au mutat în mari orașe ca Diyarbakir, Antep, Malatya și Urfa³⁶. Mulți dintre acești nomazi au părăsit Kurdistanul în mod voluntar sau prin forță. De asemenea, există cam 400.000 de muncitori emigranți numai în Germania, fără a menționa alte țări europene. Potrivit lui Meho³⁷, „Imigranții kurzi din Turcia au devenit mai conștienți din punct de vedere social și politic, iar conștientizarea identității lor kurde, ca și solidaritatea etnică, au devenit mai puternice. În ceea ce îi privește pe imigranții kurzi din Europa sau din alte părți, ei au fost capabili să-și formeze propriile asociații, fără a fi hărțuiți de stat. Copiii acestor kurzi au frecventat școala și au o conștiință politică și o mare încredere în sine. Asemenea îmbunătățiri în statutul social, economic și politic al kurzilor au devenit o sursă vitală pentru dezvoltarea naționalismului kurd din Turcia.”³⁸

Privarea minorității kurde de drepturi politice și culturale prin ideologia kemalistă, opresiunea violentă a revoltelor kurde și marginalizarea economică și socială a populației kurde de către guvernele din Turcia, Siria, Irak și Iran au întărit semnificativ naționalismului kurd. În plus, kurzii nu pot să creadă cu ușurință promisiunile turcilor și arabilor, deoarece ei cred cu tot mai multă putere că au fost trădați.

Fondatorul statului turc modern, Kemal Atatürk, și-a abandonat ideea de a păstra islamul și califatul, iar în locul lor a lansat energic occidentalizarea programului politic. Această dezvoltare, conform lui Oliver Roy³⁹, „[...] a dus la apariția printre kurzi a sentimentului potrivit

---

³⁶ *The World Factbook, Turkey*, disponibil online la: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/tu.html#People> accesat pe 15.09.2015.

³⁷ Lokman Meho, „The Kurds and Kurdistan: A selective and Annotated Bibliography”, Issue 46, *Bibliographies and indexes in world history*, Greenwood Press, 1997, pp 2-6.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ Oliver Roy, „Turkey Today: A European Country?”, în *Anthem Politics and International Relations Series, Anthem Politics*, Anthem Press, 2005, pp.82-87.

căruia contractul lor cu turcii – până acum justificat prin frăția popoarelor musulmane – a luat sfârșit”.⁴⁰ Mai mult, promisiunile frăției turco-kurde de pe vremea Războiului de independență (1919-1923) au lăsat loc unui naționalism turc exclusivist. Republica formată după câștigarea independenței nu a recunoscut nicio altă identitate în afara celei turcești. Fie că au negat pur și simplu existența kurzilor, fie au văzut partea kurdă ca fiind feudală și reacționară, iar kurzii, ca un grup și clasă etnică de opresiune a cărui misiune era, conform viziunii sale, exploatarea și distrugerea „spiritului turc progresist și revoluționar”.

Populațiile kurde tinere sunt și ele caracterizate de un naționalism kurd în creștere. Tinerii kurzi din regiunile paupere de sud-est ale Turciei, (din cauza politicii, a neglijenței sociale și a reprimării violente de către forțele de securitate) au dezvoltat un naționalism mult mai radicalizat. Lupta PKK împotriva armatei turce a consolidat aspirațiile tinerilor kurzi de secesiune a Turciei și așteptările de materializare a unui Kurdistan Mare. În plus, copiii kurzilor din diaspora europeană și nu numai, frecventează școala și au o mai mare conștiință politică și încredere în sine. Un rol vital în păstrarea naționalismului kurd îl joacă celebrarea Newroz, care are loc în data de 21 martie, și care este Anul Nou, conform calendarului kurd. În ochii poporului din Kurdistan, Newroz înseamnă mult mai mult decât o simplă sărbătorire a Anului Nou. Newroz înseamnă unitate și frăție pentru eliberarea națională, emancipare și autoritate a celor oprimați. Este de cea mai mare importanță, deoarece a devenit un eveniment anual înregistrat în memoria fiecărui kurd de a continua salvarea și independența în sens politic. Newroz, subliniază Ahmad⁴¹, „asigură această identitate pentru kurzii moderni, ca rezultat al condiției sociale a kurzilor din Orientul Mijlociu modern. Ea (sărbătoarea) definește emanciparea și libertatea determinate de o lungă luptă dusă pentru cauza independenței kurde, care, în fond, printre alte lucruri, a politizat până la rădăcini multe aspecte ale stilului de viață al kurzilor, inclusiv acest tradițional An Nou”⁴².

---

⁴⁰ *Ibidem*.

⁴¹ http://www.rudaw.net/english/culture_art/4546.html, accesat pe 27.10.2014.

⁴² *Ibidem*.

Concluzii

Echilibrul de putere din Orientul Mijlociu a fost modelat cu ajutorul intervențiilor marilor puteri, mai recent de către SUA, care a invadat Irakul în 2003 și a creat Noua Ordine din Orientul Mijlociu, prin crearea regiunii semiautone *Kurdistanul de Nord* din Irak. Regimurile seculare și, în același timp, autoritare (care nu au respectat decenii de-a rândul drepturile umane fundamentale) s-au prăbușit după urmările furtunoase ale Primăverii Arabe. Dorința de libertate este un factor critic, care poate reaprinde un conflict care mocnește de peste 30 de ani și care poate ajuta minoritățile kurde să realizeze crearea „Kurdistanului Mare”.

Sentimentele naționale ale *populației kurde* au crescut mult în ultimii ani, ceea ce ne face să credem că aceasta este pregătită pentru înființarea unei națiuni separate. Statutul Kurdistanului de Nord din Irak și criza siriană întăresc aceste aspirații pentru libertate. Kurdistanul de Nord constituie un model plin de succes și el se pare că este capabil să-și guverneze regiunile. Veniturile din resursele de petrol permit Guvernului Regional Kurd – KRG să aloce fondurile necesare dezvoltării acestei zone. Mai mult, criza siriană a încurajat minoritatea kurdă siriană să formeze un front comun care controlează această zonă. Rebeliunea populației sunite împotriva regimului de la Damasc i-a pus pe kurzii sirieni în fruntea politicilor regionale.

Totodată, tulburările, respectiv actualele conflicte regionale, complică procesul de luare a deciziei din Turcia, Iran și Irak, deoarece chestiunea kurdă devine acum și mai complexă și primejdioasă ca oricând. Un „Kurdistan Mare” poate să includă și teritoriile minorității kurde din Turcia și Iran. Cele două puteri regionale nu se pot folosi de chestiunea kurdă în lupta dintre ele, iar o linie comună este extrem de dificil de urmat.

În opinia mea, crearea unui „Kurdistan Mare” se poate materializa, ipotetic, pe baza unuia din cele cinci scenarii:

1. probabil naționalismul kurd va atinge

nivelurile acceptabile (sociale, economice, politice, juridice etc.) care vor oferi populației kurde mai multă încredere în implementarea planului pentru un „Kurdistan Mare”;

2. unificarea tuturor kurzilor sub o conducere comună ar putea îndeplini așteptările populației kurde pentru un stat kurd independent;

3. obținerea independenței Kurdistanului de Nord din Irak, ca prim și principal centru pentru unificarea statului kurd;

4. exploatarea crizei siriene de către kurzii sirieni pentru a crea o enclavă autonomă puternică ar crea premisele unificării cu celelalte regiuni kurde din nordul Irakului, cu provinciile din sud-estul Turciei și cu regiunile kurde iraniene;

5. sprijinul SUA, care este considerat a fi un factor crucial (probabil Washingtonul ar încuraja crearea unui stat independent kurd dacă ar vedea că Turcia începe să mențină relații strânse cu conservatorii islamiști suniți din Orientul Mijlociu care amenință interesele naționale americane).

Totuși, se pare că poziția SUA față de aspirațiile kurde pentru autonomie nu este clară încă. Kurzii irakieni au fost un aliat apropiat al americanilor pe timpul războiului împotriva lui Saddam Hussein, iar Washingtonul a sprijinit pretențiile kurde pentru un statut „semiautonom” în cadrul Irakului. În prezent, SUA acordă o importanță deosebită luptei împotriva ISIL/ Daesh în Orientul Mijlociu și chiar sprijină în Irak armata guvernamentală, milițiile šiite, precum și detașamentele kurde, așa numitele „peshmerga”.⁴³

Pe baza analizei efectuate, rezultă că eforturile minorității kurde pentru crearea unui stat independent vor depinde direct de evoluția geopolitică și de determinarea kurzilor de a menține un front comun. Totodată, este posibil ca rezolvarea problemei kurde să genereze trasarea unor noi granițe pentru delimitarea a noi teritorii și să încheie un conflict etnic și religios de lungă durată în Orientul Mijlociu.

BIBLIOGRAFIE:

1. ARRAF, Jane, *Iraqi Kurds train their Syrian brethern*, Al Jazeera, 2012.
2. BIRAND, Mehmet, *Mega Kurdish state is being founded*, Hurriyet Daily News, 2012.
3. DAGI, Ihsan, *What is the PKK trying to do?*, Today Zaman-editorial, 2012.
4. ESCOBAR, Pepe, *Welcome to the Kurdish Spring*, Asia Times, ed. July 2012.
5. ERTUGRUL, Ozkök, *The Arab Spring has transformed into the Kurdish Spring*, Hurriyet Daily News ed. din 27.07.2012.
6. GOKHAN, Bacik, *Turkey's cancer*, Sunday Zaman, 26.08.2012.
7. DOMBEY, Daniel, *Analysis link PKK upsurge to Syrian war*, Financial Times, 22 08 2014.
8. DUGULIN, Riccardo, *The Kurds' place in the Arab Spring*, Open Democracy, 2011.
9. PROTOPAPAS, Georgios, „*Kurdish awakening and The Syrian crisis*”, Contemporary Military Challenges, Issue by MoD Slovenia, November 2012-14/st.3.
10. GONUL, Tol, *Syria's Kurdish challenge to Turkey*, Foreign Policy.
11. MARCUS, Aliza, *Kurds in the New Middle East*, The National Interest, 2012.
12. McDOWALL, David, „*A modern History of the Kurds*” (Tauris & Co NY, 3rd Edition, 2004).
13. MEHO, Lokman, 1997, *The Kurds and Kurdistan: A selective and Annotated Bibliography*, Issue 46 of Bibliographies and indexes in world history (Greenwood Press 1997).
14. MURINSON, Alexander, „*The Strategic Depth Doctrine of Turkish Foreign Policy*”, Middle Eastern Studies, Vol.42, no.6, 2006.
15. NATALI, Denise, *Does Kurdish Crude Mean Kurdish Statehood?* Al Monitor, 2012.
16. PETERS, Ralph, *Blood Borders*, Armed Forces Journal, ed. June 2006.
17. ROY, Oliver, *Turkey Today: A European Country?*, Anthem Politics and International Relations Series, Anthem Politics Anthem Press, 2005.

---

⁴³ <http://www.agerpres.ro/externe/2016/06/10/infrangerile-suferite-in-siria-irak-si-libia-ar-putea-obliga-jihadistii-sa-si-schimbe-strategia-18-01-32>, accesat pe 20 iunie 2016.

ADAPTAREA POLITICII DE APĂRARE A CEHIEI LA DINAMICA MEDIULUI SĂU DE SECURITATE

Dr. Josef PROCHÁZKA*
Lukáš DYČKA**

Lucrarea de față evaluează domeniul de aplicare a modificărilor în urmărirea adaptării politicii de apărare a Republicii Cehe la schimbarea mediului său de securitate. Aceasta prevede un nou set de ipoteze strategice pe baza cărui este construită noua abordare conceptuală a formulării și execuției politicii de apărare. Mai mult decât atât, lucrarea identifică mai multe riscuri asociate cu implementarea noii politici.

Cuvinte-cheie: politica de apărare, mediul de securitate, apărare, securitate, scenariu, ipoteze strategice, riscuri, paradigma apărării.

Introducere¹

Așa cum a spus cândva Albert Einstein „Lumea este un loc periculos pentru a trăi; nu din cauza oamenilor care sunt răi, ci din cauza oamenilor care nu fac nimic în legătură cu asta”. Articolul de față își propune să răspundă la această problemă gravă din cadrul sectorului ceh de apărare, ca unul dintre rezultatele proiectului

---

¹ Prezentul material a fost susținut în cadrul Simpozionului cu participare internațională „Provocări majore pentru securitatea spațiului euroatlantic” din 26.05.2016, organizat de CSSAS/UNAp.

de cercetare STRATAL, condus de Centrul de Studii Strategice de Securitate și Militare al Universității de Apărare din Brno (Cehia), din 2016 ca urmare a proiectului TRENDS, finalizat în 2015. Scopul acestor două proiecte este acela de a informa în legătură cu adaptarea politicii de apărare a Republicii Cehe și de a sprijini efortul continuu de transformare a Forțelor sale Armate.²

Obiectivul principal al acestei contribuții este de a evalua domeniul de aplicare a modificărilor în urmărirea adaptării politicii de apărare a Republicii Cehe la un spectru larg de probleme de securitate, a căror natură este atât militară, cât și nonmilitară. Pe fondul dinamicii de creștere în domeniul strategic, Guvernul Republicii Cehe a adoptat o serie de documente strategice și concepte politice și a luat câteva măsuri cu scopul de a consolida contribuția la apărarea colectivă și de a spori capacitatea de adaptare a întregii societăți împotriva posibilelor amenințări.

Strategia de securitate se sprijină pe cadrul conceptual fundamental pentru formularea și executarea politicii externe, politicii de apărare,

---

² Rezultatele proiectului au fost folosite în timpul procesului de elaborare a Conceptului de Dezvoltare a Forțelor Armate Ceha adoptat de Guvern în decembrie 2015.

* Dr. inginer diplomat Josef PROCHÁZKA este Director Adjunct al Centrului de Studii Strategice Militare și de Securitate al Universității de Apărare din Brno, Republica Cehă. E-mail: josef.prochazka@unob.cz

** Lukáš DYČKA, doctorand, lucrează la Centrul de Studii Strategice Militare și de Securitate al Universității de Apărare din Brno, Republica Cehă. E-mail: Lukas.dycka@unob.cz

politicii afacerilor interne și politicii economice.³ Strategia de securitate prevede, în mod clar, că principala preocupare a Guvernului Republicii Cehe este dezvoltarea economică și socială. Cu toate acestea, una dintre cele mai importante condiții prealabile pentru prosperitatea prezentă și viitoare este o prevedere credibilă a securității populației sale, mecanisme de apărare pe deplin operaționale pentru asigurarea suveranității și integrității teritoriale și accesul liber la piețele străine și comerțul cu materii prime vitale.

Aceasta, cu siguranță, nu reprezintă ceva nou în acest tip de gândire și considerente politice în multe capitale europene. După sfârșitul Războiului Rece, pentru mai mult de două decenii, interesele economice au predominat în detrimentul problemelor de apărare și dividendele de pace au fost luate în mod iresponsabil, mai ales în perioada de austeritate economică. Subfinanțarea apărării pe termen lung a afectat performanța sectoarelor de apărare și capacitățile forțelor armate ale aproape tuturor aliaților europeni. Forțele Armate ale Republicii Cehe (CZAF) nu au fost ocolite de aceste evoluții. CZAF sunt limitate de structuri cu personal insuficient, pregătire insuficientă, echipament și infrastructură învechite și aplicare limitată a stocului (în special muniția).⁴

Mai mult decât atât, ambițiile politice și militare ale Republicii Cehe stipulate în Strategia sa de Apărare din 2012 au fost supuse mai multor ajustări, ca rezultat al strategiei bazate pe resurse pentru protejarea apărării și capacității sale din sectorul de apărare.⁵

---

³ Strategia de Securitate a Republicii Cehe 2015, disponibil la: http://www.mzv.cz/file/1483514/Security_Strategy_CZ_2015.pdf, accesat la 2.03.2016.

⁴ Cartea Albă a Apărării din 2011, în reacție la scăderea dramatică a bugetului, a propus mai multe schimbări nepopulare în ceea ce privește rezilierea unor capacități minime neesențiale. A se vedea Cartea Albă a Apărării a Republicii Cehe, 2011, disponibilă la: http://www.mocr.army.cz/assets/en/ministry-of-defence/whitepaperondefence2011_2.pdf

⁵ Ambițiile militare politice ale Republicii Cehe: (1) Apărarea teritoriului statului și a suveranității naționale – toate forțele și activele Forțelor Aeriene ale Republicii Cehe (FACZ), inclusiv răspunderea pentru serviciul militar obligatoriu; (2) operații de tip Articol 5, dacă teritoriul său nu se află în pericol în mod direct – trupe ale forțelor terestre și aeriene alocate NATO în baza unui grup operativ

Se poate argumenta că mentalitatea politică din ultimii doi ani evoluează și anumite tendințe își schimbă tiparele. Actualele probleme complexe de securitate necesită, de asemenea, soluții complexe care ajung dincolo de orizontul unui guvern. Prin urmare, furnizarea apărării trebuie să fie o problemă importantă pentru toate guvernele și partidele democratice.⁶

În cazul Republicii Cehe, există trei piloni demn de remarcat, pe care se bazează în prezent apărarea Republicii Cehe: (1) Abordarea responsabilă de către stat a angajamentelor internaționale și de apărare (apărare colectivă); (2) Forțe Armate capabile și (3) Apărare Națională ca Datorie Civică.⁷ În ceea ce privește abordarea responsabilă de a apăra, tendința de declinare a cheltuielilor apărării ar trebui să fie inversată și Guvernul Ceh să aloce 1,44% PIB pentru apărare până în 2020. În ceea ce privește dezvoltarea capacităților CZAF, Planul Intermediar este aprobat și aproximativ 14% din bugetul de apărare va fi investit pentru efortul de modernizare. Una dintre priorități este asigurarea securității resurselor pentru CZAF. În cadrul celui de-al treilea pilon, conceptul de *rezerve* este în curs de implementare. Mai mult decât atât, Guvernul a introdus un program de pregătire a tinerei generații, cu scopul de a dezvolta abilitățile necesare pentru situațiile de urgență.

1. Schimbarea paradigmei de apărare și propuneri strategice

În timp ce, după 1993, politica de apărare și strategia militară cehe au fost construite pe baza presupunerii că un atac militar direct împotriva Republicii Cehe și a aliaților săi nu este probabil, dar va fi ușor previzibil, ceea ce ar face ca pregătirea pentru o astfel de situație să fie mai ușoară.

---

de brigadă; (3) operații non-Articol 5 (operații de răspuns la crize) – o grupare operativă batalion, o grupare operativă companie terestră (sau echivalentul forțelor aeriene, forțe până la nivel de batalion alocate pentru a fi la datorie (Forța de răspuns a NATO - NRF, Grupul de Luptă al UE - EU BG, ...) și o echipă de forțe speciale și alte grupuri de specialiști sau experți. A se vedea Strategia de Apărare a Republicii Cehe, 2012.

⁶ Cartea Albă a Apărării, Ministerul Apărării Naționale, 2011, Praga, p. 6.

⁷ Strategia de Securitate a Republicii Cehe, 2015.

Astăzi, situația a evoluat dacă nu dramatic, cel puțin fundamental. Lecțiile învățate din conflictele armate din Georgia, 2008, și, mai ales, agresiunea rusească din 2014 în Ucraina dovedesc faptul că instabilitatea mediului strategic este din ce în ce mai mare și imprevizibilitatea sa necesită o abordare mai prudentă a furnizării apărării.

Ca răspuns la această schimbare a paradigmei de apărare, trei noi ipoteze strategice vor conduce politica de apărare cehă în următorii ani.

- Riscul de atac militar direct asupra Republicii Cehă rămâne scăzut – cu toate acestea, posibilitatea ca unii dintre aliații NATO sau membri UE să fie confrunțați cu o amenințare militară imediată nu poate fi exclusă.

- Amenințările de natură militară sunt oprite de aspirațiile Rusiei, care tind să ignore ordinea internațională și principiile de bază ale dreptului internațional în exercitarea puterii sale.

- Probabilitatea ca Republica Cehă să fie implicată în confruntarea de natură militară la periferia NATO este în creștere, iar perioada pentru o reacție multinațională, cel mai probabil eficientă, este scurtată semnificativ. Astăzi vorbim mai degrabă despre săptămâni sau luni, decât de ani.

Acest set de ipoteze strategice are implicații militare semnificative asupra nivelului de pregătire, inclusiv în creșterea necesarului de resurse disponibile.

2. Reluarea scenariului uitat – conflict armat major

Un set diferit de ipoteze strategice influențează modul în care CZAF ar putea fi folosite pentru a atenua un spectru larg de posibile riscuri de securitate și de a apăra interesele vitale și strategice ale țării.⁸

Misiunea și sarcinile principale ale CZAF sunt bine stabilite în Legea nr. 219/1999 privind Forțele Armate Cehă și derivă din calitatea de membru al NATO și UE. În plus, un proces de dezvoltare a capacității CZAF este orientat de ambițiile politico-militare și angajamentele

⁸ Dezvoltarea de concepte Concepte a Forțelor Armate din Republica Cehă, Ministerul Apărării Naționale, Praga 2015. disponibil la: http://www.mocr.army.cz/images/id_40001_50000/46088/KVA_R_ve_ejn_verze.pdf

multinaționale – de exemplu, obiective de capacitate ca rezultat al Procesului NATO de Planificare a Apărării.

Cel mai periculos scenariu, cu toate că este puțin probabil, pentru care CZAF trebuie să se pregătească în mod responsabil este o operație dificilă de tip Articol 5 la periferia NATO.⁹ Pentru așa ceva este nevoie de un spectru echilibrat de capacități și de o argumentare rapidă a CZAF profesionale de către personal și toate resursele materiale necesare. Parte integrantă a acestui scenariu este, de asemenea, o combinație de activități care vizează centrul de greutate al țării (inimile și mintea populației și infrastructura critică a țării). Așadar, capacitatea de organizare pe timp de pace a CZAF trebuie să permită construirea unei structuri de comandă și de forță credibile pe timp de război, consolidarea securității naționale și a capacității și capacității sistemului de apărare, inclusiv protecția împotriva amenințărilor cibernetice și a propagandei false.

Ca răspuns la acestea, trebuie luate următoarele măsuri: (1) ameliorarea gradului de pregătire de luptă a CZAF profesionale existente (proiecția rapidă a forței, inclusiv distanțele strategice); (2) modernizarea capacităților existente și dezvoltarea de stocuri de materiale și muniție pentru descurajare credibilă; (3) construirea și menținerea rezervelor relevante în domeniul de aplicare și calitate, în scopul de a genera forțe pentru operațiuni multinaționale de luptă de amploare (până la nivel de corpuri); (4) reintroducerea unor procese fiabile care să permită înrolarea întregii populații disponibile și gestionarea eficientă a mobilizării.¹⁰

3. Combinația strategiei militare conduse de amenințare și resurse

Echilibrarea cerințelor și resurselor este încă o bine cunoscută dilemă de alocare a resurselor. Cu toate acestea, era în care se făcea mai mult

⁹ Tratatul Nord-Atlantic, disponibil la: http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_17120.htm

¹⁰ Perspectiva de Apărare pe termen lung 2030, Ministerul Apărării Naționale, Praga 2015, disponibil la: http://www.mocr.army.cz/images/id_40001_50000/46088/Dlouhodob_v_hled_pro_obranu_2030.pdf

cu mai puțin a devenit învechită prin anexarea Crimeei de către Rusia în 2014 și prin rolul său în criza din Ucraina după aceea. Unul dintre efectele potențiale este acela că totalul cheltuielilor la nivel mondial a crescut cu 1% în termeni reali în 2015. Este prima creștere din 2011. Cheltuielile militare mondiale au fost de 1676 miliarde de dolari în 2015.

Aliații ar trebui să se concentreze pe angajamentele stipulate în Articolul 3 al Tratatului Nord-Atlantic. Aceștia ar trebui să își dezvolte propriile capacități individuale și colective pentru a rezista unui atac armat. Aceasta ne amintește de faptul că apărarea începe acasă, că toți membri NATO trebuie să contribuie la apărarea colectivă și că fiecare națiune are responsabilitatea de a-și menține capacitatea pentru propria apărare.¹¹

Cu toate acestea, alocarea resurselor diferă în mod considerabil chiar și între țările NATO. Țările europene cu cea mai mare putere militară, Regatul Unit, Franța și Germania își exprimă intenția lor de a cheltui mai mult pe apărare în viitorul apropiat, pentru a îndeplini angajamentele făcute în Țara Galilor.¹² Pe de altă parte, cheltuielile de apărare ale aliaților europeni mai mici sunt încă în scădere – chiar dacă numai cu 1,3% anual. Această situație nu se întâlnește la statele membre NATO din Europa Centrală și de Est, care au sporit cheltuielile de apărare în mod substanțial, în medie, cu 13%. Cu toate acestea există și excepții, cum ar fi Polonia, care și-a crescut bugetul de apărare cu 22% în 2015. Astfel, se pare că este stabilită o nouă tendință în Alianță. Rămâne de văzut dacă acesta este un semn al fragmentării NATO. Oricum, un lucru este sigur: această nepotrivire este rezultatul diferitei percepții de amenințare cu care se confruntă NATO astăzi.

Pentru a face această chestiune și mai dificilă, aliații europeni sunt supuși unei presiuni din ce în ce mai mari din partea SUA să aloce 2% din PIB-ul lor pentru apărare. SUA alocă aproximativ

¹¹ U.S. European Command Posture Statement 2016. United States European Command, Stuttgart, Germania, 25 februarie, 2016.

¹² Tendințe în Cheltuielile Militare Mondiale 2015, SIPRI Fact Sheet, aprilie 2016, disponibil la: http://books.sipri.org/product_info?c_product_id=512

75% (în termeni reali, 583 miliarde de dolari) din totalul cheltuielilor de apărare ale NATO.¹³ Argumentul cel mai des folosit este acela că, pentru a menține relații transatlantice solide pe termen lung, pilonul european ar trebui să facă mai mult pentru o apărare colectivă credibilă și să contribuie în mod semnificativ la aceasta.

În administrarea sectorului de apărare este în creștere sentimentul că momentul în care diverse reforme au fost lansate și puse în aplicare cu scopul de a consolida eficacitatea și, în același timp, de a oferi economii a luat sfârșit în mod inevitabil. Se poate argumenta că cerințele operaționale vor fi principalii factori în vederea alocării cheltuielilor pentru apărare pentru următorii ani.

Dar valoarea cheltuielilor reprezintă doar o parte a ecuației, structura nefavorabilă a cheltuielilor de apărare fiind cealaltă parte. Pentru remedierea acestei probleme, trebuie să se ia o decizie în vederea sprijinirii dezvoltării celor mai presante priorități. De asemenea, mai multe resurse trebuie eliberate pentru modernizarea infrastructurii și a echipamentului militar vechi. Cele mai multe dintre bugetele de apărare ale aliaților au fost consumate de creșterea cheltuielilor cu personalul și flexibilitatea de a schimba această tendință îngrijorătoare este limitată.

În ceea ce privește cheltuielile de apărare, Republica Cehă intenționează să revină la structura 50 – 30 – 20, ceea ce înseamnă că cheltuielile cu personalul nu vor fi mai mari de jumătate din bugetul său de apărare. Într-o perioadă cu economie în creștere și competiție puternică pe piață cu resurse umane, însoțite de o stare fizică necorespunzătoare a populației tinere, va fi o provocare pentru a face acest lucru!

4. Reducerea riscurilor asociate

Punerea în aplicare a politicii de apărare actualizate a Republicii Cehe este inevitabil asociată cu câteva riscuri (politic, militar, administrativ, economic, social), care ar trebui reduse dacă țara vrea să-și protejeze apărarea națională în mod eficient și să devină un furnizor de securitate și nu exclusiv consumator.

¹³ Defence News, *US Army Pivots to Europe As Russian Threat Grows*, 15 februarie, 2016.

4.1. Riscuri politice

În viziunea noastră, riscurile politice sunt următoarele: formularea unei politici de apărare și a unor obiective strategice incorecte în abordarea provocărilor de securitate actuale și viitoare; angajamente politice neconsecvente pentru a aloca un nivel adecvat de resurse pentru apărare, în scopul de a asigura țării o cotă echilibrată în domeniul apărării colective¹⁴; inexistența unei viziuni clare privind rolul forței armate în ceea ce privește asigurarea securității sale interne.

4.2. Riscuri militare

Riscurile militare se referă la incapacitatea militară de a identifica și justifica noi cerințe pentru a reduce dezechilibrul capacității existente în perspectivă pe termen scurt, mediu și lung și inexistența unei planificări de apărare riguroase și clare.

4.3. Riscuri administrative

Riscurile administrative se referă la slaba performanță a sistemului de achiziții existent și incapacitatea sa de a asigura livrarea capacității la timp și din buget; asigurarea unui bun raport calitate-preț pentru contribuabili; stabilirea unui cadru inteligent al clientului și de sprijin pentru managementul ciclului de viață; managementul Resurselor Umane capabil să implementeze politica de personal în complexitatea ei și garantarea persoanelor calificate și motivate pentru fiecare funcție; structuri de comandă și de forță cu personal insuficient, lipsa motivării, cunoștințe în scădere, nivelul de vârstă nepotrivit al personalului militar.

4.4. Riscuri economice

Riscuri economice – creșterea economică, în combinație cu rata scăzută a șomajului va crește concurența pe piața forței de muncă; capacități limitate ale industriei de apărare pentru sprijinirea efortului de modernizare a forțelor armate și creșterea semnificativă a cerințelor asupra securității aprovizionării.

4.5. Riscuri societale

Riscurile societale se referă la legătura necorespunzătoare dintre forțele armate profesionale și restul societății, la sprijinul scăzut pentru misiunile forțelor armate, obiective și sarcini, și la îmbătrânirea populației și aptitudinile fizice limitate ale populației tinere.

Concluzii

Autorii acestei lucrări au intenționat să evalueze domeniul de aplicare a schimbărilor în domeniul de aplicare a adaptării politicii de apărare a Republicii Cehe la un spectru larg de probleme de securitate, care sunt atât militare, cât și nonmilitare în natura lor. Această evaluare a fost realizată în contextul unui răspuns mai larg al NATO la schimbarea dinamică a mediului de securitate la nivel mondial. Datele colectate demonstrează că, din păcate, nu există o abordare comună a adaptării politicii de apărare nici la nivelul pilonului european al NATO. În cel mai rău scenariu, ar putea fi cazul unui potențial început al fragmentării UE și al Alianței. Summitul NATO de la Varșovia ar trebui să demonstreze coeziunea Alianței și capacitatea de a împiedica orice amenințare militară asupra zonei Atlanticului de Nord.

În ceea ce privește reacția națională cehă, se pare că atitudinea conducerii politice în materie de apărare a evoluat dramatic în ultimii doi ani, în principal din cauza agresiunii ruse, a influxului de refugiați și a creșterii domeniului de aplicare a activităților teroriste în capitalele europene. Acest rezultat ar putea fi împărțit în mai multe domenii. În primul rând, declinul bugetului de apărare a fost oprit și sperăm că va fi inversat în viitorul apropiat (de la 1,06% în prezent la 1,44% din PIB până în 2020), dar este încă departe de punctul de referință al NATO de 2%. În al doilea rând, mai multe documente strategice au fost modificate, astfel încât să reflecte noi realități de securitate și implicații – Conceptul de Dezvoltare a Forțelor Armate Cehe este bazat pe un set diferit de ipoteze strategice. În al treilea rând, capacitatea forțelor armate este un subiect de reevaluare, în scopul de a îmbunătăți pregătirea și disponibilitatea. În plus față de aceasta, sistemul apărării, în ansamblul său, necesită o mai bună capacitate de adaptare și funcționare în ceea ce privește mobilizarea

¹⁴ J. Odehnal, „Military expenditures and free-riding in NATO”, *Peace Economics, Peace Science and Public Policy*, 21(4), 2015, pp. 479-487.

tuturor resurselor societății.

Cu toate acestea, implementarea politicii de apărare revizuite cehe se confruntă cu obstacole semnificative la nivel politic, militar, administrativ și ultimul, dar nu cel din urmă, social. Succesul implementării politicii de apărare se bazează foarte mult pe gestionarea atentă a acestor provocări în viitor – rezultatul fiind unul pe termen lung pentru populație și pentru aliați.

BIBLIOGRAFIE:

1. Security Strategy of the Czech Republic 2015. ISBN 978-80-7441-007-9, http://www.mzv.cz/file/1483514/Security_Strategy_CZ_2015.pdf

2. White Paper on Defence of the Czech Republic, http://www.mocr.army.cz/assets/en/ministry-of-defence/whitepaperondefence2011_2.pdf

3. ConceptDevelopmentoftheCzechRepublic Armed Forces, MoD, Prague 2015, http://www.mocr.army.cz/images/id_40001_50000/46088/KVA_R_ve_ejn_verze.pdf

4. North Atlantic Treaty, http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_17120.htm

5. The Long Term Perspective for Defence 2030, MoD, Prague 2015, http://www.mocr.army.cz/images/id_40001_50000/46088/Dlouhodob_v_hled_pro_obranu_2030.pdf

6. U.S. European Command Posture Statement 2016. United States European Command, Stuttgart, Germany, February 25, 2016.

7. Trends in World Military Expenditures 2015, SIPRI Fact Sheet, April 2016, http://books.sipri.org/product_info?c_product_id=512

8. Defence News. *US Army Pivots to Europe As Russian Threat Grows*. February 15, 2016.

9. ODEHNAL, J., Military expenditures and free-riding in NATO. *Peace Economics, Peace Science and Public Policy*, 21(4) 2015.

*Traducere din limba engleză de Alina Albu.
Revizie Daniela Răpan.*

SISTEMUL DE PLANIFICARE, PROGRAMARE, BUGETARE ȘI EVALUARE CA SISTEM DE SPRIJIN DECIZIONAL ÎN MANAGEMENTUL RESURSELOR PENTRU APĂRARE

Dr. Maria CONSTANTINESCU*

Sistemul de Planificare, Programare, Bugetare (SPPB), utilizat pentru managementul resurselor de apărare în mai multe țări, a avut parte, de-a lungul existenței sale, atât de susținere, cât și de critici acerbe. De-a lungul timpului, sistemul inițial a fost adaptat și transformat în SUA în Sistemul de Planificare, Programare, Bugetare și Execuție (SPPBE), iar în România acesta poartă denumirea de Sistemul de Planificare, Programare, Bugetare și Evaluare. SPPBE poate fi abordat, din perspectivă restrânsă, ca un instrument de elaborare și gestionare a bugetului, iar din perspectivă extinsă, ca un sistem de suport decizional. Intenția acestei lucrări este de a oferi o analiză a provocărilor generate de utilizarea SPPBE ca un instrument de gestionare a resurselor de apărare, cu accent asupra interacțiunilor dintre planificarea strategică la nivel politico-militar și planificarea resurselor.

***Cuvinte-cheie:** sistem, luarea deciziei, cadru integrat, apărare, planificare, resurse.*

Introducere

De-a lungul existenței sale, Sistemul de Planificare, Programare, Bugetare (SPPB), așa

cum a fost inițial numit, a fost lăudat și criticat în egală măsură. Pe de o parte, sistemul a fost apreciat ca fiind o modalitate eficientă de alocare a resurselor de apărare, în timp ce, pe de altă parte, a fost criticat ca fiind un coșmar birocratic și o modalitate extrem de complicată de a elabora un buget. Intenția acestei lucrări este de a oferi o analiză a provocărilor generate de utilizarea SPPB ca un instrument de gestionare a resurselor de apărare, cu accent asupra interacțiunilor dintre planificarea strategică la nivel politico-militar și planificarea resurselor. În timp, SPPB a evoluat, păstrând cele mai multe dintre ideile originale care fundamentează procesul, dar încercând, în același timp, să răspundă la provocările actuale.

1. Sistemul de Planificare, Programare, Bugetare: instrument de elaborare a bugetului vs. instrument de management

Sistemul de Planificare, Programare, Bugetare a fost definit ca un proces anual ciclic de stabilire a necesităților de finanțare și de alocare a resurselor de apărare¹ sau, după altă definiție, ca un instrument cuprinzător de luare a deciziilor ...

¹ Acquimedia, <https://dap.dau.mil/acquimedia/Pages/ArticleDetails.aspx?aid=10fdf6c0-30ca-43ee-81a8-717156088826>, accesat la 15.05.2016.

* Dr. Maria CONSTANTINESCU este conferențiar universitar în cadrul Departamentului Regional de Studii pentru Managementul Resurselor de Apărare, Brașov. E-mail: mconst@crmra.ro

care necesită stabilirea unor scopuri și obiective clare, pe baza cărora vor rezulta programele majore ... din care derivă informații bugetare pe baza cărora se pot lua decizii eficiente privind alocarea resurselor². În România, Sistemul de Planificare, Programare, Bugetare și Evaluare (SPPBE) „constă în integrarea eforturilor structurilor Ministerului Apărării Naționale pentru utilizarea resurselor disponibile, într-un mod eficient, în vederea realizării capabilităților militare planificate. SPPBE asigură nevoile de management la nivel departamental, precum și elaborarea documentelor de planificare solicitate, la nivel NATO/UE”³.

În sensul său inițial, SPPB a fost dezvoltat de către Charles Hitch, pe timpul secretarului apărării al Statelor Unite, Robert McNamara, ca un sistem proiectat să îmbunătățească managementul resurselor din cadrul Departamentului Apărării al Statelor Unite. În acest sens, SPPB a fost definit ca „un sistem de management integrat, care pune accentul pe utilizarea analizei pentru luarea deciziilor de program ... cu scopul de a ... pune în practică deciziile luate în cadrul programelor majore, prin integrarea funcțiilor de planificare, programare și bugetare”⁴.

Fazele SPPB au fost de fapt proiectate după principalele funcții ale managementului, iar noutatea sistemului nu a constat în fazele propriu-zise, ci în modul în care acestea au fost conectate între ele și în accentul pus pe corelarea obiectivelor cu fondurile bugetare. Astfel, a fost dezvoltat un sistem în care realizarea obiectivelor stabilite într-o strategie a fost strâns legată de nivelul bugetului și modul în care resursele erau alocate.

Unul dintre scopurile introducerii SPPB a fost de a consolida rolul secretarului apărării în procesul de alocare a resurselor și de a oferi o bază mai rațională de alocare a resurselor pentru apărare, printr-o abordare centralizată, de sus în

jos. În cadrul sistemului, deciziile în domeniul strategic și al alocării resurselor pentru apărare trebuiau să se bazeze pe scopuri și obiective de securitate și apărare națională clar formulate, în contrast cu modalitatea anterioară de luare a deciziilor pe baza interacțiunilor dintre diferitele interese din cadrul categoriilor de forțe sau ale altor structuri din cadrul Departamentului Apărării. De asemenea, SPPB ar trebui să asigure legătura cu cerințele militare, derivate din principalele documente strategice de planificare și ierarhizate în funcție de priorități.

În timp, SPPB a evoluat, iar din anul 2003, Sistemul de Planificare, Programare, Bugetare și Execuție (SPPBE) a fost implementat în Statele Unite în cadrul Departamentului Apărării, cu intenția de a pune un accent mai mare pe faza de planificare, a implica mai puternic comandanții forțelor combatante în procesul de alocare a resurselor, prin solicitarea și utilizarea punctelor lor de vedere ca intrări în proces. Accentul era pus pe capabilități și facilitarea revizuirii modului în care deciziile anterioare au fost puse în practică. Intenția din spatele adaptării sistemului era aceea de a furniza cea mai eficace combinație de forțe, personal, echipamente și sprijin logistic, în limitele plafoanelor financiare disponibile, făcând legătura între strategiile la nivel politico-militar, capabilitățile prioritizate și resursele disponibile.

SPPBE a acordat o mai mare importanță obținerii de feedback, evaluării și revizuirii nivelului de performanță a programelor, pentru a măsura progresul spre realizarea scopurilor și obiectivelor stabilite. Informațiile obținute din faza de feedback sunt destinate a fi utilizate ulterior pentru luarea deciziilor privind alocarea resurselor în ciclul următor, împreună cu informațiile provenite din celelalte procese relevante, și anume, procesul de generare a cerințelor și procesul de achiziție⁵.

În România, SPPBE a fost introdus sub numele de Sistemul de Planificare, Programare, Bugetare și Evaluare încă de la începuturile sale, păstrând cadrul inițial al SPPB, dar adaptându-l la

² J. McKinney, *Effective Financial Management in Public and Nonprofit Agencies*, Praeger Publishers, June 2004, p. 330.

³ Website MAPN, <http://dpap.mapn.ro/pages/view/112>, accesat la 12.05.2016

⁴ P. DonVito, *The Essentials of a Planning-Programming-Budgeting System*, RAND Corporation, July 1969. p. 1.

⁵ S. Grimes, *PPBS to PPBE: a process or principles?*, Steven R. Grimes, U.S. Army War College, 15 March 2008, www.dtic.mil/get-tr-doc/pdf?AD=ADA479670, accesat la 12.05.2016.

specificul sistemului militar și sistemului bugetar național.

În cadrul acestuia, *faza de planificare* are ca scop definirea cadrului pentru alocarea resurselor, în ceea ce privește căile de urmat pentru dezvoltarea programelor majore și stabilirea limitelor alocărilor financiare pentru următorii 10 ani, prin intermediul principalelor documente de planificare a apărării, împreună cu alte studii, analize și planuri pe termen lung.

Faza de programare vizează dezvoltarea principalelor programe majore, în limitele financiare stabilite, în scopul de a oferi o perspectivă cu privire la alocarea resurselor necesare pentru atingerea obiectivelor stabilite.

Faza de bugetare se concentrează pe dezvoltarea unui plan financiar, utilizat pentru a furniza resursele necesare pentru dezvoltarea și menținerea capabilităților militare în primul an al programului, în timp ce *faza de evaluare* are ca scop furnizarea de feedback cu privire la punerea în aplicare și realizarea obiectivelor stabilite pentru primul an al programelor, în limitele financiare stabilite în faza de bugetare, în scopul de a face corecțiile necesare⁶.

În general vorbind, SPPBE a apărut cu scopul de a oferi o modalitate de reconciliere a două abordări opuse în domeniul planificării apărării:

- *abordarea bazată pe cerințe*, care are la bază amenințările la adresa securității naționale ca factori determinanți ai strategiilor și cerințelor militare, în timp ce scopul bugetului este considerat acela de a furniza resursele necesare pentru realizarea obiectivelor stabilite în strategii. Problema întâmpinată în această abordare este legată de faptul că resursele pentru apărare sunt limitate, iar planificarea apărării strict pe considerente militare, fără a ține cont de limitările financiare, duce la dificultăți în punerea în practică a planurilor;

- *abordarea bazată pe buget*, care pornește de la resursele bugetare disponibile, pe baza cărora se va construi o structură de forță, în timp ce strategia militară trebuie să fie aliniată la limitările de resurse, indiferent de amenințările din mediul de securitate. Această abordare, deși utilă din punct de vedere economic și financiar,

nu este viabilă pe termen mediu și lung din punct de vedere militar. Bugetul trebuie văzut ca un instrument pentru atingerea unor obiective, nu ca un scop în sine.

Rațiunea SPPBE a fost de a construi un sistem care să ia în considerare, în același timp, atât necesitățile militare, cât și costurile, ținând cont de faptul că deciziile privind nivelul forței nu pot fi luate separat de nivelul resurselor disponibile. Luarea deciziilor în ceea ce privește forțele și gradul de modernizare, fără a ține seama de bugetul disponibil va genera un proces de planificare complet deconectat de la realitate. În același timp, luarea deciziilor doar pe termen scurt, exclusiv pe baza bugetului disponibil, nu permite construirea unei forțe armate eficiente și realizarea obiectivelor strategice pe termen mediu și lung. De asemenea, abordarea bazată pe buget poate genera premisele unor decizii financiare mai puțin eficiente, ținând cont de faptul că nu se pot lua în considerare costurile pe termen mediu și costul pe ciclul de viață. Fără o perspectivă privind implicațiile viitoare, deciziile de a realiza economii pe termen scurt pot genera uneori pierderi economice semnificative pe termen mediu.

Acesta este unul dintre domeniile în care abordarea originală a SPPBE, așa cum a fost proiectat pentru domeniul de apărare, diferă de abordarea, mai larg cunoscută, care consideră SPPBE ca un simplu instrument de elaborare a bugetului. Ca metodă de elaborare a bugetului, SPPBE este utilizat, în principal, ca instrument în cadrul ministerului apărării. În acest context, cerințele militare, ca rezultat al procesului de planificare a forței, sunt prioritizate în funcție de limitele bugetare.

O definiție interesantă a SPPBE dintr-un dicționar de contabilitate evidențiază foarte bine acest punct de vedere. SPPBE este descris ca fiind o „abordare pentru dezvoltarea unui buget de program, orientată spre planificare ... ceea ce înseamnă elaborarea unui buget în care cheltuielile se bazează, în principal, pe programe și, în al doilea rând, pe activități și elemente de cheltuieli”⁷. Astfel, obiectivul principal al SPPBE

⁶ Website MApN, <http://dpap.mapn.ro/pages/view/112>, accesat la 10.05.2016

⁷ All Business, http://www.allbusiness.com/barrons_dictionary/dictionary-program-planning-budgeting-system-ppbs-4945821-1.html, accesat la 10.05.2016.

pare a se rezuma doar la elaborarea unui buget (mai precis a unui buget de program) și nu ca fiind un proces rațional de luare a deciziilor de alocare a resurselor pentru realizarea obiectivelor, așa cum fusese inițial proiectat sistemul. Definiția recunoaște că „principala contribuție a SPPBE constă în procesul de planificare”, dar apoi consideră că procesul de planificare din cadrul SPPBE este „procesul de luare a deciziilor din cadrul unui program care să conducă la un anumit buget și planuri multianuale specifice”. Cu alte cuvinte, dacă luăm în considerare faptul că programele sunt de fapt planuri de alocare a resurselor pe termen mediu, în timp ce bugetul este, de asemenea, un plan financiar pe termen scurt, rezultă că obiectivul planificării ar fi acela de a produce alte planuri.

2. Sistemul de Planificare, Programare, Bugetare și Evaluare ca sistem de suport decizional

Punctul forte al Sistemului de Planificare, Programare, Bugetare și Evaluare (SPPBE) constă în abordarea sa ca instrument de management și de luare a deciziilor, utilizat la nivelul ministerului apărării pentru alocarea resurselor în vederea realizării obiectivelor naționale de apărare, dar și ca o modalitate de a furniza factorilor de decizie la nivel politico-militar (care stabilesc strategiile și obiectivele de apărare) un instrument transparent pentru a estima implicațiile pe care deciziile lor le pot avea, în termeni de resurse, pe termen mediu și nu doar pentru viitorul apropiat. Potrivit lui McNamara, cu toate că securitatea națională este imposibil de cuantificat în bani, „deciziile politice vor trebui, mai devreme sau mai târziu, să fie exprimate sub forma unor decizii bugetare, referitoare la cât să cheltuim și pentru ce anume”⁸.

În cazul deciziilor strategice de apărare pe termen lung, ale căror implicații concrete vor deveni vizibile numai după un anumit număr de ani, este adesea tentant pentru decidenții politici să ignore costurile și accesibilitatea atingerii unui

anumit obiectiv și să cadă în capcana unei abordări prea optimiste. Pe de altă parte, fără o viziune și o strategie clară, însoțită de desemnarea precisă a responsabilității, există tendința de a lua decizii pe baza unor considerații pe termen scurt, cum ar fi restricțiile bugetare anuale, în timp ce costurile și consecințele acestor decizii vor deveni vizibile și vor trebui gestionate peste un număr de ani, atunci când ele vor deveni responsabilitatea altor factori de decizie.

SPPBE poate fi folosit ca un instrument care să permită modificarea obiectivelor de apărare, în cazul în care îndeplinirea acestora ar necesita resurse care depășesc în măsură semnificativă resursele disponibile sau alocarea de resurse suplimentare pentru realizarea obiectivelor cruciale. În absența unui cadru care să fundamenteze această interacțiune, scopurile și obiectivele vor continua să fie stabilite în mod independent de către factorii de decizie politică de rang înalt, în timp ce sarcina de a le pune în practică (uneori cu resurse inadecvate) va continua să fie văzută exclusiv ca apanajul specialiștilor și factorilor de decizie din cadrul ministerului apărării. Consecințele unei astfel de abordări sunt un dezechilibru continuu între obiective, capacități/forțe și resurse disponibile, propagat de la un an la altul într-un fel de aplicare a „politicii struțului”, cu potențiale implicații referitoare la riscuri de securitate datorită forțelor inadecvate, dar și utilizării ineficiente a fondurilor existente. În acest sens, unul dintre scopurile sistemului, cu condiția să fie înțeles și utilizat în mod corespunzător, a fost de a oferi un cadru pentru asumarea responsabilității pentru deciziile luate, de sus în jos, nu numai la nivel de categorie de forțe sau în cadrul ministerului apărării, ci, la toate nivelurile de decizie.

Faza de planificare a SPPBE este principalul punct de interes și poate fi privită ca punctul de pornire al întregului proces. Potrivit funcțiilor managementului, planificarea este considerată ca fiind „decizia în avans cu privire la ce trebuie făcut, cum trebuie făcut, când trebuie făcut și cine trebuie să facă ... care realizează conexiunea între unde suntem în prezent și unde dorim să ajungem

---

⁸ Robert S. McNamara, *Remarks before the American Society of News Paper Editors*, Washington, D.C., 20 April 1963.

în viitor”⁹. Planificarea este primul pas în orice acțiune de conducere, deoarece este orientată spre identificarea căilor viitoare de acțiune în vederea atingerii scopurilor și obiectivelor stabilite.

În cadrul SPPBE, faza de programare (care poate fi văzută din punct de vedere al managementului ca o planificare pe termen mediu) joacă rolul crucial de a asigura legătura dintre obiective, strategii și resurse. De multe ori, în sectorul public, procesul bugetar devine principalul obiectiv al factorilor de decizie, întrucât este strâns legat de prezent, cu problemele și provocările sale. Cu toate acestea, fără o imagine clară cu privire la starea viitoare dorită, procesul bugetar poate asigura doar faptul că o anumită sumă de bani a fost cheltuită și pe ce anume, însă nu și dacă suma de bani cheltuită a generat rezultatele dorite.

Cu toate că necesitatea planificării a fost adesea subliniată deopotrivă de strategii militare și de specialiștii în management, planificarea în sine nu este un proces ușor, deoarece implică gestionarea incertitudinii, prin încercarea de a anticipa viitoarele scopuri, condiții de mediu și cursuri de acțiune. Realizată în mod corespunzător, planificarea este fundamentul oricărei activități, însă dacă este realizată în mod necorespunzător, ea devine deconectată de la realitate, nimic mai mult decât o bătaie de cap birocratică, cu documente care trebuie completate cu cuvinte și cifre care, odată produse, nu sunt utilizate de nimeni.

În domeniul apărării, faza de planificare a SPPBE a fost proiectată pentru a depăși problemele generate de lipsa unor direcții de acțiune și a unor strategii stabilite de comun acord. Fără un cadru integrator comun, planificarea în domeniul apărării se face adesea în mod independent, la nivelul categoriilor de forțe sau diferitelor structuri din cadrul ministerului apărării. Chiar și atunci când planificarea este centralizată la nivelul unei structuri unice, poate apărea situația existenței în paralel a unor documente de planificare, strategii și doctrine necorelate, generând neconcordanțe sau suprapuneri.

---

⁹ H. Koontz, C. O’Donnel, *Principles of management: an analysis of managerial function*, 5th ed., McGraw Hill, New York, 1972, p. 113.

În teoria SPPBE, faza de planificare se bazează pe o serie de documente de planificare cruciale, concepute pentru a oferi un cadru pentru viitor: Strategia Națională de Securitate (însoțită sau chiar înlocuită, în unele țări, de Strategia Națională de Apărare), Carta Albă a Apărării, Strategia Militară Națională și diverse directive (Directiva de Planificare Strategică sau Directiva de Planificare a Apărării, utilizată și în România). Majoritatea statelor care au adoptat SPPBE utilizează documente similare care definesc un cadru pentru faza de planificare. Cu toate acestea, în realitate, există și situația în care, în decursul timpului, au fost dezvoltate diverse alte documente de planificare în afara cadrului SPPBE, cum ar fi diverse strategii de transformare a forțelor armate, planuri strategice sau documente de nivel strategic de evaluare a domeniului apărării. Deși fiecare dintre aceste documente servește o necesitate și un scop specific, existența unor multiple documente de planificare strategică nu facilitează utilizarea eficientă a SPPBE.

Principiul clasic al unității de comandă, utilizat de la Sun Tzu la timpurile moderne, atât în organizații civile, cât și militare, trebuie luat în considerare și în ceea ce privește planificarea și managementul apărării. Acesta a fost definit de Sun Tzu după cum urmează: „Dacă un general din subordine îmi urmează strategia, el va câștiga cu siguranță. Păstrați-l! Când un general din subordine refuză să îmi urmeze strategia, el va fi cu siguranță înfrânt. Renunțați la el!”¹⁰. În armatele moderne, principiul unității de comandă este definit ca „plasarea tuturor forțelor sub un singur comandant, înzestrat cu autoritatea necesară pentru a comanda forțele în scopul atingerii obiectivelor comune”¹¹. De asemenea, principiul reprezintă și o piatră de temelie a managementului modern, deoarece interzice dualitatea relativ la poziția ierarhică și obiectivele de atins. În acest context, condiția de bază pentru o fază de planificare eficientă este dezvoltarea unor documente de planificare corelate, clare, realiste din punct de vedere financiar, concentrate asupra

---

¹⁰ S. Griffith, *Sun Tzu: the Art of War*, Oxford, NY: Oxford University Press. Inc., 1963, p. 66.

¹¹ Joint Chiefs of Staff, *Joint Operations (Joint Publication 3-0)*, Washington, DC., 11 August 2011, p. A-2.

viitorului, care să ofere direcții de acțiune clare, să stabilească obiectivele care trebuie atinse și să ofere un cadru pentru evaluarea progreselor realizate.

Documentele de nivel politic au, prin definiție, un caracter general și generic, dar acest lucru nu înseamnă că nu ar trebui să ofere direcții clare de acțiune pentru viitor. Cu cât ne îndepărtăm de nivelul politico-militar și ne apropiem de domeniul planificării forței și a resurselor, cu atât mai specifice, detaliate și realiste ar trebui să fie documentele de planificare strategică. Planificarea la nivel de categorie de forțe trebuie să pornească de la premise, direcții de acțiune și priorități stabilite de comun acord, în special în ce privește misiunile și capacitățile de tip joint și nu doar de la cerințele specifice fiecărei categorii de forțe.

În practică, nu există nici un „model de succes standard” care trebuie urmat. Fiecare țară trebuie să găsească cea mai potrivită modalitate de dezvoltare a cadrului de planificare strategică, astfel încât numărul de documente de planificare strategică să fie menținut la un nivel minim. Un număr redus de documente de planificare de referință, clare și complete, agreate de toate structurile implicate din ministerul apărării sunt de preferat unei multitudini de documente paralele, care uneori se suprapun sau sunt divergente, elaborate de structuri diferite sau pe baza unor abordări diferite privind planificarea.

Una dintre provocările cu care se confruntă factorii de decizie este găsirea modalității de a reduce timpul alocat pentru procesul de luare a deciziilor, fără a compromite calitatea deciziilor sau a omite informații relevante. Acest lucru este valabil mai ales pentru faza de programare a sistemului. În acest sens, programul major poate fi privit ca „înregistrarea oficială a principalelor decizii privind alocarea resurselor... care ar trebui să cuprindă toate deciziile importante care afectează bugetele de apărare actuale și viitoare... incluzând documentația și bazele de date care ar trebui să cuprindă toate deciziile formale”¹².

Un instrument de luare a deciziilor trebuie să ofere modalități eficiente de luare a deciziilor de diferite tipuri, precum:

- decizii structurate (decizii de rutină care pot fi anticipate sau care au mai fost luate înainte, de multe ori legate de politici, proceduri sau acțiuni specifice, care pot fi identificate pentru a ajuta la luarea deciziei);
- decizii nestructurate (referindu-se la probleme noi, unice, pentru care există puține sau nici o procedură de rutină sau stabilită în cadrul programului);
- o combinație dintre cele două tipuri menționate (scenarii de decizie care au atât componente structurate, cât și componente nestructurate).

În cazul deciziilor structurate, SPPBE poate oferi avantajul disponibilității informațiilor și al existenței informațiilor despre deciziile deja luate în cadrul programelor majore din anii precedenți. Programele majore nu sunt dezvoltate complet de la zero în fiecare an, ele curg de la un an la altul, bazate parțial pe datele anterioare, deja analizate și calculate. Programele pentru anii viitori sunt construite pe o combinație de ipoteze, analize și decizii luate anterior și decizii noi, oferind un cadru care facilitează luarea deciziilor. În ceea ce privește deciziile nestructurate, sistemul oferă avantajul utilizării analizei alternativelor, bazată pe considerente legate de costuri și eficacitate, derivând din experiența anterioară privind estimarea costurilor, metodologii și cataloage de costuri. Cu toate acestea, procesul este intensiv, consumator de muncă, timp și resurse, iar avantajele sale pot fi valorificate numai în cazul în care sistemul funcționează în mod corespunzător și există un număr suficient de experți, informații, timp, instrumente de software, manuale și baze de date pentru a sprijini furnizarea unei recomandări fiabile și utile cu privire la cursurile de acțiune care trebuie urmate.

Unul dintre scopurile SPPBE a fost de a oferi factorilor de decizie un mod rațional și obiectiv de luare a deciziilor nestructurate, pe baza unei analize detaliate a datelor istorice, a previziunilor și simulărilor privind implicațiile viitoare și a unei prezentări clare a faptelor și a ipotezelor care definesc o anumită situație. Acesta este, în același timp, unul dintre avantajele sistemului,

¹² L. Lewis, C. Roll, *Strategy-to-Tasks: A Methodology for Resource Allocation and Management*, Leslie Lewis, Charles Robert Roll, Jr. Rand papers, September 1993.

dar și un mare dezavantaj. Uneori procesul de analiză devine un scop în sine, iar analiștii sunt copleșiți de cantitatea de muncă care urmează să fie desfășurată într-o perioadă limitată de timp, în timp ce factorii de decizie sunt copleșiți de cantitatea mare de informații care le sunt prezentate în scopul de a lua o decizie. În această situație, procesele în sine devin mai importante comparativ cu obținerea rezultatelor, iar problemele factorilor de decizie nu mai sunt generate de lipsa informațiilor și a previziunilor privind implicațiile deciziilor, ci de cantitatea enormă de informații, uneori dificil de înțeles dacă experții sunt mai puțin calificați în traducerea rezultatelor în limbaj simplu, accesibil unui non-specialist.

Una dintre provocările întâmpinate în încercarea de a eficientiza SPPBE ca sistem de suport decizional o reprezintă trecerea de la rolul său inițial de cadru pentru decizii bazate pe date („data driven decisions”) spre decizii mai eficiente, care utilizează doar informațiile relevante din totalul datelor existente („data informed decisions”).

Datele și informațiile sunt un instrument valoros în sprijinirea procesului de luare a deciziilor, dar prea multe informații pot genera aceleași efecte negative ca și inexistența informațiilor pe care să se bazeze deciziile, deoarece pot duce la supraîncărcarea cu informații și paralizia decizională. Fluxul complex de informații din cadrul SPPBE a fost conceput pentru a sprijini procesul de luare a deciziilor, utilizând analize detaliate efectuate la niveluri mai mici și favorizând luarea deciziilor pe baza recomandărilor din partea experților. În realitate, atunci când scopul sistemului nu este suficient înțeles și nu este adaptat la specificul unei anumite țări, se poate ajunge la un exces de informații de la nivelul de experți către nivelele superioare ale ierarhiei. Pentru a lua decizii bune, factorii de decizie de la orice nivel au nevoie de acces la date și informații fiabile, dar în același timp trebuie să aibă și o vedere de ansamblu asupra întregului proces. Este necesar să se realizeze un echilibru între utilizarea datelor rezultate în urma

analizelor și cunoștințele, experiența, expertiza și abilitățile factorilor de decizie. Analiza statistică, analiza cost-eficacitate, estimarea costurilor etc. sunt doar instrumente care ar trebui să fie folosite pentru a facilita luarea unor decizii mai bune și nu trebuie să devină obiective în sine sau să conducă procesul de luare a deciziilor. Deciziile bune nu vor fi doar rezultatul unor calcule sau simulări pe calculator, ele vor fi luate de către oameni, pe baza informațiilor relevante furnizate de instrumente de analiză.

Concluzii

Cu toate că PPBES ca și concept datează de o jumătate de secol, acesta s-a dovedit a fi surprinzător de robust în utilizarea sa în sfera managementului resurselor de apărare, posibil datorită numeroaselor modificări și actualizări de care a avut parte.

Există două abordări în ceea ce privește procesul PPBE: acesta poate fi abordat dintr-o perspectivă mai restrânsă, ca un instrument de elaborare a bugetului, cu avantajul de a încerca să ofere o legătură între buget și obiective. Pe de altă parte, ca un simplu instrument de bugetare, Sistemul de Planificare, Programare, Bugetare și Evaluare s-a dovedit a fi un mod destul de ineficient, complicat și birocratic de dezvoltare a bugetului apărării. Dacă scopul este doar acela de a elabora un buget, atunci toate componentele de planificare, identificare a obiectivelor, programare multianuală pe baza unor calcule laborioase de estimare a costurilor, analiză a alternativelor, analiză cost-eficacitate, precum și procesul complex de evaluare devin redundante și inutile.

O a doua abordare a SPPBE o constituie utilizarea acestuia ca un instrument management în domeniul resurselor de apărare. Din această perspectivă, aspectele pozitive ale SPPBE constau în utilizarea sa ca un sistem de luare a deciziilor, ce permite conectarea obiectivelor politice de securitate și apărare cu cerințele militare și resursele disponibile, într-un cadru integrat, actualizat continuu pe baza feedback-ului oferit de faza de evaluare. Condiția

esențială pentru eficiența acestei abordări o constituie înțelegerea interacțiunilor complexe care au loc, nu doar în cadrul Ministerului Apărării, ci și la nivel politico-militar, care oferă cadrul de pornire pentru întregul proces.

BIBLIOGRAFIE:

1. Chairman, Joint Chiefs of Staff, Joint Operations (Joint Publication 3-0), (PDF). Washington, DC., 11 August 2011, p. A-2.
2. DONVITO, P. A., The Essentials of a Planning-Programming-Budgeting System, RAND Corporation, 1969
3. GRIFFITH, S., Sun Tzu, *The Art of War*, Oxford, NY: Oxford University Press. Inc., 1963.
4. GRIMES, S., *PPBS to PPBE: a process or principles?*, U.S. Army War College Research Project, Pennsylvania, 15 March 2008.
5. KOONTZ, H., O'DONNELL, C., *Principles of management: an analysis of managerial function*, 5th ed, New York, McGraw Hill, 1972.
6. LEWIS, L., ROLL, C.R., *Strategy-to-Tasks: A Methodology for Resource Allocation and Management*, Rand papers, 1993,
7. MCKINNEY, J., *Effective Financial Management in Public and Nonprofit Agencies*, Praeger Publishers, June 2004.
8. MCNAMARA, R., *Remarks before the American Society of Newspaper Editors*, Washington, D.C., 20 April 1963.

DROGURILE – FACTOR DE RISC ÎN CONFLICTELE MODERNE

Dr. Sorin OPREA*

Într-o lume care se confruntă permanent cu schimbări profunde, drogurile au ajuns să constituie o prezență negativă constantă a vieții cotidiene, dominând medii diverse, de la marile aglomerări urbane, până la sfera virtuală. Ne găsim în fața unui adevărat fenomen, care lezează societatea, echilibrul familiei, siguranța mediului școlar și întreaga comunitate. Consumul de droguri ilicite afectează sănătatea unei persoane, situația sa financiară, eficiența sa economică, dar și relațiile sale societale.

Studiul de față își propune să arate faptul că drogurile reprezintă un factor de risc în conflictele moderne.

Cuvinte-cheie: droguri; trafic; conflict; război.

1. Considerații preliminare¹

Așa cum o dovedesc analizele, dimensiunea financiară a fenomenului drogurilor este colosală. Astfel, potrivit unui raport elaborat de United Nations Research Institute for Social Development, se estimează că „suma implicată de spălarea banilor proveniți din traficul de cocaină, heroină și canabis ar putea fi mai mare decât produsul intern brut rezultat din trei sferturi din economiile lumii”².

¹ Lucrarea de față a fost prezentată în cadrul Simpozionului cu tema: *Conflictele atipice ale secolului XXI*, organizat de CSSAS în data de 08.12.2015.

² United Nations Research Institute for Social Development (UNRISD), „Illicit Drugs: Social Impacts and Policy

În această ecuație, un loc aparte revine conflictelor locale și regionale, care, pe de o parte, sunt susținute de banii proveniți din traficul de droguri, iar pe de altă parte, prin starea de haos pe care acestea o creează, determină breșe în sistemele naționale de control, generând noi piețe de desfacere a drogurilor și stimulând, în acest fel, consumul și, implicit, problemele sociale generate de acesta.

De obicei, drogurile ilicite tranzitează din zonele mai puțin dezvoltate ale lumii către țări mai dezvoltate, în care consumul de droguri înregistrează cele mai mari prevalențe. Așa cum, în ultimii ani, dezvoltarea afacerilor legale la nivel mondial a fost facilitată de globalizarea sistemelor financiare și a relațiilor de pe piață, producătorii și traficanții de droguri au profitat de oportunitățile oferite de mediul macroeconomic, aflat într-o schimbare permanentă. Aceștia s-au organizat la scară globală și au plasat o parte semnificativă din profiturile lor obținute din traficul de droguri în instituții financiare, care le-a oferit, în schimb, discreție și investiții atractive.

În acest mod, utilizarea calculatorului și a tehnologiilor de ultimă generație au facilitat expansiunea traficului cu droguri și, totodată, protejarea afacerilor ilicite. Astfel, traficanții de droguri au avut posibilitatea de a-și „spăla” profiturile ilicite, transferându-le dintr-o bancă în alta, cu ajutorul sistemelor electronice, supuse, de regulă, unui control mai scăzut la nivel național.

Responses”, *UNRISD Briefing Paper* No. 2, World Summit For Social Development, November 1994, p.15.

* *Chestor dr. Sorin OPREA este Directorul Agenției Naționale Anti-Drog. E-mail: sorin.oprea@ana.gov.ro*

În acest demers, ei au fost ajutați de existența unor granițe ușor de tranzitat, ca urmare a politicilor naționale menite să încurajeze comerțul și investițiile.

Putem spune că, în ultimul deceniu, apariția noilor tehnologii ale Internetului au acționat ca un veritabil facilitator al piețelor on-line de droguri. Din perspectivă istorică, dacă piețele clasice de desfacere a drogurilor cu amănuntul au funcționat în spații fizice, foarte exact delimitate, dezvoltarea piețelor virtuale a schimbat dinamica procesului de vânzare-cumpărare, oferind un potențial de deschidere către un public tot mai larg.

Pe de altă parte, la nivel societal, consumul, producția și traficul de droguri ilegale au o mulțime de efecte socioeconomice și politice negative. Uneori, aceste activități pot submina economia legală (de exemplu, contribuind la o rată de schimb valutar supraevaluată) și pot contribui la creșterea criminalității și a tulburărilor sociale.

2. Consumul de droguri de-a lungul istoriei

Consumul de droguri nu a fost nicicând o problemă inedită, el a apărut și s-a dezvoltat o dată cu dezvoltarea societăților umane. Citându-l pe Andrew Malcolm, „peste 4000 de plante generează substanțe psihoactive, dintre care 60 au fost consumate în mod constant undeva în lume, de-a lungul istoriei”³.

Prezente în viața omului încă din societățile arhaice, drogurile au jucat diferite roluri: pe de o parte, prin producerea de stări deosebite ale conștiinței, pentru a facilita relația cu divinitatea sau cu alte forțe oculte în cadrul ritualurilor religioase, iar pe de altă parte, în scop curativ, pentru ameliorarea durerilor sau tratarea unor afecțiuni.

După cum afirmă Louis Lewin în celebra sa lucrare „Phantastica”, „într-o căutare mărturisită sau inconștientă, omul a căutat prin droguri un paradis artificial pentru a scăpa de condițiile sale de existență, a-și ușura durerile fizice și morale, pentru a comunica cu zeii, pentru sacrificii rituale, pentru a scăpa de plictisul unui ego mult

³ Jenică Drăgan, *Drogurile în viața românilor*, București, Magicart Design, 1995, p. 11.

prea echilibrat sau prea puțin structurat”⁴.

Deși poate părea de necrezut, primele dovezi ale *utilizării opiului* datează din perioada neolitică. În urmă cu circa 7000 de ani, macul, din care se producea opiul și derivatele sale, era menționat în tăblițele sumerienilor din Mesopotamia, unde există o ideogramă reprezentând o floare de mac, numită „planta bucuriei”. Prin intermediul babilonienilor, proprietățile terapeutice ale macului sunt cunoscute apoi în Persia și în Egipt. La rândul lor, grecii și arabii utilizau opiul în scopuri terapeutice (de exemplu: ca analgezic pentru a calma durerea, tusea și diareea). În Grecia, macul era considerat un simbol al fecundității. Totodată, potrivit surselor istorice, în secolul I î.Hr., farmacologul roman Pendaru Dioscrone din Anazarbe recomanda un sirop de mac denumit „*diacodion*”, în timp ce, un secol mai târziu (în secolul al II-lea î.Hr.), medicul grec Heraclide din Tarent recomanda administrarea unor doze masive de opiu contra mușcăturilor de șerpi veninoși⁵. În Evul Mediu, o contribuție importantă la răspândirea consumului drogurilor (în special a opiului) a avut-o medicul și alchimistul elvețian Paracelsus, care denumea opiul drept „piatra nemuririi”. Tot el este cel care creează o poțiune din opiu pulbere, denumită „*Laudanum*”, care era folosită pentru calmarea durerilor intestinale. De asemenea, Theophrastus (373-287 î.Hr.) amintește despre o otravă preparată din cucută și suc de mac, ce ucide ușor și fără dureri. Grație proprietăților enunțate, în această perioadă, opiul este folosit și pentru eliminarea unor adversari politici, fiind utilizat chiar și de împăratul Nero pentru a-l ucide pe Britannicus.

În ceea ce privește utilizarea *frunzelor de coca*, mestecatul acestora se practica încă din anul 3000 î.Hr. În izvoarele istorice ale Imperiului Incaș, cocaina reprezenta un simbol sacru pe care zeul soarelui l-a dăruit fiului său, Marele Inca. În 1859, Paolo Mantegazza, medic

⁴ Idem.

⁵ Apud Asociația Profesorilor din România, revista *Interferențe în educație*, <http://www.asociația-profesorilor.ro/droguri-scurt-istoric.html>, accesat la 12 noiembrie 2015.

și antropolog italian, descrie efectele pe care le produce cocaina și o caracteriza ca pe unul dintre cei mai puternici tonifianți ai sistemului nervos⁶. La rândul său, Freud se numără printre promotorii cocainei în Europa, propunând folosirea acesteia ca anestezie. La sfârșitul secolului al XIX-lea, cocaina era utilizată împotriva maladiilor respiratorii, precum și a celor tuberculoase, a astmului și a insuficienței respiratorii.

La rândul său, *canabisul* este menționat, pentru prima dată, într-un document, în jurul anului 2700 î.H, de împăratul chinez Sheng Nung, ca tratament în diferite boli, însă se presupune că acesta era utilizat cu foarte mult timp înainte. Astfel, în ruinele unui sat din China, existent cu 10000 de ani în urmă, au fost găsite fragmente dintr-un vas în care erau încorporate fibre răsucite de cânepă. La rândul său, istoricul grec Herodot descrie practica unor triburi mongole de a arunca semințe de cânepă pe o plită încinsă și de a se „îmbăta” cu fumul astfel obținut. O contribuție importantă la extinderea consumului de cannabis în Europa au avut-o trupele lui Napoleon staționate în Africa.

3. Evoluția producției de droguri la nivel mondial

3.1. Culturile de mac opiaceu

Cultivarea macului (din care se extrage opiul) se face pe suprafețe întinse, cu precădere în Orientul Apropiat, Mijlociu și Îndepărtat. După perioada de înflorire, planta formează o capsulă rotund-ovală care conține semințe. Capsulele sunt lăsate la maturare circa 10 zile, după care se incizează și se extrage din ele un latex alb, lăptos. Prin uscare, acesta se colorează spre maron și se întărește, dobândind o consistență asemănătoare cauciucului. Această formă brută a opiului se modelează în bulgări sau așa-numitele „pâini”. Culoarea oscilează între maron și negru. După prelucrare, opiul brut poate fi mâncat, băut, injectat sau fumat. Opiul conține aproximativ 40 de substanțe active diferite, denumite alcaloizi. Principalul alcaloid este morfina, care se extrage direct din macul alb (germ. *Opiummohn*) sau din produsul intermediar⁷.

Potrivit datelor furnizate de Oficiul Națiunilor Unite pentru Droguri și Criminalitate (UNODC),

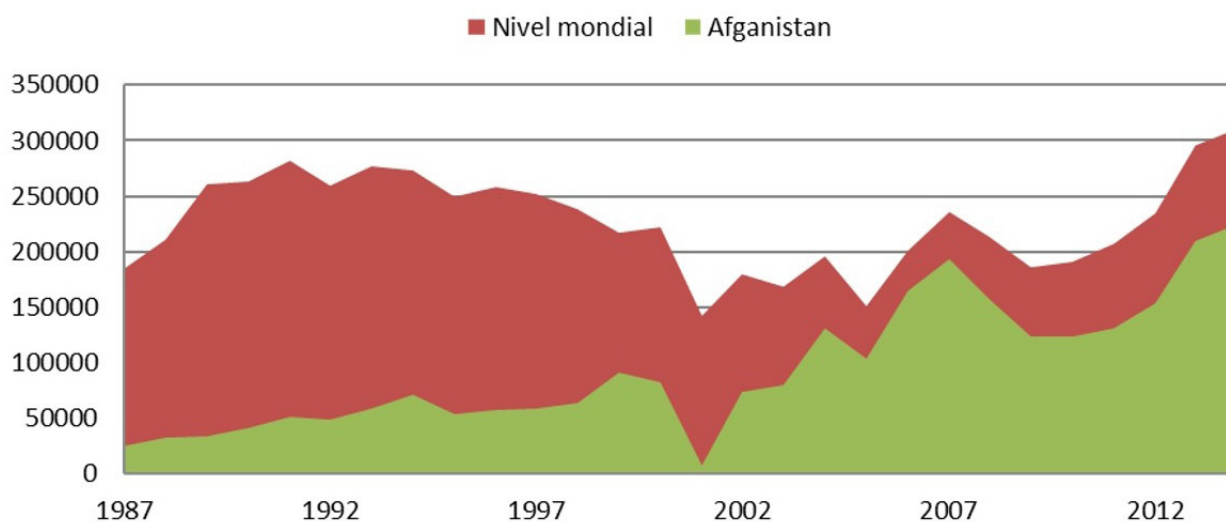

Figura nr. 1: Evoluția culturilor de mac opiaceu la nivel mondial și în Afganistan, în perioada 1987-2014⁸

⁶ *Drept farmaceutic: Combaterea traficului și consumului ilicit de droguri*, suport de curs, Universitatea „Ovidius” Constanța, Facultatea de Farmacie, <http://documents.tips/documents/combatarea-ere-a-trafficului-si-consumului-ilicit-de-droguri-nr-3.html>, accesat la 12 noiembrie 2015.

⁷ *Ibidem*.

⁸ Sursa: Prelucrare a datelor furnizate de Oficiul Națiunilor Unite pentru Droguri și Criminalitate (UNODC), disponibile la <https://data.unodc.org/>, accesat la 13 noiembrie 2015.

pot fi distinse două perioade cu evoluții diferite ale suprafețelor cultivate cu mac opiaceu la nivel mondial: o perioadă cuprinsă între 1987 și 2001 și o perioadă cuprinsă între 2002 și 2014. Întrucât Afganistanul reprezintă principalul producător de mac opiaceu la nivel mondial, vom analiza dinamica culturilor de mac opiaceu la nivel mondial, în corelație cu evoluția acestor tipuri de culturi în Afganistan. Astfel, în perioada 1987-2001, totalul suprafețelor cultivate cu mac opiaceu la nivel mondial se situează la cote foarte ridicate. După valoarea maximă atinsă în anul 1991 (281.560 hectare suprafața mondială cultivată), în anii următori au loc ușoare oscilații ale sale, dar întinderea culturilor de mac opiaceu continuă să înregistreze valori ridicate până în anul 2000, pentru ca, în anul 2001, să se înregistreze unul dintre minimele istorice ale suprafețelor cultivate la nivel mondial cu mac opiaceu (142.094 hectare). În mod similar, suprafețele cultivate cu mac opiaceu în Afganistan urmează o „simbioză” aproape perfectă cu evoluția de la nivel mondial, dar cu un ritm de creștere mai accentuat, atingând „apogeul” în anul 1999, când suprafața cultivată în această regiune se întinde pe 90.583 hectare. În anul 2001, are loc o scădere bruscă a acestui indicator, suprafețele cultivate cu mac opiaceu în Afganistan înregistrând una dintre cele mai mici valori istorice (7.606 hectare).

Deși, în perioada 2002-2014, dinamica suprafețelor cultivate cu mac opiaceu la nivel mondial își reia tendința ascendentă, aceasta urmează un ritm de dinamică mult mai lent decât pe perioada analizată anterior și este marcată de trei momente de regresivitate – unul în 2003, când se observă o scădere cu 6%, față de anul anterior, unul în 2005, când are loc cea mai importantă scădere (cu 23%) și se atinge un minimum al suprafeței totale cultivate cu mac opiaceu, și unul în 2009, când se înregistrează o scădere cu 13% față de anul anterior. Apoi, suprafața totală cultivată cu mac opiaceu a crescut constant de la 191.000 hectare (ha) în 2010, la 207.000 ha în 2011, ca în 2013, aceasta să ajungă la 296.720 de hectare, iar în 2014, să fie de 310.891 hectare, devenind astfel cea mai mare suprafață cultivată cu mac opiaceu din anul 1930 și până în prezent

(potrivit Raportului Mondial privind drogurile din 2015).

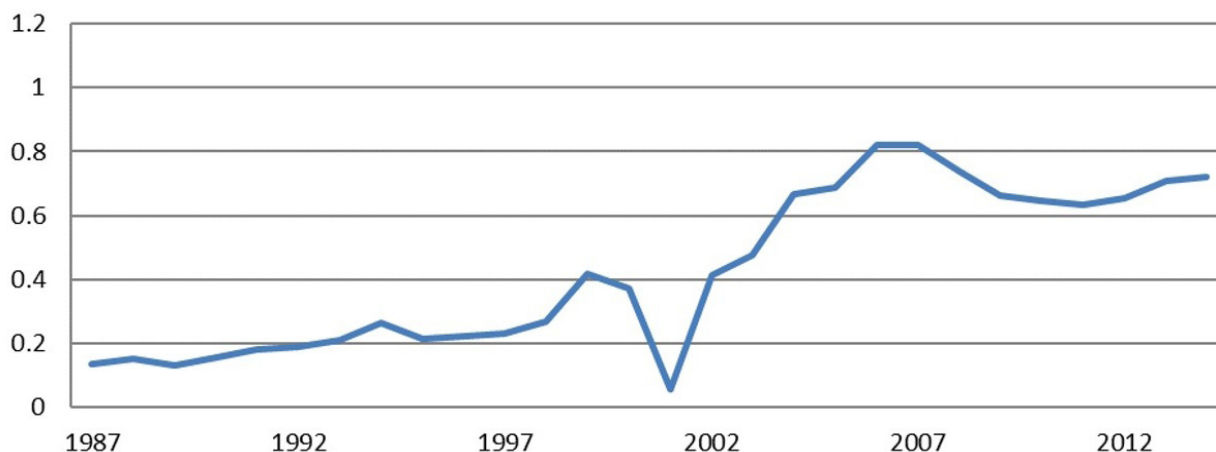
În ceea ce privește suprafața cultivată cu mac opiaceu în Afganistan, în perioada 2002-2014, aceasta urmează aceeași tendință ca și suprafața cultivată la nivel mondial, dar cu un ritm de dinamică în lanț mai mare, având drept consecință reducerea treptată a raportului dintre cele două suprafețe. Astfel, proporția procentuală a suprafețelor cultivate cu mac opiaceu în Afganistan, din totalul suprafețelor cultivate cu mac opiaceu la nivel mondial, crește de la 14% în 1987, la 42% în 1999, scăzând în 2001 la 5%, pentru ca apoi să crească brusc la 41% în 2002, ajungând în 2006 și în 2007 la maximum de 82%.

Cele mai importante creșteri ale culturilor de mac opiaceu raportate de Afganistan s-au înregistrat în anul 2002, când suprafața cultivată se mărește de aproape 9 ori, apoi în 2004, când are loc o creștere cu 64%, și în 2006, când culturile de mac opiaceu se extind în Afganistan cu 60% față de anul precedent. După perioada 2008-2009, când se observă o reducere a zonelor cultivate cu mac opiaceu, în Afganistan se reia tendința de extindere a culturilor de mac opiaceu, cea mai însemnată creștere fiind înregistrată în 2013, când suprafețele cultivate cresc cu 36%.

În perioada 2011-2014, Afganistanul a înregistrat creșteri pentru al patrulea an la rând în privința culturilor de mac opiaceu (de la 154.000 de hectare în anul 2012, la 209.000 de hectare în anul 2013, respectiv la 224.000 hectare în 2014).

După două creșteri succesive cu 14% în 1987, respectiv cu 24% în 1988, în perioada 1990-2001, evoluția indicatorului ritm de dinamică în lanț, relevă pentru suprafețele cultivate la nivel mondial cu mac opiaceu, schimbări relativ mici de la un an la altul, cuprinse în intervalul -2% – 9%. În 2001, are loc cea mai importantă modificare a acestui indicator (scădere cu 36%), pentru ca ulterior, în anul 2002, să se înregistreze o creștere cu 27%.

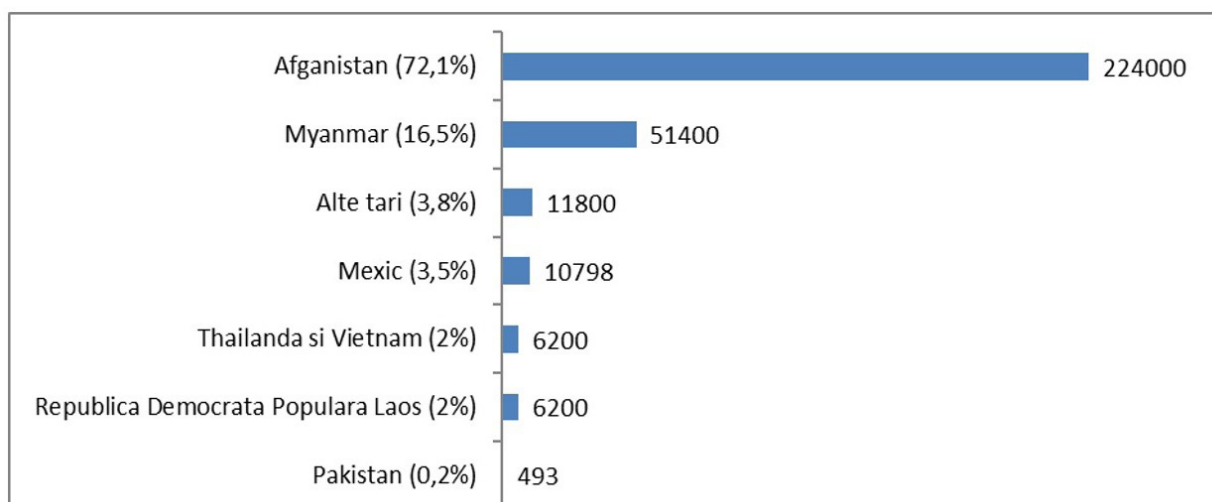
În prima parte a perioadei 2002-2014 se observă o fluctuație a ritmului de dinamică în lanț pentru suprafețele cultivate cu mac opiaceu la nivel mondial, pentru ca, începând cu 2010, să se instaleze o tendință crescătoare, care se va

Figura nr. 2: Evoluția proporției procentuale a suprafețelor cultivate cu mac opiaceu în Afganistan, din totalul suprafețelor cultivate cu mac opiaceu la nivel mondial⁹

menține până în 2014. Astfel, valorile înregistrate pentru indicatorul ritm de dinamică în lanț au evidențiat în 2004 o creștere procentuală cu

la o menținere a ritmului de dinamică în lanț, suprafața cultivată cu mac opiaceu crescând cu 9%, continuată în 2012, cu o creștere procentuală

Figura nr. 3: Repartiția suprafețelor cultivate cu mac opiaceu, raportate în 2014 la nivel global, în funcție de principalele țări sursă, procente și hectare¹⁰

16%, urmată de o scădere cu 23% în 2005. În 2006, are loc o schimbare de tendință, marcată de doi ani de creșteri procentuale succesive, de la 33% în 2006, până la 17%, în 2007. Între 2008-2009, are loc o nouă schimbare de tendință, când suprafața cultivată cu mac opiaceu scade mai întâi cu 10%, apoi cu 13%, pentru ca în 2010, acesta să-și reia evoluția crescătoare, marcând o creștere procentuală cu 3%. În 2011, asistăm

de 13%, urmată de o alta cu 26%, în 2013 și de o alta, cu 5%, în 2014.

În continuare, Afganistan rămâne principala țară cultivatoare a macului opiaceu, suprafața cultivată de această țară reprezentând în 2014 aproximativ 72% din culturile de mac opiaceu raportate la nivel mondial, în timp ce Republica Democrată Populară Laos și Myanmar, din Asia de Sud-Est, acoperă 18,5%, iar în Mexic culturile

⁹ Ibidem.

¹⁰ Ibidem.

de mac opiaceu raportate, reprezintă doar 3,5%.

Sub conducerea talibană, cultivarea opiului a crescut rapid, de la 35% (1995) din suprafața mondială cu astfel de culturi la 82% (2006, 2007). Guvernul taliban a impozitat în mod oficial traficantii de opiu până la 20% din venitul lor. Prețurile la opiu au variat de la 300 dolari SUA/kg până la mai puțin de 100 dolari SUA/kg. Interdicția de cultivare a opiului a intrat în vigoare în iulie 2000, atât pentru îmbunătățirea imaginii internaționale a talibanilor, cât și a prețurilor crescute artificial ale opiului. Nu există o listă disponibilă cu prețuri oficiale, cu toate acestea, Agenția de combatere a drogurilor (Drug Enforcement Agency – DEA) Kabul raportează că, în general, opiul se vinde între 100 \$ US și 140 \$ US pe kilogram (costul pentru opiu uscat fiind mult mai mare decât pentru cel proaspăt).

DEA Kabul raportează prețuri la heroină de aproximativ 2000 \$ US/kg de heroină albă de înaltă calitate.

3.2. Culturile arbustului de coca

Cea mai mare parte din cocaina aflată pe piața drogurilor provine din cele trei state andive: Columbia (54%), Peru (30%) și Bolivia (16%).

Pe o perioadă mai lungă, tendințele culturilor cu arbustul de coca au evoluat în mod diferit în cele trei țări andine. Cultivarea arbustului de coca a scăzut atât în Peru, cât și în Bolivia în a doua jumătate a anilor '90, dar a înregistrat o nouă tendință ascendentă la începutul noului mileniu. În Columbia, în schimb, cultivarea arbustului de coca a crescut în anii '90 și a scăzut brusc după aceea.

În anul 1987, cultivarea ilicită a arbustului de coca la nivel global a fost estimată la 230.800 hectare, înregistrând o creștere minoră față de anul 1996. În perioada 1998-1990, suprafața cultivată cu arbustul de coca a continuat să crească, ajungând la 300.400 hectare. Anul 1991 marchează începutul tendinței descendente a suprafețelor globale cultivate cu arbustul de coca, care se menține cu mici inflexiuni până în anul 1999, când se atinge un minim istoric al acestui indicator. După ce, în anul 2000, se înregistrează o creștere cu 21% a suprafețelor cultivate

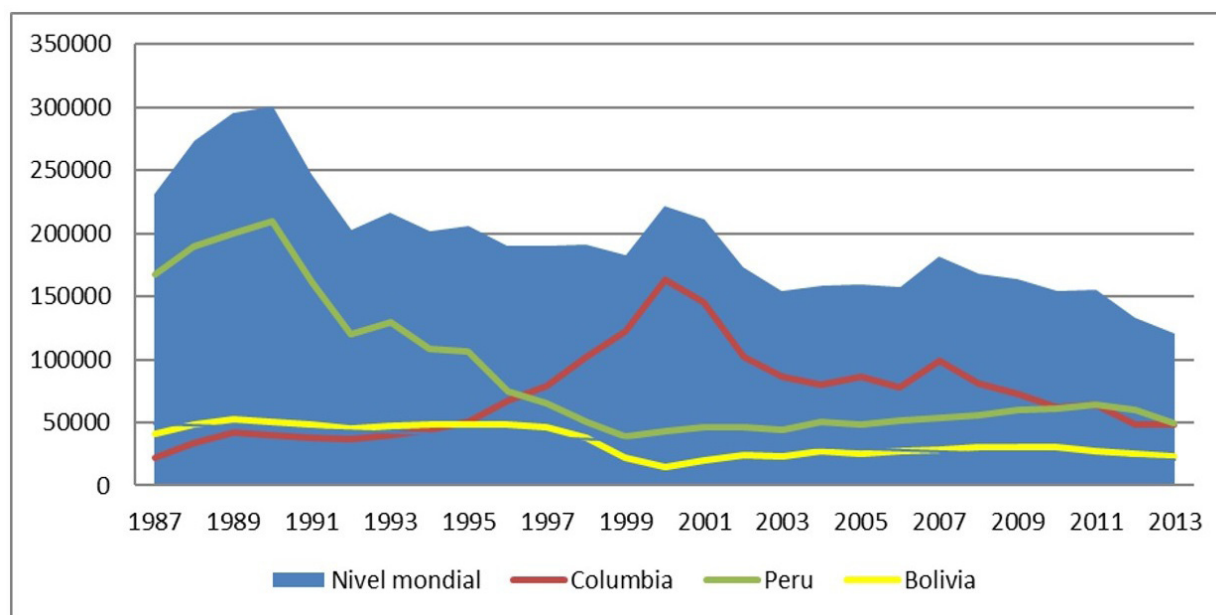
cu arbustul de coca, se revine la o tendință descendentă, care este menținută timp de 3 ani, până în anul 2004. În anul 2004, se înregistrează o creștere minoră (+3%) a suprafețelor globale cultivate cu arbustul de coca.

În 2005, suprafața totală cultivată cu arbustul de coca în Columbia, Peru și Bolivia măsura 159.600 hectare, rămânând stabilă față de anul anterior (+1% față de 2004). Cu toate acestea, suprafața cultivată cu arbustul de coca rămâne sub 28%, nivelul înregistrat în 2000 (221.300 ha), fiind mai scăzută decât a fost vreodată în cursul anilor '90.

După patru ani consecutivi de declin, în cursul cărora cultivarea arbustului de coca a scăzut în Columbia, suprafața totală cultivată cu arbustul de coca în această țară a crescut cu 6.000 de hectare (8%), până la 86.000 ha. Această creștere a avut loc în ciuda eforturilor de eradicare susținute de guvernul Columbiei, în urma cărora mai mult de 130.000 de hectare fiind supuse în mod constant la fumigație și 32.000 de hectare au făcut obiectul unui efort de eradicare manuală, fără precedent.

În schimb, în Peru, unde suprafața cultivată cu arbustul de coca a crescut în 2004, ajungând la 50300 de hectare (cel mai ridicat nivel înregistrat începând cu 1998, în 2005), cultivarea arbustului de coca s-a diminuat ușor, acoperind doar 48.100 ha (cu 4% mai puțin decât în anul anterior). Bolivia, care este cel mai mic producător de coca dintre cele trei state andive, a redus suprafața cultivată de la 27.700 hectare, în 2004, la 25.400 de hectare, în 2005. Operațiunile de eradicare au continuat atât în Bolivia, cât și în Peru.

În 2012, cultivarea arbustului de coca, care rămâne limitată la cele trei state andive, a continuat să scadă. Suprafața netă a acestor tipuri de culturi a fost de 133.700 ha, fiind cu 14% mai mult decât estimările din anul precedent și reprezentând cea mai mică valoare înregistrată din 1990 până în prezent, primul an pentru care sunt disponibile estimări. Această scădere se datorează în principal unei scăderi cu 25% a suprafețelor cultivate cu arbustul de coca în Columbia, de la 64.000 de hectare în 2011, la 48.000 de hectare în 2012. În 2012, guvernul columbian a realizat eradicarea manuală a 34.486 hectare de culturi și eradicarea

Figura nr. 4: Evoluția culturilor de coca la nivel mondial și în principale state cultivatoare, în perioada 1997-2014¹¹

prin pulverizare aeriană a 100.549 hectare. Declinul observat în cultivarea arbustului de coca a continuat în 2012 și în statul plurinațional Bolivia (25.300 ha în 2012, față de 27.200 ha în 2011) și în Peru (60.400 de hectare în 2012, față de 62.500 de hectare în anul 2011).

3.3. Culturile de canabis

Întinderea culturilor de canabis în lume și absența unor sisteme de supraveghere a culturilor împiedică o evaluare exactă asupra amplasamentului și importanței culturilor. Indicatorii indirecți privind capturile de canabis permit totuși punerea în lumină a anumitor aspecte ale acestei probleme. În acest sens, originea drogurilor capturate ajută la identificarea principalelor țări producătoare de canabis. Pe de altă parte, creșterea numărului și a cantităților capturate indică o sporire a culturilor de canabis existente la nivel mondial.

În general, estimările producției de canabis sunt obținute din aproximații ale suprafețelor cultivate, bazate pe activități de teren (eșantionare la fața locului) și anchete aeriene sau prin satelit. Aceste estimări au însă unele limitări importante legate, de exemplu, de variații ale cifrelor

referitoare la recoltă, de dificultatea monitorizării culturilor realizate în interior.

Canabisul este produs în aproape fiecare țară din întreaga lume și reprezintă cel mai răspândit drog ilicit. Cele mai înalte niveluri de producție de iarbă de canabis – aproximativ 25% din producția globală – se înregistrează în Africa, în special în Maroc, Africa de Sud, Lesotho, Swaziland, Malawi, Nigeria, Ghana, Senegal, Gambia, Kenya și Tanzania. Urmează America de Nord și America de Sud, fiecare dintre aceste continente fiind responsabil pentru 23% din producția mondială de iarbă de canabis.

În ultimii ani, din cauza posibilităților reduse de detectare, dar și a avantajului realizării mai multor recolte pe an, producția “indoor” de canabis este în creștere. Acest tip de producție este mai concentrat în America de Nord, Europa și Oceania.

Potrivit Raportului mondial asupra drogurilor¹², în anul 2013, cultivarea și producția de plante de canabis (marijuana) rămâne larg răspândită, în timp ce producția de rășină de canabis (hașiș) rămâne limitată la câteva țări din Africa de Nord, Orientul Mijlociu și Asia de Sud-Vest. Astfel, Maroc a raportat 47.196 ha de cultivare de canabis în 2013, înregistrând o ușoară

¹¹ Sursa: Prelucrare a datelor furnizate de Oficiul Națiunilor Unite pentru Droguri și Criminalitate (UNODC), disponibile la <https://data.unodc.org/>, accesat la 13 noiembrie 2015.

¹² UNODC, (2015), World drug report 2015, United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), Viena, 2015.

scădere în comparație cu 52.000 ha raportate în 2012, la care se adaugă o suprafață semnificativă raportată de Mongolia de 15.000 ha de teren cultivat cu canabis.

Canabisul se cultivă, de asemenea, și în Afganistan. Cu 10.000 de ha cultivate cu plante de canabis în 2012 (comparativ cu 12.000 ha în 2011), care produc peste 1.400 tone de rășină de canabis, Afganistan este unul dintre cei mai mari producători de rășină de canabis. Hașișul originar din Afganistan este traficat în întreaga regiune, precum și pe piețele internaționale. Cea mai mare parte a hașișului este destinată pieței internaționale, acesta fiind traficat prin Pakistan și Asia Centrală.

4. Drogurile în conflictele lumii

Relațiile dintre expedițiile militare, războaiele de cucerire și conflictele dintre popoare, pe de o parte, și droguri sunt la fel de străvechi, precum

conduși de Julian Apasa, numit Tupac Katari de la La Paz, coca joacă un rol determinant în economia războiului, indienii refuzând să mai lupte dacă nu erau recompensați cu frunze de coca¹³. Un comportament similar se petrece în timpul războiului de independență, început în 1809, împotriva dominației spaniole, când forțele regaliste stabilesc o contribuție patriotică excepțională prin vânzarea de coca în scopul obținerii de fonduri pentru arme.

Alte conflicte în care au fost implicate drogurile au fost așa-numitele „războaie ale opiumului”, purtate de Marea Britanie împotriva Chinei. Primul dintre acestea s-a desfășurat în perioada 1839-1842, iar al doilea între 1856-1860. În cele două războaie, Anglia a urmărit să forțeze deschiderea porturilor chineze pentru comerțul cu opiu, care reprezenta plata pentru importurile britanice din China – mătase, porțelan și, în primul rând, ceai.

Relația dintre droguri și conflicte își are

Figura nr. 5: Harta conflictelor lumii¹⁴

este chiar utilizarea acestor substanțe.

Astfel, încășii (secolele XIII-XVI î.Ch) își recompensau căpeteniile victorioase acordându-le privilegiul de a cultiva arborele de coca.

Totodată, în rebeliunile indiene de la sfârșitul secolului al XVIII-lea contra imperiului spaniol, drogurile au jucat un rol important. Astfel, în timpul asediului rebelilor indieni

rădăcini de-a lungul istoriei, dar abia după încheierea Războiului Rece a căpătat o

¹³ Alain Labrousse, „Drogues et conflits: éléments pour une modélisation”, în *Autrepart* (26), 2003, pp. 141-156.

¹⁴ Preluare de la Aviation Week Defense Technology International, disponibil la <http://awin.aviationweek.com/Portals/aweeek/media/adconflictmap/ad1.html>, accesat la 13 noiembrie 2015.

particularitate deosebită. Astfel, după căderea Zidului Berlinului, această legătură s-a generalizat și poate fi regăsită în majoritatea conflictelor locale, contribuind la modelarea acestora. Specificitatea acestor relații repune în discuție modalitățile de traficare a drogurilor și, în particular, „escalada profiturilor”, care permite grupărilor înarmate să se grefeze în punctele de articulație ale diferitelor etape ale producției și transformării drogurilor, precum și pe cele ale traversării diferitelor obstacole existente pe rutele care leagă zonele de producție cu piețele de consum.

Exemple precum gherilele columbiene și talibanii afgani sugerează că, atunci când lupta se desfășoară în zonele de producție a drogurilor, se utilizează ca alibi apărarea împotriva producătorilor de droguri, în dorința de a se infiltra în sistemul de producere și traficare a drogurilor. În acest mod, grupările conflictuale intervin la nivelul traficului, riscând astfel să fie incriminate și să nu scape ulterior de forțele de represieune.

De asemenea, după Columbia și Bolivia, regiunea andină peruviană a fost modelată de alianța dintre narco-trafic și terorism. Istoria regiunii Alto Huallaga demonstrează modul în care agricultura de familie a deviat la sfârșitul anilor '70 într-o producție masivă de coca, prin transformarea țărănilor din Sierra, Costa și Amazon în cultivatori ai arbustului de coca și, astfel, prin constituirea unei „matrițe” de producere a acestui drog, ceea ce a permis regiunii Alto Huallaga să devină numărul 1 în lume în exportul de cocaină. Ulterior, acumularea de fonduri provenite din comerțul cu droguri a influențat transformarea gherilelor conduse de Sendero Luminoso într-o mișcare teroristă și implicarea liderilor politici în sistemul mafiot, precum și în sistemul bancar național și internațional. În '90, statul a lansat un război nemilos împotriva traficului de droguri, distrugând mai mult de 80% din suprafețele cultivate cu arbustul de coca. Violența ciocnirilor a fost de așa natură, încât astăzi nu există familie care să nu își numere morții, în timp ce zona este în mare parte defrișată, iar terenul este foarte degradat.

În stadiile incipiente ale finanțării unui conflict cu ajutorul drogurilor, adică în fazele legate de producția și de prelucrarea drogurilor, cele mai importante aspecte sunt: țara producătoare, controlul spațiului și al rutelor de aprovizionare, protecția populației băștinașe.

De fapt, gherilele „clasice”, din America Latină (Columbia, Peru), din Africa (Senegal, Liberia) și din Asia (Filipine, Sri Lanka) lucrează, în principal, pe acest model, cel al unei „piețe captive” și geostrategice.

Cu toate acestea, concepția potrivit căreia aceste insurecții au fost descrise de-a lungul anilor 1980 (mai ales de oficialii americani) drept „narco-gherilă” este greșită. Utilizarea acestei denumiri ar pretinde că, pentru aceste grupuri, traficul este un scop în sine și nu un mijloc.

De fapt, nu numai că aceste grupări au acționat mult timp pe o logică politică, dar contactele acestora cu producțiile ilegale de droguri sunt, de multe ori, un element fundamental de sprijin oferit cultivatorilor.

Numai în cazul în care perspectivele de preluare a puterii se îndepărtează sau atunci când referințele ideologice se estompeze, aceste grupuri sunt incriminate.

5. Legătura economică dintre droguri și conflicte

Potrivit celor mai multe estimări, traficul de droguri ilegale aduce cele mai mari profituri din lume. Valoarea banilor rezultați în urma traficului de droguri, estimată la aproximativ 500 miliarde dolari pe an, depășește pe cea a comerțului internațional de petrol, fiind precedată doar de comerțul cu arme.¹⁵ Astfel, traficul cu droguri constituie o parte importantă a economiei subterane la nivel mondial, reprezentând un câștig financiar de neegalat pentru țările producătoare. Caracterul specific al drogurilor, locul central pe care acestea îl ocupă în anumite state, precum și legăturile cu alte forme de criminalitate internațională transformă traficul

---

¹⁵United Nations Research Institute for Social Development (UNRISD), (1994), „Illicit Drugs: Social Impacts and Policy Responses”, UNRISD Briefing Paper No. 2, World Summit For Social Development, November 1994, p. 4.

mondial de droguri într-o problemă geopolitică incontestabilă, care necesită un plan de acțiune complex.

Un raport UNODC estimează totalul fluxurilor de bani murdari ai criminalității organizate la peste un trilion de dolari¹⁶. Potrivit, analizelor realizate de FMI în 2009, cea mai bună estimare globală a sumelor provenite din spălarea banilor se ridică la echivalentul a circa 2,7% din PIB-ul mondial (2,1 – 4%) sau 1,6 trilioane \$ în 2009. Din această cifră, sumele relaționate cu fluxurile transnaționale ale activităților de crimă organizată reprezintă echivalentul a aproximativ 1,5% din PIB-ul mondial, iar 70% din acestea ar fi fost disponibile pentru spălarea prin intermediul sistemului financiar. Cel mai mare venit pentru crima organizată transnațională pare să vină din traficul de droguri ilicite, acesta reprezentând o cincime din totalul sumelor relaționate cu infracțiuni specifice criminalității organizate.

Una dintre caracteristicile importante ale traficului cu droguri ilicite o reprezintă „escalada profiturilor”. Astfel, de la producător la consumator, prețul drogului este multiplicat, în medie, de 1000 de ori. În cazul cocainei și al heroinei, prețul de la producător la consumator este multiplicat, în medie, de 2.500 de ori. În acest fel, profiturile beneficiarilor pentru fiecare etapă de producere, prelucrare și comercializare a drogurilor sunt considerabile, constituind, potrivit sociologului Alain Joxe, „un loc de acumulare a puterii, în special a celei militare”.¹⁷

A doua formă de articulație dintre droguri și conflicte o reprezintă „trocul” cu arme pentru droguri. Acesta variază de la utilizarea rețelelor de trafic de droguri în scopul procurării de arme, până la plata „clasică” a armelor cu droguri, și continuând uneori chiar și cu „revânzarea” armelor pe droguri. De fiecare dată, în urma oricărei tranzacții de acest tip, se obține un câștig

¹⁶ UNODC, (2011), „Estimating illicit financial flows resulting from drug trafficking and other transnational organized crimes - Research Report”, Viena, p. 5.

¹⁷ A. Joxe, *Narco-strategie: „De l'île de la tortue à l'espace mondial”*, în Labrousse A., Wallon, A., (sous la dir. de) *La planète des drogues: organisations criminelles, guerres et blanchiment*, Paris, Seuil, 1993.

important de capital.

Analizele la nivel mondial arată că doar 10-15% din droguri sunt interceptate, astfel că procentul banilor confiscați reprezintă aproximativ 0,5%, ceea ce presupune că restul banilor proveniți din piața drogurilor la nivel mondial intră în mod liber în circulație și devine parte a fluxului de bani la nivel mondial, profitând astfel de capacitățile sistemului legal financiar.

Cea de a treia modalitate, utilizată pe scară largă, este cea în care vânzătorul oferă clientului său atât arme, cât și droguri. Escaladarea profiturilor generate de vânzarea de droguri oferă vânzătorului garanția că clientul său va plăti armele prin revânzarea de droguri.

Această practică are, de asemenea, avantajul de a nu dubla rețelele de trafic de droguri/arme și, prin urmare, de a asigura o mai bună securitate a celor implicați.

Concluzii

Traficul de droguri implică producători și consumatori. Între cele două categorii se situează „transformatorii” și rețelele de comercializare. Grupările armate și cei care le combat utilizează legătura acestui lanț al drogurilor pentru a se finanța.

Rezolvarea conflictelor finanțate de traficul de droguri – pentru care, uneori, resursele provenite din această sursă favorizează sustenabilitatea lor, în timp ce, motivele inițiale dispar – implică, în primul rând, o soluție la problemele culturilor ilicite de droguri.

Dezvoltarea de conflicte și de rețele de trafic, care sunt inerente pentru acestea, nu ascultă doar de logica locală și autonomă.

Explozia pieței drogurilor este în egală măsură cauza neputinței unor țări bogate de a pune capăt acestor conflicte locale sau regionale.

Pe de altă parte, analiza impactului socio-economic sugerează că cea mai gravă consecință a sumelor provenite din traficul de droguri este, în primul rând, perpetuarea și promovarea stărilor conflictuale.

În al doilea rând, studiile indică faptul că costurile socioeconomice legate de abuzul de droguri sunt de două ori mai mari decât veniturile generate de traficul cu droguri, iar în unele țări (SUA, Marea Britanie) acestea sunt chiar de 3 ori mai mari.

De aceea, ideea potrivit căreia nivelul crescut al cererii de droguri din țările bogate reprezintă un factor fundamental pentru nivelul producției de droguri din țările sărace câștigă tot mai mult teren în lumea specialiștilor și a decidenților politici. În acest sens, strategiile regionale (la nivel european și în SUA) promovează concentrarea eforturilor asupra reducerii acestei cereri, prin investiții în politici sociale, de prevenire, de asistență și de reabilitare a consumatorilor de droguri.

BIBLIOGRAFIE:

1. ***, Convenția Cadru a Națiunilor Unite împotriva crimei organizate, http://www.onuinfo.ro/documente_fundamentale/instrumente_internationale/conventia_impotriva_crimei_organizate_transfrontaliere/
2. ***, European Drug Report 2013: Trends and developments, European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA), Luxemburg, 2013.
3. ***, The internet and drug markets, Insights 21, Publications Office of the European Union, European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA), Luxembourg, 2016.
4. ***, Raport Național privind situația drogurilor în România în 2010, Agenția Națională Antidrog (ANA), 2011.
5. ***, Raport Național privind situația drogurilor în România în 2011, Agenția Națională Antidrog (ANA), 2012.
6. ***, Report of the International Narcotics Control Board for 2011, International Narcotic Control Board (INCB), Organizația Națiunilor Unite, New York, 2012.
7. ***, Sinteză privind situația drogurilor în România în anul 2012, Agenția Națională Antidrog (ANA), 2013.
8. ***, „Estimating illicit financial flows resulting from drug trafficking and other transnational organized crimes – Research Report”, United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), Viena, 2011.
9. ***, Drug Money: the illicit proceeds of opiates trafficked on the Balkan route, United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), Viena, 2015.
10. ***, World drug reports 2011-2015, United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), Viena, 2011.
11. ***, United Nations Research Institute for Social Development (UNRISD), (1994), “Illicit Drugs: Social Impacts and Policy Responses”, UNRISD Briefing Paper No. 2, World Summit For Social Development, November 1994.
12. Asociația Profesorilor din România, revista *Interferențe în educație*, <http://www.asociația-profesorilor.ro/droguri-scurt-istoric.html>.
13. DASCĂLU, Ioan (coordonator); PRUNĂ, Ștefan; ȚUPULAN, Marin-Claudiu; ȘTEFAN, Cristian-Eduard; GIUREA, Laurențiu, *Organizația criminală a drogurilor*, Editura Sitech, Craiova, 2008.
14. DRĂGAN, Jenică, *Aproape totul despre... droguri*, București, Editura Militară, 1994.
15. DRĂGAN, Jenică, *Drogurile în viața românilor*, București, Magicart Design, 1995.
16. LABROUSSE, Alain, *Drogues et conflits: éléments pour une modélisation*, în *Autrepart* (26), 2003: 141-156.
17. JOXE, Alain, Narco-strategie: “De l’île de la tortue a l’espace mondial”, în Labrousse A., Wallon, A., (sous la dir. de) *La planete des drogues: organisations criminelles, guerres et blanchiment*, Paris, Seuil, 1993.
18. OPREA, Sorin, „Drogurile – limite instabile”, în *Academica*, revistă editată de Academia Română, nr. 1-2 (ianuarie-februarie) 2012, Anul XXII.
19. ROSENZWEIG, Michel, *Les drogues dans l’histoire, entre remède et poison, archéologie d’un savoir oublié*, Paris-Bruxelles, Éditions De Boeck Université, Coll. Comprendre, 1998.

---

20. ROSENZWEIG, Michel, *L'envers de la drogue, une imposture démasquée*, Bruxelles, Éd. Labor, Quartier libre, 2001.

21. SANDU, Florin, *Stop drogurilor*, Bucureșt, Sylvi, 2002.

22. ȚONE, Cătălin și alții, *Drogurile și crima organizată*, Editura Sitech, Craiova, 2009.

23. ȚONE, Cătălin, *Influența traficului de droguri asupra siguranței naționale*, Teză de doctorat susținută la Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, 2011.

24. ȚURLEA, Stelian (selecția textelor, traducere, comentarii și note), *Bomba drogurilor*, București, Humanitas, 1991.

DIALOG STRATEGIC

Cu Gabriela Leu, UNHCR România, despre migrație și criza refugiaților

Doamna Gabriela Leu este responsabilă de comunicare și informare publică în cadrul Agenției ONU pentru refugiați – Reprezentanța în România. Are o experiență de aproape 20 de ani în domeniul asistenței refugiaților și al asistenței pentru dezvoltare. În 1999, în calitate de partener de implementare al UNHCR, a coordonat programul de asistență a refugiaților de la Centrul pentru refugiați din Sărata Monteoru, ce a găzduit refugiații kosovari relocați din FRI Macedonia. În perioada 2003-2006, a lucrat în Albania, în cadrul Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE). Din 2007, lucrează la UNHCR, atât în cadrul Biroului Regional pentru Europa Centrală, cu sediul la Budapesta (2009-2011), cât și în România. A absolvit Facultatea de Sociologie, Psihologie și Pedagogie a Universității din București și un masterat în Psihoterapie.

În urmă cu trei ani, EUROSTAT a publicat un număr de aproximativ 400.000 de cereri de azil ale cetățenilor noneuropeni înregistrate în state membre ale UE. Între 2014 și 2015, acest număr s-a triplat, iar tematica solicitanților de azil și a refugiaților a devenit prioritară pe agenda de securitate europeană. UNHCR a fost printre primele organizații care a observat această transformare, subliniind încă din 2012 atât creșterea numărului de solicitanți de azil din Siria în țări ale Uniunii Europene (peste 16.000 de cereri între ianuarie 2011 și august 2012), cât și importanța protejării principiilor Sistemului European Comun de Azil (SECA). Acum, în 2016, războiul din Siria reprezintă cea mai mare sursă de refugiați din Europa, deși strămutarea forțată este înregistrată la nivel global.

1. Impact strategic (IS): *Pentru început, vă rugăm să îi familiarizați pe cititorii noștri cu activitatea și rolul UNHCR în România.*

Gabriela Leu (GL): „Lucrăm pentru a-i proteja pe cei mai vulnerabili” – acesta este mottoul UNHCR. Agenția ONU pentru Refugiați a fost creată în 1950, după cel de-al Doilea Război Mondial, pentru a ajuta milioane de europeni care au fugit din calea violenței sau și-au pierdut casele. Agenția a avut trei ani la dispoziție pentru a duce la bun sfârșit această sarcină, planul inițial fiind ca, ulterior, să fie desființată. Astăzi, 65 de ani mai târziu, organizația noastră încă are foarte mult de lucru, protejând și ajutând refugiații din toată lumea. Acest fapt nu este surprinzător, totuși. Raportul UNHCR *Tendențe Globale* pentru 2015, lansat recent, arată că un număr record de 65,3 milioane de oameni au fost afectați de strămutarea forțată la sfârșitul lui 2015 – cel mai mare număr din istoria UNHCR.

Reprezentanța UNHCR în România a fost creată în 1992 – la un an după ce România a semnat Convenția de la Geneva din 1951 cu privire la statutul refugiaților. Avem un mandat de *advocacy*, ceea ce înseamnă că, în cooperare cu guvernul și organizațiile nonguvernamentale, încercăm să transformăm politicile și serviciile care afectează oamenii obligați să fugă din calea conflictelor.

Responsabilitatea principală pentru protecția refugiaților revine statului român, iar noi oferim asistență tehnică și expertiză pentru a consolida sistemul de azil și politicile de integrare a refugiaților. Lucrăm alături de parteneri guvernamentali și neguvernamentali pentru a ne asigura că orice persoană care are nevoie de

protecție internațională are acces nerestricționat la teritoriul României și are posibilitatea de a depune o cerere de azil. Monitorizăm condițiile de trai ale solicitanților de azil în centrele de recepție și oferim recomandări pentru îmbunătățirea acestora, în special în vederea menținerii unor standarde ce iau în considerare aspecte legate de vârsta, genul, diversitatea și nevoile speciale ale solicitanților de azil. Lucrăm pentru a ne asigura că procedurile de determinare a statutului de refugiat sunt corecte și eficiente, că legislația și practica privind azilul reflectă standardele internaționale și că politicile și programele de integrare și relocare sunt operaționale. De exemplu, din 2008, împreună cu Inspectoratul General pentru Imigrări, am dezvoltat mecanisme de evaluare pentru deciziile administrative cu privire la cererile de azil. Un alt proiect, „Mecanisme de răspuns la nevoile solicitanților de azil vulnerabili”, implementat în parteneriat cu autoritățile, a condus la îmbunătățirea capacității procedurii de azil de a identifica și răspunde nevoilor aplicanților vulnerabili.

Un proiect important derulat în România este Centrul de Tranzit în Regim de Urgență (Emergency Transit Centre - ETC) din Timișoara, inaugurat în 2008. ETC este gestionat de către UNHCR, în parteneriat cu guvernul României și Organizația Internațională pentru Migrație (OIM), în baza unui acord tripartit, fiind primul centru de acest gen din lume. ETC este locul în care sunt găzduiți temporar, în vederea relocării într-o țară terță, refugiații aflați în situație de risc în prima țară de azil. De aici și denumirea de „centru de tranzit”. De îndată ce procedurile de relocare sunt finalizate, refugiații pleacă mai departe. Până în prezent, peste 2.040 de refugiați au ajuns aici și majoritatea au și ajuns în țara de relocare. În timpul șederii lor în România, colegii noștri din Timișoara, împreună cu *Generație Tânără*, partenerul nostru local – oferă toată asistența necesară, de la hrană, servicii medicale și consiliere până la educație și activități recreative.

Prin activități de comunicare publică și cu ajutorul media și al partenerilor, promovăm un climat social favorabil refugiaților și care

să respingă xenofobia și rasismul. Folosim diferite canale multimedia pentru a-i ajuta pe refugiați să se facă auziți: spunem poveștile lor și promovăm cauza acestora. Anul acesta, cu ocazia Zilei Mondiale a Refugiatului, 20 iunie, prin Campania online #AlăturiDeRefugiați, am invitat publicul să afle mai multe despre situația acestora, dar și să-i susțină, semnând o petiție, care cere guvernelor să fie mai solidare și să-și asume partea de responsabilitate față de refugiați din toată lumea.

2. IS: *Istoria ne arată că valurile masive de migrație/refugiați constituie unul dintre factorii ce declanșează schimbare în societate. În zilele noastre, țările reacționează complet diferit una față de cealaltă, de la politica ‘ușilor deschise’ practică de Germania, la gardurile de sârmă ghimpată și controalele stricte la granița Ungariei. Care credeți că este semnificația acestei schimbări la nivelul UE?*

GL: Fără îndoială, este nevoie de mai multă înțelegere, solidaritate și împărțire a responsabilității. Este necesar ca Europa să acționeze unitar pentru a acorda protecție celor care au nevoie. Este loc de schimbare. Uniunea Europeană – o uniune de state – ar trebui să fie unită în solidaritate pentru a da un răspuns umanitar refugiaților. Cel mai bun răspuns pentru criza refugiaților este să dăm dovadă de omenie, compasiune și să aplicăm standardele umanitare, care sunt universale. Dacă statele europene doresc să acționeze conform acestor valori și conform legilor internaționale și europene, atunci victimele conflictelor și persecuției trebuie să aibă acces la mecanisme menite să îi protejeze. Statele nu pot renunța spunând că nu le pasă, acțiunile lor trebuie să fie bazate pe compasiune.

Eforturile Europei de a gestiona cei peste un milion de refugiați și migranți care au ajuns pe mare au dominat atenția media în 2015: cu toate acestea, *Raportul UNHCR privind Tendințele Globale în 2015* arată că, la finele anului 2015, majoritatea refugiaților nu se regăseau în Europa. La nivel global, 86% dintre refugiații aflați sub mandatul UNHCR în 2015 locuiau în

țări cu venituri mici și mijlocii, în vecinătatea conflictului de care fugiseră. De exemplu, în Liban, refugiații reprezintă 20% din populația totală a țării. Turcia este alt exemplu, găzduind 2,5 milioane de refugiați. Aceste cifre arată că nu Europa este destinația majorității refugiaților, în ansamblu, cei mai mulți refugiați (nouă din zece) regăsindu-se în Sudul Global (cu precădere în Turcia, Pakistan și Liban).

Impactul exercitat de refugiați asupra creșterii economice a comunității gazdă este adesea trecut cu vederea. Diverse studii indică faptul că societățile gazdă beneficiază semnificativ de pe urma prezenței și contribuției refugiaților – economic, social și cultural. Oferind refugiaților susținerea necesară, drepturi și șanse care să le permită un rol semnificativ în societate, vom asista nu doar la o integrare de succes a acestora, dar și la o schimbare pozitivă a atitudinilor și percepțiilor față de refugiați.

3. IS: *În mod regretabil, există voci care susțin că migrația, în special componenta de refugiați, sunt cauza creșterii amenințării teroriste în Europa, ignorând faptul că, în realitate, majoritatea refugiaților sunt victime ale persecuțiilor, terorii și războiului. Cu toate acestea, este de necontestat faptul că amenințarea teroristă a luat amploare în ultimii trei ani în țările UE. Considerați că migranții reprezintă, într-adevăr, un risc terorist pentru securitatea țărilor europene sau suntem cu toții victime ale unor prejudecăți periculoase?*

GL: În primul rând, ar trebui să ne amintim că refugiații sunt oameni care fug din calea conflictului, persecuției și/sau din calea abuzurilor împotriva drepturilor omului, ei având dreptul consfințit prin reglementările internaționale de a solicita azil în alte țări. Mulți sunt forțați să recurgă la călătorii periculoase pe rute marcate de abuzuri și exploatare din partea traficantilor și călăuzelor. Refugiații vor doar să-și reconstruiască viața în pace și siguranță.

În multe cazuri, sosirile masive de persoane generează frica și reacții negative. De multe ori, preocupările legate de securitate par să domine considerentele umanitare și de protecție, ceea

ce se materializează în granițe mai restrictive, bariere – inclusiv ziduri și garduri, returnări la frontieră și creșterea recurgerii la detenție. Asemenea măsuri sunt deseori introduse în numele preocupărilor legate de siguranță sau se regăsesc pe agenda politică domestică, nefiind legate efectiv de prezența refugiaților¹.

Orice țară care experimentează un flux mare de solicitanți de azil, refugiați și migranți se poate confrunta cu provocări din perspectiva siguranței și ordinii publice. Dar, în cea mai mare parte, refugiații înșiși fug din calea terorii, a violenței și merită să fie primiți cu omenie.

E perfect realizabil ca statele să ofere protecție refugiaților și, în același timp, să abordeze problemele de securitate în conformitate cu principiile și standardele juridice. Statele europene sunt responsabile pentru înregistrarea și procesarea cererilor de azil ale nou-veniților. Asigurarea unor condiții adecvate de recepție și evaluare a cererilor permite autorităților atât abordarea preocupărilor legitime de securitate, cât și asigurarea protecției și bunăstării refugiaților.

Mai mult, Convenția din 1951 privind statutul refugiaților include o serie de garanții menite să răspundă preocupărilor legate de securitate națională. De exemplu, combatanții nu se califică pentru primirea statutului de refugiat, persoanele implicate în crime de război, crime împotriva umanității sau alte crime grave pot fi excluși de la acordarea statutului, iar refugiații recunoscuți pot pierde acest statut în anumite circumstanțe.

Luând în considerare cele afirmate, această îndreptare a atenției, din ce în ce mai frecvent și în mod eronat, asupra amenințării reprezentate de refugiați și solicitanți de azil are repercusiuni enorme și dăunătoare. Cei care fug din calea războiului și a conflictelor, ajung să se confrunte cu ostilitate și în locurile în care sunt exilați, să fie tratați ca țapi ispășitori și percepuți ca o amenințare pentru modul de viață al comunităților respective.

Știm, din experiență, că refugiații nu pot fi opriți să fugă pentru a-și salva viața. Întrebarea

---

¹ Securitate și protecția internațională a refugiaților din perspectiva UNHCR – Volker Türk, Asistent Înalt Comisar pentru Protecție, A 44-a Conferință Europeană Regională INTERPOL, Praga, Republica Cehă, 18-20 mai 2016.

este cât de bine și uman gestionăm sosirea și prezența lor aici.²

4. IS: *În contextul prezentat, vă rugăm să comentați asupra agravării acestei situații, în ciuda măsurilor luate la nivelul Uniunii Europene.*

GL: Creșterea temerilor populației face ca un număr din ce în ce mai mare de oameni să se îndrepte către ideologii populiste și xenofobe, ceea ce, în unele cazuri, poate duce la violență. Aceste tendințe îi afectează pe refugiații care fug de conflict și nu caută alte probleme. Așadar, în zilele noastre, în condițiile acestui climat al fricii, nu trebuie să pierdem din vedere faptul că adevăratele amenințări sunt cele la adresa refugiaților și a familiilor lor. Dacă dorim ca aceste amenințări să se oprească și să nu se răspândească, trebuie să pregătim terenul pentru revenirea refugiaților în țara natală, în condiții de pace. Facem acest lucru prin acordarea protecției și susținerii lor, prin faptul că îi ajutăm nu doar să supraviețuiască, dar să și prospere.³

5. IS: *UNHCR promovează integrarea refugiaților în România ca parte a unui proces dinamic și multifacetat, ce are ca scop dobândirea de drepturi depline și egale în societatea gazdă. Totuși, unul dintre ultimele sondaje de opinie făcute de INSCOP Research (Barometrul Adevărul despre România, martie 2016) arată o creștere de aproape 20% în ultimele șase luni (sept 2015 până în martie 2016) a procentului de persoane care nu sunt de acord ca refugiații/imigranții să se stabilească în România sau în localitatea de reședință a respondentului. Cum credeți că percep refugiații această opinie nefavorabilă lor? Care sunt măsurile UNHCR prin care se încearcă remedierea acestui neajuns?*

GL: Să încercăm să ne punem în situația unei familii refugiate care a fost forțată să lase totul în urmă și acum se zbate să meargă mai

² *Ibidem.*

³ Antonio Guterres, https://www.securityconference.de/fileadmin/MSC_/2015/Kickoff_2015/ST_Feb2015_single_page_Kopie_.pdf, accesat la 12.06.2016.

departe. Pentru aceasta, refugiații au nevoie de un mediu primitiv și de comunități care le permit să își regăsească demnitatea și să se pună, din nou, pe picioare. Frica de *celălalt* conduce la transformarea *celuilalt* în țap ispășitor, naște discriminare și chiar violență împotriva oamenilor care sunt diferiți datorită culorii pielii, credinței, apartenenței la o minoritate sau orientării sexuale. Frica declanșează sentimente rasiste și intoleranță și, în mod evident, reduce accesul efectiv la drepturi prin stigmatizarea refugiaților.

Este nevoie de voință și sprijin din partea liderilor politici și de condamnare fermă a violenței și discriminării împotriva refugiaților, solicitanților de azil și migranților, pentru a respinge atitudinile negative și xenofobia. UNHCR nu poate combate xenofobia lucrând în izolare și de aceea, stabilirea de parteneriate având acest obiectiv este esențială.

În acest context, împreună cu partenerii și aliații noștri, folosim diferite canale de comunicare și informare publică, pentru a genera o mai bună înțelegere și o susținere a cauzei refugiaților. Refugiații sunt oameni ca noi, cu visuri și speranțe. Le dăm glas publicând poveștile lor emoționante. Acestea ar putea ajuta publicul să înțeleagă mai bine cine sunt refugiații, de ce sunt aici și de ce au nevoie de susținerea noastră. Criza europeană recentă a generat și în România o dezbatere publică asupra migranților și refugiaților. Pe cât posibil, UNHCR a participat la dezbatere, aducând la masă perspectiva refugiaților și pledând pentru o deschidere mai mare față de *celălalt*, din partea societății și a comunității. De asemenea, pentru o promovare cât mai largă a cauzei refugiaților, lucrăm cu presa și derulăm campanii de conștientizare, cea mai recentă fiind Campania #AlăturiDeRefugiați, lansată de Ziua Mondială a Refugiatului - 20 iunie. Credem că o cunoaștere mai bună a situației refugiaților duce la mai multă înțelegere, dar și la compasiune.

6. IS: *Semnarea, în martie 2016, a Acordului între UE și Turcia pentru reducerea, chiar stoparea, fluxului de migrație ilegală a stârnit o serie de controverse, dar a dus și la reducerea semnificativă a fluxului de refugiați*

pe ruta balcanică. În acest context, pe care rute alternative credeți că vor fi înregistrate valori comparabile cu cele înregistrate anterior semnării Acordului pe ruta menționată?

GL: Întrebarea este, mai degrabă, ce se întâmplă atunci când o rută este închisă și nu există alte alternative legale pentru ca oamenii să ajungă într-un loc sigur? Îi va opri asta pe oameni să încerce să-și salveze viața? Nu, în schimb, aceștia vor recurge la rute și modalități de deplasare și mai periculoase, în timp ce călăuzele vor exploata situația. Am văzut deja ce s-a întâmplat la sfârșitul lunii mai 2016: aproape 880 de oameni au pierit încercând să traverseze Marea Mediterană. Dacă privim cu atenție componența acestor grupuri, observăm că majoritatea oamenilor vin din țări producătoare de refugiați. Probabilitatea de a muri traversând pe ruta mediteraneană este de aproape 1 la 81 și continuă să crească. Ruta Africa de Nord – Italia este în mod dramatic mai periculoasă: cele 2.119 vieți pierdute până acum pe această rută indică o rată a mortalității de 1 la 23. Aceste statistici sumbre subliniază importanța operațiunilor de salvare ca parte a răspunsului la deplasările refugiaților și migranților pe Marea Mediterană și nevoia pentru alternative reale, mai sigure, pentru oameni în nevoie de protecție internațională. Iar atunci când sunt salvați, cei care doresc să solicite azil ar trebui să li se permită accesul la procedura de azil.

7. IS: *Viitoarea strategie de securitate europeană a UE – Strategia Globală a UE privind politica externă și de securitate comună – va acorda un spațiu distinct problematicii migrației și mobilității, recunoscând faptul că, până acum, importanța acestora a fost subapreciată. Scopul este ca această nouă strategie să dezvolte capacitățile UE prin direcționarea unor resurse adiționale spre agențiile europene, prin abordarea pe termen lung a cauzelor ale fenomenului și prin integrarea dimensiunii externe și a celei interne a gestionării migrației. Care sunt, în viziunea dumneavoastră, cursurile de acțiune care vor permite integrarea acestor două dimensiuni ale gestionării migrației ?*

GL: Una dintre propunerile avansate de UNHCR către UE și statele membre în 2016, având scopul de a stabiliza situația refugiaților și migranților în Europa subliniază, în primul rând, nevoia sporirii eforturilor pentru rezolvarea conflictelor ce provoacă strămutarea. În absența soluțiilor politice, țările care găzduiesc marea majoritate a refugiaților vor continua să aibă nevoie de sprijin.

La *Conferința internațională pentru sprijinirea Siriei și a țărilor din regiune*, desfășurată la Londra, în 4 februarie 2016, comunitatea internațională s-a angajat să finanțeze, cu peste 11 miliarde de dolari, activități cu un potențial efect stabilizator pentru refugiații și comunitățile gazdă din regiune. Ar fi important să existe inițiative similare în beneficiul refugiaților irakieni și afgani, inclusiv al celor născuți în Pakistan sau Iran. Nu trebuie pierdute din vedere nici operațiunile de urgență din Africa, acestea fiind subfinanțate.

În completarea Conferinței de la Londra, în 30 martie 2016, *Conferința de la Geneva privind situația sirienilor* – facilitată de UNHCR – a urmărit găsirea de soluții noi, pe lângă cele existente – relocarea și admisia umanitară. Măsuri precum acordarea de vize umanitare, burse, sponsorizarea privată, reunificarea familiei, evacuarea medicală și scheme de mobilitate în muncă ar trebui să vină în completarea programele existente de relocare. În acest fel, refugiați din alte părți ale lumii ar beneficia, în continuare, de soluția relocării și cotele existente.

Angajamente privind o creștere modestă a numărul de locuri de relocare și de admisie umanitară au fost luate în martie, numărul total de locuri ajungând la 185.000⁴. Aceste eforturi ar trebui să continue însă pentru a micșora decalajul dintre oferta curentă și nevoile estimate. UNHCR estimează că cel puțin 10 la sută din cei 4,8 milioane de refugiați din țările vecine Siriei vor avea nevoie de relocare sau de altă formă de ajutor umanitar pentru a se deplasa în siguranță, în alte zone, până la sfârșitul lui 2018. Această cifră include persoanele aflate în situație de vulnerabilitate pronunțată, precum

---

⁴ UNHCR, <http://www.unhcr.org/news/press/2016/3/56fc0cf06/geneva-conference-syrian-refugees-ends-new-pledges-places-recognition-challenges.html>

supraviețuitorii torturii, refugiații aflați în stare medicală gravă sau femeile singure ce au în grijă copii, fără a beneficia de ajutor din partea familiei.

În același timp, este nevoie urgentă de o gestionare mai eficientă a situației din Europa. Majoritatea statelor europene nu au fost afectate direct de situația din prezent, totuși, participarea acestor state la o soluție colectivă este decisivă pentru o gestionare eficientă.

8. IS: *Este evident faptul că Statele Membre UE nu au adoptat o poziție comună asupra problematicii primirii refugiaților. Care sunt chestiunile asupra cărora acestea au reușit să contureze cel mai ușor o poziție comună? Dar cele în care consensul nu a putut fi atins?*

GL: Statele Membre UE au convenit deja asupra mai multor soluții pentru situația din Europa în 2015, printre care și deciziile din 2015 privind relocarea solicitanților de azil din Grecia și Italia spre alte state membre, angajamentele adiționale prezentate în martie 2016, de creștere a alternativelor legale pentru ca sirienii să ajungă în Europa, precum și Acordul dintre UE și Turcia, din martie 2016. Aceștia sunt pași semnificativi și este important ca toate aceste măsuri să fie implementate rapid.

În acest context, în martie 2016, Filippo Grandi, Înalțul Comisar ONU pentru Refugiați, a făcut apel la sprijin mai puternic din partea liderilor politici și viziune, pentru a aborda ceea ce a descris ca fiind, deopotrivă „o criză a solidarității europene și o criză a refugiaților”. Acesta a adăugat faptul că „eșecul colectiv de a implementa măsurile decise de statele membre în trecut a condus la această intensificare a crizei”.⁵

Răspunsul statelor la numărul mare de sosiri din ultima vreme a variat de la țară la țară. Să luăm, spre exemplu, gestionarea frontierelor. Aceasta reprezintă o prerogativă a statului, dar nu este incompatibilă cu protecția refugiaților și ar trebui implementată în conformitate cu mecanisme ce garantează un sistem de azil corect

---

⁵ UNHCR, <http://www.unhcr.org/news/latest/2016/3/56d977086/unhcr-sets-detailed-plan-solve-refugee-situation-europe.html>, accesat la 12.06.2016.

și eficient. Acest lucru nu s-a întâmplat peste tot în Europa. Unele țări au venit în întâmpinarea refugiaților, altele au permis trecerea lor liberă, însă fără a fi dispuse să acorde protecție aceluia care aveau nevoie. Sau, în cazul în care au oferit protecție, accesul efectiv la drepturi a fost îngrădit prin securizarea frontierei, înăsprirea regimului vizelor și așa mai departe⁶.

Azilul este o tradiție veche și nobilă, iar răspunsul la situații de criză și suferință ar trebui să garanteze tratarea refugiaților ca pe ființe umane. Protecția refugiaților ar trebui făcută pe baza principiilor umanitare, fără excepții ce țin de considerente geografice, de culoarea pielii, de religie – toată lumea ar trebui să fie tratată echitabil.

9. IS: *Considerați că măsurile preconizate la nivel european de penalizare a statelor care refuză primirea refugiaților conform mecanismului suplimentar de relocare a refugiaților vor avea efectul scontat sau vor determina un lanț de reacții negative, atât la nivelul statelor responsabile, cât și în cadrul populației acestora față de refugiați?*

GL: Conform legislației naționale și internaționale, toate statele membre UE au responsabilități față de solicitanții de azil și refugiați. Aceștia nu pot externaliza acordarea protecției și sunt responsabile față de persoanele care au nevoie de protecție. Refugiații ar trebui să beneficieze de drepturile ce le sunt garantate și, în acest scop, statele membre ale UE ar trebui să dea dovadă de solidaritate, compasiune și respect față de valorile europene, fără excepție. Suntem pentru solidaritate și o abordare umană. Uniunea Europeană se bazează pe acord și sperăm că va exista un mecanism pentru a responsabiliza statele membre.

---

⁶ UNHCR, *Aproximativ 80.000 de refugiați sosesc în Europa în primele șase săptămâni din 2016*, 16.02.2016, <http://www.unhcr-centraleurope.org/ro/stiri/2016/aproximativ-80.000-de-refugia%C8%9Bi-sosesc-%C3%AEn-europa-%C3%AEn-primele-%C8%99ase-s%C4%83pt%C4%83m%C3%A2ni-din-2016.html>, accesat la 12.06.2016.

10. IS: *Ce ne puteți spune despre măsurile propuse de UNHCR pentru gestionarea crizei refugiaților?*

GL: În martie 2016, Filippo Grandi, Înalt Comisar al Agenției ONU pentru refugiați, a propus statelor membre ale UE un Plan de administrare și stabilizare a situației refugiaților. Planul⁷ include șase recomandări-cheie, sub forma unor direcții generale de acțiune. Recomandările – prezentate în continuare – ar trebui să fie însoțite de eforturi mai intense direcționate către abordarea și rezolvarea conflictelor ce-i alungă pe oameni departe de casă:

1. Aplicarea integrală a așa-numitei abordări „hot spot”, relocarea solicitanților de azil din Grecia și Italia și, în același timp, returnarea persoanelor care nu se califică pentru protecția refugiaților, inclusiv în baza acordurilor de readmisie existente.

2. Sporirea sprijinului acordat Greciei pentru a gestiona urgența umanitară, inclusiv în ceea ce privește determinarea statutului de refugiat, relocarea, returnarea sau readmisia.

3. Asigurarea respectării tuturor legilor și directivele UE în materie de azil între statele membre.

4. Existența mai multor căi sigure, legale disponibile pentru refugiați să călătorească în Europa în cadrul programelor gestionate – precum admisia umanitară, sponsorizările private, reunificarea familiei, bursele pentru studenți și programele de mobilitate a muncii –, astfel încât refugiații să nu recurgă la călăuze și traficanți pentru a găsi siguranță.

5. Protecția persoanelor aflate în situații de risc, inclusiv prin sistemele de protecție a minorilor neînsoțiți și separați, măsuri de prevenire și combatere a violenței sexuale și pe criterii de gen, intensificarea operațiunilor de căutare și salvare pe mare, salvarea de vieți omenești prin combaterea traficului de ființe umane, precum și combaterea xenofobiei și a rasismul ce vizează refugiați și migranți.

---

⁷ „Stabilizarea situației refugiaților și migranților în Europa: Propuneri pentru Adunarea Șefilor de Stat sau de Guvern și Turcia pe 7 martie 2016” <http://www.unhcr.org/56d94f7e9.html>, accesat 13.06.2016.

6. Dezvoltarea la nivel european a unor sisteme de responsabilitate pentru solicitanții de azil, inclusiv crearea de centre de înregistrare în principalele țări de sosire, precum și înființarea unui sistem de distribuire a cererilor de azil într-un mod echitabil între statele membre ale UE.

Propunerile UNHCR au arătat clar că împărțirea echitabilă a responsabilității este esențială pentru a ajunge la o soluție gestionată și ordonată și că statele membre ale UE ar trebui să stabilească un sistem de procente cu privire la solicitanții de azil pe care fiecare stat membru ar trebui să-i ia.

La sfârșitul lui martie 2016, *Acordul UE-Turcia* a intrat în vigoare. UNHCR nu este parte a acestui *Acord*, însă continuă să militeze pentru căi legale de admisie a refugiaților în Europa. Pe parcursul implementării acestui acord, este crucială prezența de garanții adecvate care să asigure faptul că toți oamenii care au nevoie de protecție internațională, găsesc siguranța necesară.

Până în prezent, s-au înregistrat progrese atât în Grecia, cât și în Turcia, ambele țări depunând eforturi pentru a-și îmbunătăți sistemele de azil și protecție. UNHCR nu are niciun rol în asistarea readmișiilor în Turcia, desfășurate în baza Acordului, dar lucrează cu autoritățile elene pentru îmbunătățirea sistemului de azil, a condițiilor de recepție și a procesului de înregistrare. În același timp, UNHCR va continua să relice refugiați din Turcia, un proces început în urmă cu mulți ani, care rămâne esențial, relocarea fiind una dintre puținele soluții pe termen lung disponibile refugiaților sirieni.

„Europa a gestionat cu succes mișcări ale refugiaților la scară largă în trecut, în timpul conflictelor din Balcani, de exemplu, și o poate face din nou, cu condiția ca țările să acționeze într-un spirit de solidaritate și de împărțire a responsabilității”, a mai spus Înaltul Comisar Grandi, legat de Planul prezentat statelor membre.⁸

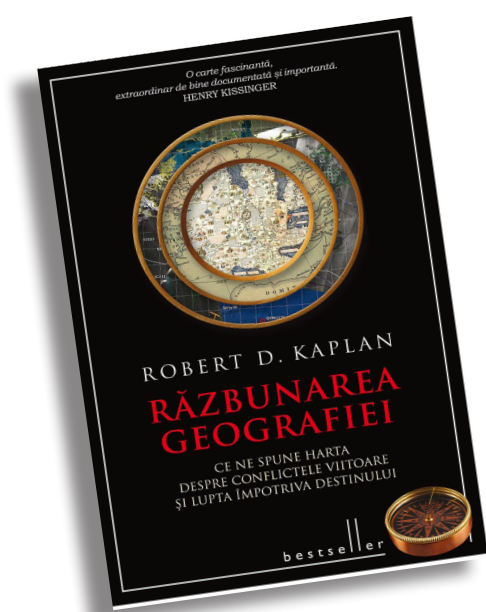
---

⁸ UNHCR, <http://www.unhcr.org/news/press/2016/3/56d957db9/unhcr-6-steps-towards-solving-refugee-situation-europe.html>, accesat 13.06.2016.

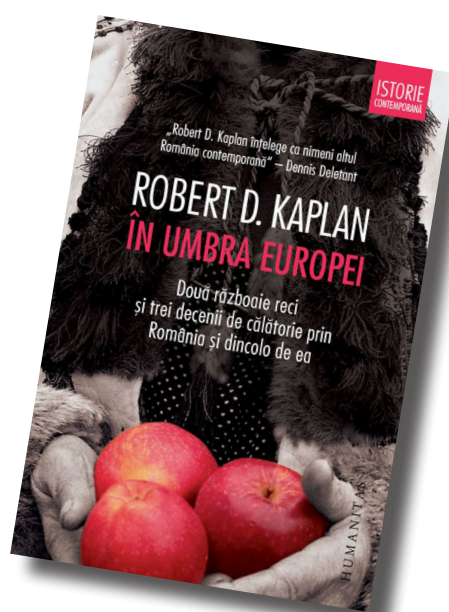

ÎNTRE GEOPOLITICĂ ȘI EXPERIENȚE FORMATOARE: ROBERT D. KAPLAN ȘI PRUDENȚA ÎN STRATEGIE

Dr. Mihai ZODIAN*

Robert D. Kaplan, *Războiul geografiei. Ce ne spune harta despre conflictele viitoare și lupta împotriva destinului*, Editura Litera, 2014, 480 p.
Sursa foto: www.elefant.ro

Robert D. Kaplan, *În umbra Europei. Două războaie reci și trei decenii de călătorie prin România și dincolo de ea*, Humanitas, București, 2016, 352 p.
Sursa foto: www.elefant.ro

Robert D. Kaplan, jurnalist american influent, s-a remarcat prin numeroasele sale articole și lucrări dedicate subiectelor politico-militare de pe mapamond. Devenit celebru ca urmare a unei predicții din anii '90 referitoare la creșterea instabilității globale, el îmbină un stil viu cu interesante, deși poate uneori pripite, considerații generale despre politică și social¹. Cele două lucrări alese oferă cititorilor un punct de vedere inedit și bine argumentat asupra realităților internaționale.

¹ Robert D. Kaplan, *Anarhia care va veni*, Antet, București, 2002; Simon Dalby, „Environmental change”, în Paul D. Williams, *Security Studies*, Routledge, f.l., 2008, pp. 262-264.

* Dr. Mihai ZODIAN este cercetător științific la Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București. E-mail: zodian.vladimir@unap.ro

Răzbușnarea geografiei reprezintă o tentativă a publicistului Robert D. Kaplan de a-și sintetiza experiența și lecturile printr-o grilă teoretică. În tradiția geopolitică, autorul argumentează că spațiul exercită o anumită constrângere asupra politicii și relațiilor internaționale, îndeosebi în ceea ce privește izbucnirea conflictelor². El încearcă să integreze explicația sa curentului de gândire american al realismului, nu fără unele probleme.

Ideea de bază se referă la impactul geografiei – căruia Kaplan îi asociază, destul de vag și de ambiguu, vastele domenii ale istoriei și culturii – asupra politicii, care reprezintă un motiv pentru moderație și prudență în elaborarea și implementarea politicilor de securitate. Metaforele evocate sunt Münchenul și Vietnamul, concilierea și implicarea excesivă, cele două pericole de care orice decident american eficient trebuie să se ferească³. De-aici, autorul realizează o amplă și, deseori interesantă, frescă a lumii de astăzi și a principalelor sale tendințe.

Marea problemă a lucrării o reprezintă lacuna conceptuală comună tuturor demersurilor geopolitice: oscilația dintre determinismul geografic, ușor de respins, și poziția contemporană mai laxă a adepților acestei tradiții, care îmbină considerații vagi despre putere și interese cu afirmații neclare despre spații și rolul lor, după cum a remarcat autorul prefaței, Paul Dobrescu, și numeroși critici ai demersului⁴. Kaplan nu oferă o lămurire suficientă a acestor chestiuni, mulțumindu-se să constate că avem de-a face cu „decorul istoriei”, o „informare” și „o limitare”⁵. Important ar fi de stabilit ce factori, cum și în ce proporție afectează relațiile internaționale, nu considerații generale despre rolul geografiei⁶.

De exemplu, în cadrul disciplinei relațiilor internaționale, proiectul Correlates of War a identificat o relație semnificativă statistic între vecinătate și conflictualitate, recurgând la studii empirice și generalizări, care pot fi probate sau respinse prin dovezi sau argumente raționale⁷. Barry Buzan și Ole Waever au utilizat în mod util conceptul redefinit de regiune pentru a oferi o explicație nouă a relațiilor internaționale, iar Andrei Miroiu, într-un sens realist, pentru delimitarea sferei de acțiune a micilor puteri⁸. De unde reiese că trebuie adoptată o atitudine rațională orientată empiric: există legături, dar trebuie să fie clar identificate, în limita posibilului, iar exagerările, evitate.

De altfel, aceasta este atitudinea tradiției realiste: contrar impresiei lăsată de Kaplan, fondatorul realismului, Hans Morgenthau, era sceptic față de geopolitică și a scris chiar o refutare a demersului, în lucrarea sa clasică, *Politica între națiuni*, dar a acceptat unele influențe, drept parte a puterii unui actor⁹. Chiar dacă unii adepți au fost mai favorabili explicațiilor în termeni spațiali, precum Henry

---

² Pentru un rezumat interesant al argumentelor geopolitice, vezi Constantin Hlihor, *Geopolitica și geostrategia în analiza relațiilor internaționale*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005.

³ Robert D. Kaplan, *Răzbușnarea geografiei. Ce ne spune harta despre conflictele viitoare și lupta împotriva destinului*, Litera, 2014, pp. 60-61.

⁴ Vezi și Paul Dobrescu, „Prefață la ediția în limba română”, în Robert D. Kaplan, *op. cit.*; Radu-Sebastian Ungureanu, „Lumea explicată românilor: geopolitică”, apud Șerban Filip Cioculescu, „O dezvoltare inhibată a teoriei Relațiilor Internaționale în România? Ipoteza rivalității cu geopolitică” în Ruxandra Ivan (coord.) *Direcții principale în studiul relațiilor internaționale*, Institutul European, Iași, 2007, pp. 52, și întreg capitolul respectiv pentru un rezumat al criticilor; Darie Cristea, *Metodologia studiilor de Securitate*, Editura Universității din București, 2010, pp. 70-103, pentru o apărare a demersului.

⁵ Robert D. Kaplan, *Răzbușnarea geografiei. Ce ne spune harta despre conflictele viitoare și lupta împotriva destinului*, Litera, 2014, pp. 66, 67, 77.

⁶ Vezi Ron Johnston, „The Revenge of Geography...”, *The AAG Review of Books*, nr. 1, 2013.

⁷ Daniel S. Gellner, J. David Singer, *Nations at War. A Scientific Study of International Conflict*, Cambridge University Press, 1998, p. 27

⁸ Barry Buzan, Ole Waever, *Regions and Powers. The Structure of International Security*, Cambridge University Press, 2003; Andrei Miroiu, *Balanță și hegemonie*, Tritonic, București, 2005.

⁹ Hans J. Morgenthau, *Politica între națiuni. Lupta pentru putere și lupta pentru pace*, Polirom, Iași, 2007, pp. 195-196; pp. 151-159.

Kissinger sau John Mearsheimer, cele două curente sunt distincte. În același timp, *Răzbunarea geografiei* este o carte plăcută, ușor de lecturat, iar demersul la moderație în relațiile internaționale este valoros.

În *umbra Europei* oferă o lectură intens personală, în care experiența directă, concepțiile geopolitice și autorii favoriți îi oferă lui Robert Kaplan o interpretare a potențialului și politicilor de securitate urmărite de România, din anii '80 până în contemporaneitate. Accentul este pus pe schimbările interne ale politicii și culturii și pe contextul regional și internațional, îndeosebi asupra relațiilor cu Occidentul și Rusia. Numeroasele vizite efectuate începând cu anii '70 și tentativa de a privi lucrurile din interior, îi oferă lui Kaplan un punct de observație privilegiat pentru realizarea scopului său.

De exemplu, România în timpul lui Nicolae Ceaușescu este văzută drept o țară aparent stabilă, dar dependentă de contextul internațional și de relațiile dintre Statele Unite și Uniunea Sovietică¹⁰. Nota distinctivă a lui Kaplan provine din îmbinarea comentariilor despre marea politică, pentru a folosi o expresie clasică, cu observațiile vieții cotidiene. Aici pot fi incluse remarcile despre trecătorii pe-o stradă a Bucureștiului, expresiile participanților la diversele manifestări ale regimului, conversațiile cu diplomații epocii.

Grosul cărții îl reprezintă evocarea de către Robert Kaplan a lecturilor, preferabil din literatură sau istorie, a dialogurilor și interviurilor cu membrii elitelor intelectuale sau politice românești și a observațiilor directe de mai sus, așa cum au remarcat majoritatea recenzorilor occidentali¹¹. Autorul realizează o evaluare a istoriei politice a României moderne, care culminează cu schimbările recente din spațiul Mării Negre. O nouă politică asertivă a Federației Ruse în regiune pare a schimba date ale mediului regional de securitate, dar și a aminti de alte strategii din trecut, lucrarea fiind intenționată și informării publicului american în legătură cu aceste chestiuni¹².

Răzbunarea geografiei și *În umbra Europei* reprezintă momentele în care un autor, favorabil anterior „etosului păgân” și supraestimării forței, admite că moderația este fundamentală și că puterea se lovește de constrângeri¹³. Ele pot fi considerate exemplare pentru climatul de opinie american predominant în rândul elitelor americane din ultimul deceniu. De asemenea, reprezintă o experiență plăcută pentru orice cititor interesat de problematica relațiilor internaționale.

---

¹⁰ Robert D. Kaplan, *În umbra Europei. Două războaie reci și trei decenii de călătorie prin România și dincolo de ea*, Humanitas, București, 2016, pp. 37-64.

¹¹ Vezi, de pildă, ***, „In Europe's Shadows”, Kirkus Reviews, 2 februarie 2016, <https://www.kirkusreviews.com/book-reviews/robert-d-kaplan/in-europes-shadow/> (accesat mai 2016).

¹² *Ibidem*, pp. 303-304.

¹³ Robert D. Kaplan, *Politici de război. De ce necesită conducerea politică un etos păgân*, Polirom, Iași, 2002; Ian Morris, „The end of American dominance in Robert Kaplan's The Revenge of Geography”, <http://www.thedailybeast.com/articles/2012/09/14/the-end-of-american-dominance-in-robert-kaplan-s-the-revenge-of-geography.html> (accesat 12 mai 2016).

Simpozionul cu participare internațională „Provocări majore pentru securitatea spațiului euroatlantic”

Evenimentul care a marcat agenda Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate (CSSAS) în această perioadă a fost Simpozionul cu participare internațională, aflat la cea de-a XVI-a ediție, ce s-a desfășurat în ziua de 26 mai 2016, în sala Senatului Universității Naționale de Apărare „Carol I”. Tema de anul acesta a fost „**Provocări majore pentru securitatea spațiului euroatlantic**”.

Dezbaterile s-au concentrat pe următoarele subiecte: evoluția mediului internațional de securitate, provocările și vulnerabilitățile la adresa spațiului euroatlantic, riscuri și amenințări potențiale pentru mediul de securitate al unor state din regiune, provocarea unei noi strategii a UE privind politica externă și de securitate și criza europeană a refugiaților.

Activitatea a fost onorată de prezența a numeroși specialiști din mediul militar și civil cu experiență practică și teoretică în domeniul securității. Domnul comandor dr. Eugen Mavriș din cadrul Direcției Planificare Strategică a Statului Major General a conferențiat despre *Provocări majore în spațiul de securitate euroatlantic*; dl. conferențiar universitar dr. Florin Diaconu din cadrul Facultății de Științe Politice a Universității din București, a prezentat *Câteva vulnerabilități ale lumii occidentale: o evaluare*

referitoare la realități politice și geostrategice; dr. Ioan Codruț Lucinescu, cercetător științific gradul III la Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul”, a vorbit despre *România și securitatea regională în spațiul lărgit al Mării Negre*; dr. Alexandra Sarcinschi, cercetător științific din cadrul CSSAS, a prezentat *Criza europeană a refugiaților. Dincolo de prejudecăți*; dr. Cristina Bogzeanu, cercetător științific gradul III din cadrul CSSAS, a abordat *Provocarea noii Strategii a UE privind politica externă și de securitate*.

Simpozionul s-a bucurat de participare internațională, dr. Josef Procházka, Director adjunct în cadrul Centrului de Studii Strategice Militare și de Securitate al Universității de Apărare din Brno, Republica Cehă, prezentând lucrarea „*Adaptarea politicii de apărare a Republicii Ceha la dinamica mediului de securitate*”. De asemenea, au participat și atașați militari din Ucraina, Ungaria, Serbia și China. Câteva dintre aceste lucrări pot fi consultate în cuprinsul prezentei ediții.

Simpozionul a reunit, într-o manifestare științifică, specialiști din domenii variate – apărare, ordine publică, siguranță națională, cercetare științifică și învățământ superior militar și civil – ceea ce a făcut ca schimbul de informații și opinii să fie unul de marcă și clar diseminat în diferite medii științifice.

Dr. Irina TĂTARU *
Raluca STAN **

---

* *Dr. Irina TĂTARU lucrează în Compartimentul Secretariat științific, manifestări, colaborări din cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București. E-mail: tataru.irina@unap.ro*

** *Raluca STAN lucrează în Compartimentul Secretariat științific, manifestări, colaborări din cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București. E-mail: stan.raluca@unap.ro*

ACTIVITĂȚI ALE CENTRULUI DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

APRILIE - Iunie 2016

În această perioadă, în cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, au fost publicate o nouă serie de analize riguroase și oportune, reprezentând o parte importantă a activității de cercetare științifică în domeniul apărării și securității, sub denumirea „Dinamica mediului de securitate”.

Astfel, au fost elaborate analize asupra unor subiecte de actualitate pe agenda regională și internațională, cu influență asupra intereselor României, abordând teme precum:

- *NATO, Federația Rusă și Europa de Est;*
- *Reactivarea conflictului din Nagorno-Karabakh;*
- *Criza siriană și terorismul islamist;*
- *Criza europeană a refugiaților (V);*
- *BREXIT. Context și (posibile) consecințe;*
- *Strategia Globală pentru Politica Externă și de Securitate a Uniunii Europene. Viziune împărtășită, acțiune comună: o Europă mai puternică.*

Toate aceste analize pot fi lecturate pe site-ul centrului CSSAS la adresa <http://cssas.unap.ro/ro/dms.htm>.

Prelegerile publice la Cercul Militar Național au continuat, în acest trimestru, cu următoarele teme: „Riscuri și amenințări în domeniul resurselor energetice strategice”, susținută de CS II dr. Cristian Băhnăreanu; „Riscuri și amenințări la adresa statelor nemembre NATO din Europa”, prezentată de CS III dr. Mirela Atanasiu și „Criza europeană a refugiaților. Dincolo de prejudecăți”, realizată de CS II dr. Alexandra Sarchinschi. Prelegerile publice vor fi reluate începând cu luna octombrie.

Colocviu strategic, suplimentul lunar al revistei *Impact strategic*, a publicat în luna aprilie un articol legat de securitatea națională și internațională cu tema „Imperative în lupta pentru combaterea terorismului”, elaborat în coautorat de către domnul colonel (r.) profesor universitar dr. Lucian Stăncilă împreună cu domnul căpitan Marius-Iulian Badiu.

Cei interesați să publice în *Colocviu strategic* pot trimite propuneri la cssas@unap.ro și la zodian.vladimir@unap.ro.

Activitatea care a marcat agenda celui de-al doilea trimestru al anului 2016 a fost Simpozionul cu participare internațională, cu tema „Provocări majore pentru securitatea spațiului euroatlantic”, ce s-a desfășurat în ziua de 26 mai 2016, bucurându-se de participare internațională și de prezența a numeroși specialiști din mediul militar și civil, ceea ce a făcut ca schimbul de informații și opinii să aibă un potențial ridicat de diseminare în diferite medii științifice.

În următoarea perioadă, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate va organiza Atelierul de lucru cu tema „*Amenințări transfrontaliere și risc politic*” ce va avea loc în data de 6 octombrie 2016.

Activitatea științifică de anvergură a Centrului, **Conferința științifică internațională STRATEGII XXI cu tema „Complexitatea și dinamismul mediului de securitate”**, ajunsă la a XVI-a ediție, va fi organizată în acest an în perioada 24-25 noiembrie. Persoanele interesate să participe sunt așteptate să se înscrie. Informații detaliate sunt afișate pe site-ul Conferinței, la adresa <http://www.strategii21.ro/index.php/ro/conferinte-strategii-xxi/centrul-de-studii-strategice-de-aparare-si-securitate.htm>.

Raluca STAN *

---

* *Raluca STAN* lucrează în Compartimentul Secretariat științific, manifestări, colaborări din cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București. E-mail: stan.raluca@unap.ro

GHID PENTRU AUTORI

Le mulțumim celor interesați să publice în revista științifică bilingvă *Impact strategic* și le supunem atenției, totodată, aspectele pe care trebuie să le aibă în vedere la redactarea articolelor.

CRITERIILE DE SELECȚIE a articolelor sunt următoarele:

- **circumscrierea în aria tematică a revistei:** actualitatea politico-militară; tendințe și perspective în domeniile securitate, apărare, geopolitică și geostrategie, relații internaționale, societatea informațională;

- **originalitate** – caracterul de noutate; argumentare proprie; să nu fi fost publicat anterior;

- **valoarea conținutului științific** – caracterul științific este conferit de un stil obiectiv, neutru, argumentarea afirmațiilor și precizarea tuturor resurselor întrebunțate;

- **o bibliografie relevantă**, care să cuprindă lucrări de prestigiu și surse recente, redactată conform modelului prezentat în Ghid;

- **redactarea în limba română și în limba engleză să corespundă standardelor academice;**

- **adecvarea la normele editoriale adoptate de revistă.**

DIMENSIUNEA ARTICOLULUI ȘI NORME DE EDITARE: dimensiunea articolului poate varia între minim 6 – maxim 12 pagini (inclusiv notele de subsol, bibliografia și imaginile). Setări pagină: margini 2 cm, format A4. Articolul se va scrie cu **font Times New Roman, dimensiune corp 12, spațiere la un rând, cu diacritice**. Salvarea se va face ca document Word 2003 (.doc). Titlul fișierului în limba română trebuie să conțină numele autorului și nu se scrie cu diacritice.

STRUCTURA ARTICOLULUI

• Titlul articolului (centrat, scris cu majuscule, bold, font 24)

• O succintă prezentare de autor, care să cuprindă următoarele elemente (după caz): grad militar, titlu didactic / cercetare, titlu științific, prenume, nume, funcția deținută la principala afiliere instituțională, în cazul doctoranzilor – domeniul cercetării, universitatea –, orașul, țara de reședință, e-mail.

• Un rezumat relevant, de circa 150 de cuvinte (caractere italice)

• 6 - 8 cuvinte-cheie (caractere italice)

• Introducere / Considerații preliminare

• Două-patru capitole, eventual sub-capitole

• Concluzii

• Tabelele / graficele / imaginile se trimit și separat, în format .jpeg / png. / .tiff.

În cazul tabelelor, deasupra se scrie „**Tabelul nr. X**, titlu”, iar în cazul imaginilor, hărților etc., dedesubt se scrie **Figura nr. X**: titlu”. În ambele cazuri se menționează sursa (dacă este cazul) în notă de subsol.

NOTE DE SUBSOL: toate sursele bibliografice citate se indică în limba în care au fost consultate; (prenume, nume autor) (la notele de subsol se indică și nr. paginii/paginilor).

Exemplu de carte: Joshua S. Goldstein, Jon C. Pevenhouse, *Relații internaționale*, Iași, Editura Polirom, 2007, pp. 37 - 45.

Exemplu de articol: Gheorghe Calopăreanu, „Securitate prin educație și instruire în UE”, în *Impact Strategic* nr. 2/2013, București, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, p. 15.

Sursele electronice se citează cu link-ul întreg, menționând titlul cărții/articolului (între ghilimele) și numele publicației (se indică și data la care a fost accesată).

Exemplu: John N. Nielsen, „Strategic Shock in North Africa”, în *Grand strategy: the View from Oregon*, disponibil la <http://geopoliticaticus.wordpress.com/2011/03/03/strategic-shock-in-north-africa/>, accesat la 10.03.2015.

BIBLIOGRAFIE: se vor menționa toate lucrările studiate. Sursele se ordonează alfabetic, după numele autorului (NUME, prenume autor), și se numerotează.

Exemplu de carte: GOLDSTEIN, Joshua S.; PEVENHOUSE, Jon C., *Relații internaționale*, Iași, Editura Polirom, 2007.

Exemplu de articol: CALOPĂREANU, Gheorghe, „Securitate prin educație și instruire în UE” în *Impact Strategic* nr. 2 /2013, București, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”.

Sursele electronice se citează cu link-ul întreg, menționând titlul cărții/articolului (între ghilimele) și numele publicației.

Exemplu: NIELSEN, John N., „Strategic Shock in North Africa”, în *Grand strategy: the View from Oregon*, disponibil la <http://geopolicraticus.wordpress.com/2011/03/03/strategic-shock-in-north-africa/>, accesat la 10.03.2015.

EVALUAREA ȘTIINȚIFICĂ a articolelor se realizează conform procesului *double blind peer review*, de către cadre didactice universitare și cercetători științifici specialiști în domeniul în care se circumscrie articolul. Identitatea autorilor nu este cunoscută de evaluatori, iar numele evaluatorilor nu este dezvăluit autorilor. Concluziile raportului de evaluare sunt aduse la cunoștința autorilor, ele reprezentând argumentul pentru acceptarea/respingerea articolelor. În urma evaluării, există trei posibilități: a) *acceptarea articolului spre publicare ca atare sau cu modificări minore*; b) *acceptarea articolului spre publicare cu modificări/completări de substanță*; c) *respingerea articolului*. Aducem la cunoștința autorilor că, anterior evaluării, articolele sunt supuse unui proces de *analiză antiplagiat* (www.sistemantiplagiat.ro).

TERMENE DE PREDARE: articolele vor fi trimise în format electronic la adresa de e-mail a redacției, impactstrategic@unap.ro, până la: 15 decembrie (nr. 1); 15 martie (nr. 2); 15 iunie (nr. 3) și 15 septembrie (nr. 4).

NOTA BENE: Redacția își rezervă dreptul de a face sau de a solicita autorilor modificări ce se impun pe text.

Versiunea în limba engleză a articolului se predă redacției în termenul agreed și va corespunde formei finale a materialului în limba română. Traducerea în limba engleză (British English sau American English, respectând principiul consecvenței) trebuie să fie completă și corectă, corespunzătoare standardelor academice, întrucât ediția în limba engleză este indexată în prestigioase baze de date internaționale și difuzată comunității științifice internaționale. Citatele din lucrări/documente oficiale (legi, tratate etc.) și din declarațiile existente în limba engleză ale unor personalități trebuie preluate ca atare din original. Ghilimelele se notează astfel: în limba română „...”, iar în limba engleză: “...”.

Materialele nu vor conține informații clasificate. Personalul militar și civil angajat al MAPN va trimite materialele destinate publicării însoțite de avizul structurii de securitate al unității în care este încadrat autorul/sunt încadrați autorii.

Responsabilitatea privind conținutul articolelor revine în totalitate autorilor, în conformitate cu *Legea nr. 206 din 27 mai 2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare*.

Articolele publicate sunt supuse legii copyright. Toate drepturile sunt rezervate Universității Naționale de Apărare „Carol I”, indiferent dacă se are în vedere întregul material sau numai o parte a acestuia, în special drepturile privind traducerea, retipărirea, reutilizarea ilustrațiilor, citatele, difuzarea prin mass-media, reproducerea pe microfilme sau orice alt mod și stocarea în baze de date. Sunt autorizate orice reproduceri, fără perceperea taxelor aferente, dacă este precizată sursa.

Nerespectarea acestor instrucțiuni va atrage respingerea articolului. Trimiterea articolului către redacție presupune acordul autorului în privința celor expuse.

Pentru mai multe detalii despre publicație, puteți accesa site-ul nostru, <http://impactstrategic.unap.ro/index.html>, sau puteți contacta redacția la adresa de e-mail: impactstrategic@unap.ro.

Dr. Daniela RĂPAN

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

Director: Colonel lector univ. dr. Alexandru STOICA

Corector: Mariana MOLDOVEANU

Tehnoredactor: Liliana ILIE

Lucrarea conține 90 de pagini.

Tipografia Universității Naționale de Apărare „Carol I”

Șoseaua Panduri, nr. 68-72, sector 5, București

e-mail editura@unap.ro

Tel: 021/319.40.80/215

#AlăturiDeRefugiați - 20 iunie 2016 – Ziua Mondială a Refugiatului

Conflictele și persecuția au făcut ca deplasarea forțată la nivel mondial să se agraveze brusc în 2015, atingând cel mai înalt nivel înregistrat vreodată și generând suferințe umane imense.

La sfârșitul anului 2015, peste 65,3 milioane de persoane din întreaga lume erau fie refugiați – 21,3 milioane, persoane strămutate intern – 40,8 milioane, fie solicitanți de azil – 3,2 milioane. A fost pentru prima dată când s-a depășit pragul de 6 milioane. Raportat la populația globului, înseamnă că la fiecare 113 persoane, una este dezrădăcinată.

În timp ce din ce în ce mai multe familii au fost nevoite să fugă din calea războiului, căutând siguranța în altă parte, îngrijorarea publică a crescut, de cele mai multe ori generând intoleranță și dezinformare cu privire la refugiați. Este, așadar, din ce în ce mai necesar să spunem publicului cine sunt refugiații și de ce aceștia au nevoie de protecție.

Pentru a contracara această atmosferă de intoleranță, UNHCR a lansat Campania #AlăturiDeRefugiați și o petiție care invită la solidaritate și responsabilitate în mod echitabil față de refugiați.

Petiția urmărește să demonstreze susținerea publică față de familiile forțate să se refugieze și va fi transmisă Adunării Generale a ONU în septembrie 2016, în cadrul unei sesiuni speciale care va aborda fluxurile masive de refugiați și migrații.

În fiecare zi, mii de familii sunt forțate să-și abandoneze casele din cauza războiului.

În mod concret, petiția solicită guvernelor să asigure:

- educație fiecărui copil refugiat;
- un adăpost sigur fiecărei familii refugiate;
- dreptul la muncă al fiecărui refugiat sau șansa de a învăța abilități noi pentru a aduce o contribuție pozitivă comunității lor.

Oameni ca tine, oameni ca mine.

Pentru a scăpa de violență, aceștia lasă totul în urmă.

Totul, mai puțin visurile și speranțele într-un viitor mai sigur.

UNHCR, Agenția ONU pentru Refugiați, consideră că toți refugiații merită să trăiască în siguranță.

Semnează petiția #AlăturiDeRefugiați pentru a transmite un mesaj clar guvernelor, acela că trebuie să acționeze solidar și să își asume partea de responsabilitate.

Suntem #AlăturiDeRefugiați. Fii și tu alături de noi.

Semnează petiția: <http://www.unhcr.org/refugeeday/ro/>